74. Tiistaina 29 päivänä lokakuuta 1991

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

S.

Esitellään:

1) Hallituksen esitys n:o 159 laiksi maataloustuotannon tasapainottamisesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta 2361

Kolmas käsittely:

2) Ehdotukset laeiksi eräiden verotusmenettelyä koskevien säännösten muuttamisesta 2362

Hallituksen esitys n:o 113
Toivomusaloite n:o 140
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 34

3) Ehdotus laiksi Tshekkoslovakian Sosialistisen Tasavallan kanssa kaupan esteiden vastavuoroisesta poistamisesta tehdyn sopimuksen muuttamista koskevan Tshekin ja Slovakian liittotasavallan kanssa tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ..... „

Hallituksen esitys n:o 89
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 2

4) Ehdotus laiksi ulkomaanedustuksen virkamiesten puolisoille maksettavasta erityiskorvauksesta annetun lain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 93
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 3

S.

5) Ehdotus laiksi pellonraivauksen määräaikaisesta rajoittamisesta 2363

Hallituksen esitys n:o 46
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 4

Toinen käsittely:

6) Ehdotus laiksi luottoverolain 2 ja 25 §:n muuttamisesta 2369

Hallituksen esitys n:o 67
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 35

7) Ehdotukset laeiksi tieliikennelain 86 ja 105 §:n, ilmansuojelulain 23 §:n sekä pysäköintivirhemaksusta annetun lain 1 §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 10
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 2

Ensimmäinen käsittely:

8) Ehdotus laeiksi ulkomaalaisten kunnallista äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta koskevista säännöksistä 2372

Hallituksen esitys n:o 78
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 6

9) Ehdotus laiksi energia-avustuksista 2379

Hallituksen esitys n:o 140
Talousvaliokunnan mietintö n:o 14

S.

Esitellään:

10) Hallituksen esitys n:o 143 laeiksi työttömyysturvalain ja työttömyyskassalain muuttamisesta sekä työttömyyskassalain 19 §:n väliaikaisesta muuttamisesta ... 2380

11) Hallituksen esitys n:o 145 laeiksi sairausvakuutuslain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta ... 2387

12) Hallituksen esitys n:o 141 laeiksi joustavaa eläkeikäjärjestelyä koskevien ikärajojen tarkistamisesta ... 2399

13) Hallituksen esitys n:o 136 laeiksi valtion eläkelain 7 ja 9 c §:n ja valtion perhe-eläkelain voimaanpanolain 4 §:n muuttamisesta ... 2401

14) Hallituksen esitys n:o 134 laiksi valtion virkamiesten virantoimituksen ja työntekijöiden työnteon palkattomasta keskeyttämisestä määräajaksi ... „

15) Hallituksen esitys n:o 135 laiksi kunnan ja kuntainliiton viranhaltijoiden virantoimituksen ja työntekijöiden työnteon palkattomasta keskeyttämisestä määräajaksi ... 2409

16) Hallituksen esitys n:o 166 laiksi huoneenvuokralain muuttamisesta ja laiksi indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain muuttamisesta ... 2410

17) Hallituksen esitys n:o 149 siviilipalveluslaiksi ja laiksi palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annetun lain muuttamisesta ... 2421

18) Hallituksen esitys n:o 154 laiksi valtion paikallishallinnon kehittämisen perusteista ... 2427

19) Hallituksen esitys n:o 155 laiksi poliisin hallinnosta ... „

20) Hallituksen esitys n:o 153 laiksi pakkokeinolain 1 ja 2 luvun muuttamisesta ... „

S.

21) Ed. Aittoniemen ym. lakialoite n:o 76 laiksi vuodelta 1992 toimitettavassa valtionverotuksessa sovellettavista veroasteikoista ja veroprosenteista ... 2428

22) Ed. Aittoniemen ym. lakialoite n:o 77 laiksi tulo- ja varallisuusverolain muuttamisesta ... 2429

23) Ed. Rädyn ym. lakialoite n:o 78 laeiksi uskonnonvapauslain 12 §:n muuttamisesta sekä yhteisöjen, yhtymien ja yhteisetuuksien verovelvollisuudesta ortodoksisille seurakunnille annetun lain kumoamisesta ... 2430

24) Ed. Moilasen ym. lakialoite n:o 79 laiksi rikoslain 3 luvun 1 §:n muuttamisesta ... 2431

Pöydällepanoa varten esitellään:

25) Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 7 eduskunnan oikeusasiamiehen toiminnastaan vuonna 1990 antaman kertomuksen johdosta (K 7) ... „

26) Hallintovaliokunnan mietintö n:o 6 hallituksen esityksestä laiksi kuntien yleisestä kalleusluokituksesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta (HE 138) ... „

27) Hallintovaliokunnan mietintö n:o 7 hallituksen esityksestä vapaakuntia koskevan lainsäädännön täydentämisestä (HE 131) ... „

28) Liikennevaliokunnan mietintö n:o 3 hallituksen esityksestä kansainvälisen siviili-ilmailun yleissopimusta muuttavien pöytäkirjojen eräiden määräysten hyväksymisestä ja laiksi ilmailulain muuttamisesta (HE 77) ... „

29) Liikennevaliokunnan mietintö n:o 4 hallituksen esityksestä laiksi tieliikennelain muuttamisesta (HE 51) ... „

30) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 5 hallituksen esityksestä laiksi raakapuun mittaus- ja valvontatoimesta

S.

vientikaupassa annetun lain kumoamisesta (HE 36) 2431

31) Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 4 hallituksen esityksestä laeiksi eräiden työlainsäädäntöön kuuluvien lakien kumoamisesta ja muuttamisesta (HE 122) ..... „

32) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 36 hallituksen esityksen johdosta Belgian kanssa tulo- ja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen muuttamista koskevan lisäsopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä (HE 128) „

33) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 37 hallituksen esityksen johdosta Espanjan kanssa tulon ja omaisuuden kaksinkertaisen verotuksen estämiseksi tehdyn sopimuksen muuttamista koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä (HE 129) ..... „

34) Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 7 hallituksen esityksen johdosta laiksi ammatillisten oppilaitosten rahoituksesta annetun lain muuttamisesta (HE 100) 2432

35) Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 5 hallituksen esityksestä Suomen, Norjan ja Ruotsin välillä Pohjoiskalotin koulutussäätiön perustamisesta tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä (HE 111) ..... „

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi toinen varapuhemies Pesälä sekä edustajat E. Aho, Alaranta, Andersson, Aula, Biaudet, Donner, Haavisto, Hacklin, Jurva, Jäätteenmäki, Kekkonen, Kääriäinen, Lahtinen, Lipponen, Moilanen, Mäkelä, Norrback, Ollila, S. Pietikäinen, Pulliainen, E. Rehn, Rusanen, Ryynänen, Röntynen ja Suhonen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat toinen varapuhemies Pesälä sekä edustajat Andersson, Pulliainen ja Rusanen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat E. Aho, Hacklin, Pesälä ja S. Pietikäinen sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Alaranta, Kääriäinen, Lahtinen, Pulliainen ja Röntynen, kuluvan kuun 31 päivään sairauden vuoksi ed. Jurva, virkatehtävien vuoksi edustajat Kekkonen, M. Laukkanen ja Norrback sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Aula ja Moilanen sekä ensi marraskuun 1 päivään virkatehtävien vuoksi edustajat Donner, Haavisto, Jäätteenmäki, Lipponen, Ollila ja Ryynänen.

Uusia hallituksen esityksiä

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluvan lokakuun 25 päivältä ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:ot 167—172, jotka nyt on edustajille jaettu.

Kirjalliset kysymykset

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 228, 234, 243, 244, 246 ja 260. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys n:o 159 laiksi maataloustuotannon tasapainottamisesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin maa- ja metsätalousvaliokuntaan. Viime

perjantaina pidetyssä täysistunnossa julistettiin keskustelu asiasta päättyneeksi.

Keskustelussa on ed. Törnqvist ed. Aittoniemen kannattamana ehdottanut puhemiesneuvoston ehdotusta täydentäen, että asia lähetettäisiin maa- ja metsätalousvaliokuntaan, jonka tulee pyytää perustuslakivaliokunnan lausunto.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Puhemiesneuvoston ehdotus "jaa", ed. Törnqvistin ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 96 jaa- ja 72 ei-ääntä; poissa 31. (Koneään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt puhemiesneuvoston ehdotuksen.

Asia lähetetään maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

2) Ehdotukset laeiksi eräiden verotusmenettelyä koskevien säännösten muuttamisesta

Kolmas käsittely, ainoa käsittely
Hallituksen esitys n:o 113
Toivomusaloite n:o 140
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 34

Ensimmäinen varapuhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksista, jotka voidaan nyt hyväksyä tai hylätä, ja lopuksi ainoassa käsittelyssä toivomusaloitteesta.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta yhtyy valtiovarainvaliokunnan ehdotukseen toivomusaloitteen hylkäämisestä.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Ehdotus laiksi Tshekkoslovakian Sosialistisen Tasavallan kanssa kaupan esteiden vastavuoroisesta poistamisesta tehdyn sopimuksen muuttamista koskevan Tshekin ja Slovakian liittotasavallan kanssa tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Osittain kolmas, osittain ainoa käsittely
Hallituksen esitys n:o 89
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 2

Ensimmäinen varapuhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta, joka voidaan nyt hyväksyä tai hylätä, ja lopuksi ainoassa käsittelyssä ulkoasiainvaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvästä ehdotuksesta, joka koskee sopimuksen niiden määräysten hyväksymistä, jotka vaativat eduskunnan suostumuksen.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Ulkoasiainvaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvä ehdotus hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Ehdotus laiksi ulkomaanedustuksen virkamiesten puolisoille maksettavasta erityiskorvauksesta annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 93
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 3

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

5) Ehdotus laiksi pellonraivauksen määräaikaisesta rajoittamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 46
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 4

Ensimmäinen varapuhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen kuluessa on esitettävä kaikki asiassa tehtävät ehdotukset. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta.

Käsittelyn pohjana on toisessa käsittelyssä päätetyn lakiehdotuksen kiireelliseksi julistamisen osalta maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnössä siitä tehty ehdotus. Jos maa- ja metsätalousvaliokunnan ehdotus hyväksytään, päätetään lakiehdotuksen hyväksymisestä tai hylkäämisestä, mutta jos ehdotus lakiehdotuksen julistamisesta kiireelliseksi hylätään, on tehtävä päätös lakiehdotuksen hyväksymisestä jätettäväksi lepäämään ensimmäisiin vaalien jäljestä pidettäviin varsinaisiin valtiopäiviin tai sen hylkäämisestä.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Yritin pitää takamukseni penkissä, mutta en voi mitenkään, koska täytyy hiukan huomauttaa Suomen keskustaa eräästä raadollisesta piirteestä. Nimittäin se on unohtanut kaikki viime eduskunnan aikana tekemänsä esitykset pellonraivauslaista, josta nyt ilmeisesti on kysymys, mikäli olen oikein mukana pysynyt. Viime eduskunnan aikana keskusta esitti, että alle 15 hehtaarin tiloilla pellonraivaus sallittaisiin vapaammin kuin muualla.

Tällä kertaa kun nyt käsitellään tätä asiaa, tästä ei ole keskustan taholta hiiskuttu sanaakaan. Näin nopeasti muuttuu maailma, Manuseni, kun siirrytään oppositiosta hallituksen puolelle.

Myöskään maaseudun puolue ei ole tällaista ehdotusta tehnyt, koska se olisi ollut mahdottomuus viedä valiokunnassa läpi. Täytyy vain todeta tässä Suomen keskustalle, että jo on tullut kymmeniä erilaisia lakeja, joissa teidän näkemyksenne ovat muuttuneet pelkästään siksi, että te olette siirtyneet opposition puolelta hallituksen puolelle.

Ed. Rajamäki: Arvoisa puhemies! Aioin malttaa mieleni, mutta ed. Aittoniemen lailla on kyllä todella jälleen tuotava esille kuten menneissä istunnoissa se, että keskustan poliittinen moraali ja vastuu on kyllä todella hämmästyttävä, kun vertaa vuoden sisällä keskustan edustajien käyttäytymistä tässä salissa. Todella pellonraivauksen rajoituslakia he vastustivat ja jättivät sen lepäämään antaen kuvan, että heidän vaalivoittonsa tulee johtamaan väljempään pellonraivaamiseen.

Samalla tavalla vaalivoitto oli tärkeämpi kuin maataloustuotannon ylituotannosta ja sen viljelijöille aiheuttamasta kohtuuttomasta laskusta huolehtiminen. Se näkyi myös viime vuoden syksyn satotietojen ja rehuviljapommin pimittämisestä viljelijöiltä ja ylipäänsä, ettei haluttukaan, että näihin asioihin olisi puututtu. Poliittista vastuuta ei todella tältä osin keskusta ole kyllä kantanut. Vaalivoitosta se kyllä kantoi hyvän vastuun politiikantekotavoillaan.

Ensimmäisessä äänestyksessä näkyi hyvin tämä raadollinen ja räikeä MTK:n edunvalvonta. Valtion metsät ollaan anastamassa ylituotantoon osallistuville, jos he väliaikaisestikin lopettavat tuotantoaan. Tämä osoittaa sitä kovaa poliittista linjaa, jota keskusta vetää, ja hämmästellä pitää kokoomuksen myötäjuoksua tässä keskustan valtapoliittisessa pelissä.

Ed. S-L. Anttila: Arvoisa puhemies! Ed. Rajamäelle totean, kun hän kritisoi sitä, että keskusta viime vaalikaudella äänesti pysyvää pellonraivauksen rajoittamislakia vastaan, että tämä pitää paikkansa, ed. Rajamäki. Nyt ei olekaan kyse samasta laista, vaan nyt on kyse laista, jota ollaan säätämässä vuoden 1995 loppuun saakka. (Ed. T. Roos: Sama asia!) On aivan eri asia säätää pellonraivauskielto määräämättömäksi ajaksi kuin säätää se neljäksi vuodeksi. Tässä nimenomaan toteutui se keskustan ajatus, joka meillä jo vaalien alla oli, että pellonraivaaminen pitää kieltää, mutta ei määräämättömäksi ajaksi.

Ed. Saapunki: Arvoisa puhemies! Ihan kuin ed. Rajamäki olisi sanonut niin, että ollaan menossa väärään suuntaan, kun keskusta on tulossa SDP:n linjoille. Voidaanhan tämä vielä

muuttaa, jos te kadutte, että me olemme tulossa teidän linjoillenne. Näin ainakin ymmärsin äskeisestä puheenvuorosta. Olkaa tyytyväisiä nyt, kun me olemme samalla linjalla kuin tekin olette olleet.

Ed. Rajamäki: Arvoisa puhemies! Keskusta todella vaalien alla arvosteli pellonraivauksen rajoittamista, siis itse asiaa, vaatien väljennyksiä siitä huolimatta, että oli nähtävissä rehuviljapommi, joka on miljardin kilon suuruinen, rahassa 1 500 miljoonaa markkaa, joka on osasyynä siihen, että viljelijät joutuvat kohtuuttoman räikeään vientimaksutilanteeseen, joka romuttaa heidän taloutensa täysin, 1 720 miljoonan lasku tänä vuonna. Asiallisesti, ed. S-L. Anttila, on kysymys täysin samasta asiasta, pellonraivauksen rajoittamisesta, ei todella ylituotannon poistamisesta, mutta tätäkin te piditte liian kireänä asiallisesti vaalien alla. Nyt te hyväksytte asiallisesti saman sisältöisen esityksen. Siitä on kysymys, ja siinä minä katson, että poliittinen vastuu on ollut kyllä aika lailla kaukana.

Ed. S-L. Anttila: Arvoisa puhemies! Ed. Rajamäen kanssa en halua sen pidempään jatkaa asian käsittelyä, mutta totean, ed. Rajamäki, että jos olemme rehellisiä, niin vuonna 86 tässä salissa käyty äänestys, jolloin kokoomus äänesti täällä esillä olleen pellonraivauslain yli vaalien, nimenomaan aikaansai ne kymmenettuhannet lisähehtaarit uutta peltoa. Jos silloin olisi pystytty pellonraivauslainsäädäntö viemään täällä läpi, kuten silloinen hallitus esitti, niin meillä olisi huomattavasti vähemmän niitä raivioita, jotka syntyivät välivaiheessa ennen kuin säädettiin laki, joka raivausmaksun kautta on rajoittanut pellonraivausta ja rajoittaa vielä tämän vuoden loppuun saakka.

Ed. Rajamäki, minusta näissä asioissa kyllä rehellisyys olisi aika hyvä asia, ja keskustaa on tässä turha syyttää. Osoite on kokoomus.

Ed. Jokiniemi: Arvoisa puhemies! Haluan ed. Rajamäen puheenvuoron johdosta todeta, jotta tässä nimenomaan keskusta osoittaa suurta poliittista vastuuta, mitä edellinen hallitus ja eduskunta ei tehnyt, koska se ei huolehtinut maataloustulolain mukaisista vientikustannuksista, vaan ne on sälytetty tämän hallituksen hoidettaviksi. Takana on kolme erinomaisen suurta satovuotta, joista ylijäämiä on kertynyt monelta vuodelta peräkkäin. Asia on juuri päinvastoin kuin ed. Rajamäki puheenvuorossaan toi esille.

Toisaalta keskusta on kyllä kantanut varsin suurta huolta pohjoisen ja itäosan alueista, ja olemme halunneet niitä auttaa, koska siellä olosuhteet ovat paljon vaikeammat ja nimenomaan niillä alueilla ei viljellä viljaa. Se huomautus, jotta me olemme olleet lisäämässä sitä, ei kohdistu nimenomaan näille alueille.

Ed. Niinistö: Arvoisa puhemies! Näyttää, että kahden riitakin on kolmannen korvapuusti. En minä oikein ymmärrä, miten nyt sekä ed. S-L. Anttila että ed. Rajamäki keskinäiseen riitelyynsä löysivät kokoomuksen syntipukiksi. Erityisesti minä ihmettelen ed. Rajamäkeä ja hänen heittoaan kokoomuksen suuntaan. Kun kerran ed. Rajamäen mielestä tässä on kysymys asiallisesti ottaen aivan samasta asiasta kuin edellisellä vaalikaudellakin, niin me olemme asiallisesti ottaen aivan samalla kannalla kuin edellisellläkin vaalikaudella, enkä muista silloin ed. Rajamäen millään tavalla kokoomuksen linjaa moittineen. Minä toivoisin, että riitapukarit nyt vain selvittelisivät keskenään välinsä.

Ed. S-L. Anttila: Arvoisa puhemies! Ed. Niinistölle on helppo vastata: Ed. Niinistö ei ollut tässä salissa kansanedustajana vuonna 86, kun oli käsittelyssä silloisen hallituksen esitys pellonraivauksen rajoittamisesta, ja esityksen oli antanut maa- ja metsätalousministeri Toivo Yläjärvi. Tätä taustaa vasten ed. Niinistö ei todella tiedä tätä tilannetta. Kokoomus äänesti sen silloin yli vaalien, ja siitä aiheutui kymmenientuhansien uusien peltojen raivaaminen, joten, ed. Niinistö, kyllä kokoomus nyt voisi katsoa peiliin.

Ed. Järvilahti: Arvoisa puhemies! Minulla on se käsitys, että tässä salissa kaikki ovat osaksi samaa mieltä, mutta siinä, onko laki pysyvä vai nelivuotinen, on erittäin suuri periaatteellinen ero. Maailma muuttuu kuitenkin koko ajan, ja näyttää siltä, että hyvinkin lähellä Suomen alueita on vaikeuksia elintarvikehuollossa ja saasteongelmiakin saattaa olla tulossa. Siinä mielessä minusta on hyvin tärkeää, että asiaa voidaan tarkastella uudestaan neljän vuoden kuluttua.

Ed. Rajamäki: Arvoisa puhemies! Ed. Niinistölle haluan huomauttaa, että minä puhuin valtion metsien anastamisesta MTK:lle,

joka päättää siis niittenkin puiden osalta, millä hinnalla teollisuudelle puuta toimitettaisiin. Te olette siinä mukana nyt. Toisaalta olen ed. Niinistön kanssa samaa mieltä, että oli todella kohtuutonta ed. S-L. Anttilan moittia tässä yhteydessä kokoomusta. Kokoomus on kyllä niin nöyrästi keskustan linjoilla.

Sen sijaan haluaisin ed. S-L. Anttilalle huomauttaa, että ette te muutosta tähän tilanteeseen ole hakemassa, koska nimittäin neljän vuoden päästä ei ole rakenteet kunnossa, jos ei maataloustulolakiin puututa. Vai tarkoittaako ed. S-L. Anttila sitä, että sitten alkaa villi lännen valloitus uudestaan ja peltoa ruvetaan raivaamaan tavattoman paljon?

Ed. Jokiniemi puheenvuorossaan 89 syksyllä — satuin lukemaan erään istunnon pöytäkirjaa — erityisesti kiitti viisivuotista maataloustulolakia toteamalla, että se luo pitkäjänteisesti viljelijälle erittäin hyvän tulevaisuuden. Missä, ed. Jokiniemi, nyt ollaan?

Ed. Jokiniemi: Arvoisa puhemies! Ed. Rajamäen viimeksi mainittuun kysymykseen, missä viitataan aikaisempiin puheisiin, totean, että meillä ei todellakaan ollut tietoa silloin niin tarkkaan edellisen hallituksen aikana syntyneistä suurista viljamääristä. Tämä ongelma johtuu aivan siitä. Siinä mielessä maataloustulolakiinkin, niin ikävä asia kuin se onkin, joudumme puuttumaan. Tämä osoittaa myöskin sitä, jotta tämän valtion taloudellinen tila on saatettu siihen pisteeseen, että on puututtava kaikkiin mahdollisiin asioihin, ja se osoittaa äärimmäisen suurta poliittista vastuuta, mitä ed. Rajamäki äsken puheenvuorossaan peräänkuulutti, mutta mitä hän ei nimenomaan omissa puheissaan osoita.

Ed. Rajamäki: Arvoisa puhemies! Haluan tässä vain tuoda esille, että maataloustulolain käsittelyn yhteydessä sosialidemokraatit toivat esille lain perustelujen kulutus- ja tuotantoarvioiden virheellisyyden. Ed. Jokiniemi muistaa sen varmasti ja voisi tässä yhteydessä myöskin osoittaa vilpittömyyttä. Suuret viljamäärät toimme esille myöskin yli vuosi sitten, ja se tuotiin mm. maa- ja metsätalousvaliokunnassa vaadittujen asiantuntijakuulemisten kautta. Viljavaraston hallintoneuvostossa löytyy keskustalaista ja kepulaista enemmän kuin demaria. Jos se oli meidän tiedossamme, sen täytyi olla teidänkin tiedossanne. Ja vaikka ei sitäkään olisi tiennyt, olisi pitänyt puuttua jo veronmaksajien kannalta siihen, että 4 000—5 000 miljoonaa markkaa on vuodettu kuiviin vientitukina ja 1 000 miljoonaa markkaa ylituotannon rajoitustoimenpiteinä. Nyt, kun viljelijäkin joutuisi osallistumaan, te heräätte. Tämä tilanne on ollut palkansaajan ja kuluttajan tilinauhassa aina.

Ed. Saario: Arvoisa puhemies! Ed. Rajamäki tarkoituksella tai luultavasti lipsahduksenomaisesti unohti oman linjansa, sillä tosiasiassa hän on varsin voimakkaasti liputtanut sen puolesta, että maataloudesta ja nimenomaan sen viljelypuolelta saataisiin mahdollisimman suuria määriä pois aktiiviviljelyn piiristä. Kun toisaalta metsittäminen ja toisaalta metsätilojen nykyistä tehokkaampi muodostaminen on ehkä eräs parhaita keinoja pitkällä aikavälillä saada viljelystä pois peltomaata ja toisaalta muodostaa sellaisia metsälöitä, jotka pystyisivät mahdollisimman tehokkaaseen metsätuotantoon, tämän jos minkä luulisi asettuvan varsin hyvin yhteen niiden tavoitteiden kanssa, joita ed. Rajamäki on ainakin joissakin yhteyksissä tuonut esiin. Toivon sen linjan jatkuvan, sillä luultavasti ainoa tapa hoitaa maatalousongelma pitkällä aikavälillä on juuri tällainen.

Ed. Rajamäki: Arvoisa puhemies! Ed. Saario on monessa asiassa varsin pitkälle ollut sosialidemokraattien maatalouspolitiikkaa ymmärtämässä, mutta nyt hän sotki vakavasti kaksi isoa asiaa. Jos peltoala ei poistu, vaikka sitä kesannoidaan ja verorahoilla pidetään viljelystä poissa, sillä on kovin vaikeasti haettava yhteys siihen, että valtion metsämaita anastetaan MTK:n päätösvaltaan luovuttamalla niitä yksityisille. Niille, jotka tilapäisestikin ylituotannosta laittaisivat peltoalaa pois, luovutettaisiin valtion metsiä puuhuolto ja metsäteollisuuden tilanne vaarantaen ja mm. maattomien metsästysoikeuksiakin heikentäen tässä maassa.

Ed. Törnqvist: Rouva puhemies! Korvaani särähti ed. Saarion puheenvuoro, kun hän sanoi, että maatalouden ylituotannosta luovutaan nimenomaan perustamalla metsätiloja. Eduskunnassa on parhaillaan — ensimmäisen asian yhteydessä juuri äänestettiin siitä — laki, jonka varjolla metsähallituksen eli valtion maat jaetaan maatilahallituksen kautta tuotannosta luopuville viljelijöille tai muille viljelijöille sillä tavalla, että metsätiloja voidaan muodostaa niin suuriksi, että vuotuinen puunhakkuu on 800 kiintokuutiota. Se on aika iso metsätila. Tämä

annetaan joko osittain tai kokonaan velaksi viljelijöille 4—7 prosentin korolla. Sen takia ensimmäisen asian kohdalla pyysin, että perustuslakivaliokunta olisi tutkinut, onko tämä kansalaisten tasavertaista kohtelua, että yhdelle ammattiryhmälle annetaan velaksi 4—7 prosentin korolla metsää jopa 200 hehtaaria ja työtön tai yrittäjä, jonka yritys on kaatunut, ei saa mitään.

Ed. S-L. Anttila: Arvoisa puhemies! Ed. Rajamäki sotkee kaksi asiaa. Olemme käsittelemässä pellonraivauksen määräaikaista rajoittamista emmekä suinkaan asialistan ykköskohtaa, jossa on kyse siitä, että valtion maita luovutetaan tuotannosta luopuville viljelijöille tai muille viljelijöille. Minusta tämä on nimen-omaan kestävää toimintaa kuten ed. Saario aivan oikein sanoi. Sillä tavalla saadaan maatalouden ylituotantoa vähennetyksi. Ei ole suinkaan itsetarkoitus, että maa on valtion omistuksessa. Tämä on tietysti sosialidemokraateille ideologinen kysymys, ja sitä taustaa vasten ymmärrän ed. Rajamäen ja ed. Törnqvistin kovan kiihkeyden.

Ed. Rajamäelle haluan vielä todeta, kun hän aina vaikeroi vientituista ja veromarkoista, että tässä maassa on 800 000 valtion ja kuntien viranhaltijaa, jotka eivät elä päivääkään ilman julkista tukea, eivät yhtä päivää.

Ed. Jokiniemi: Arvoisa puhemies! Haluan ed. Rajamäen ja ed. Törnqvistin puheenvuorojen johdosta todeta, kun ainakin ed. Rajamäki käytti sanontaa "valtion metsien anastaminen", että tämä on kansanedustajalta aika vahvaa puhetta. Olen ymmärtänyt, että maatilahallituksen omistuksessa olevia metsiä on ostettu kehittämisrahaston varoilla ja osoitettu nimenomaan siihen tarkoitukseen, että lisäalueita annetaan niille maatiloille, jotka luopuvat maataloustuotannosta, jota ed. Rajamäkikin on joka ikisessä puheenvuorossaan erittäin kiivaasti moittinut. Pohjois- ja Itä-Suomen alueilla ei ole mitään muuta mahdollisuutta kuin erikoistua metsätalouteen.

Olen itse ainakin käsittänyt, jotta kansantaloudellemme on aivan erinomainen asia, jos yksityinen sijoittaa siihen vielä omia varojaan ja niillä alueilla, joilla työtä on erikoisen vaikea järjestää, pystyy tekemään sitä metsässä. Nämä käsitykset menevät aika pahasti ristiin. Toisaalta, jos kehittämisrahastoon on osoitettavissa varoja, en usko, jotta metsähallituksen metsiin tarvitsee ensinkään puuttua.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Olen pahoillani, että ensimmäisen puheenvuoroni johdosta keskustelu palasi ja ryöpsähti takaisin päiväjärjestyksen ykkösasiaan. Se ei ollut tarkoitukseni. Jos päiväjärjestyksen ykkösasiastakin jotain mainitsisi, niin en ole niinkään varma: metsien rosvoaminen maanviljelijöille saattaisi olla hyväkin asia, mutta se täytyy ensin tutkia perustuslain kannalta, mikäli mahdollista. Näinhän nyt ei tapahdu, koska ed. Törnqvistin ehdotus äänestettiin nurin. Joka tapauksessa täytyy tutkia tarkasti, mistä päiväjärjestyksen ensimmäisessä asiassa on kysymys, johon palattiin.

Halusin puheenvuorossani todeta aivan vaatimattomasti ja hiljaa, että nähdään, miten keskusta unohtaa köyhän asian vastoin Alkion periaatteita. Edellisessä eduskunnassa te puolustitte alle 15 peltohehtaaria omaavan pienviljelijän oikeutta raivata peltoa 15 hehtaariin saakka. Nyt kun te tulitte hallitukseen, te unohditte kaiken, käänsitte takkinne ja jätitte tuon vaatimuksen vallan pois. Halusin huomauttaa, että tämän tyyppistä on Suomen keskustan toiminta. Tässä keskustelu ryöpsähti, mutta hyvä keskustelu sellaisenaan sekin.

Ed. Vistbacka: Rouva puhemies! Ihmetyttää hieman ed. S-L. Anttilan viittaus, mikäli kuulin oikein, että kuntien ja valtion työntekijät eivät elä päivääkään ilman valtion tukea. Minä olen kyllä ymmärtänyt, että kuntien ja valtion palveluksessa olevat ihmiset ovat työssä ja tekevät työtä. Se, kun esimerkiksi maataloutta on tietysti luonnollisesti jouduttu tukemaan, riippuu hyvin paljon sääolosuhteista. Mutta ei kuntien ja valtion palkkaukset riipu sääolosuhteista. Se on virkasuhde.

Ed. Törnqvist: Arvoisa puhemies! Ed. Sirkka-Liisa Anttila sanoi, että ei ole tärkeätä, että valtio omistaa maata. Minusta on monestakin syystä tärkeää, että valtio omistaa metsiä. Mielestäni metsä on valtiolle myös saman tyyppinen pankki kuin viljelijöille. Sitä paitsi ainakin tänä vuonna valtion metsät ovat olleet hyvin tärkeitä. On tärkeää, että ne ovat olleet olemassa. Viittaan vain puunmyyntiboikottiin, joka ehkä olisi seisottanut enemmänkin tehtaita, jos ei valtion metsistä ja yhtiön metsistä olisi puuta saatu.

Ed. Jokiniemi sanoi, että maatilahallituksen kautta näitä kauppoja tehdään ja luovutetaan valtion maata. Niin tehdäänkin. Siinä on vain se

mutta, että metsähallitus joutuu myymään maatilahallitukselle, joka luovuttaa viljelijälle. Tämä on keskustan ikivanha kautta aikojen säilynyt vaatimus, että valtion metsät on jaettava yksityisille viljelijöille. Minä olen periaatteessa sitä mieltä, että valtion metsät ovat meidän kaikkien kansalaisomaisuutta ja niitä täytyy olla.

Ed. Jokiniemi: Arvoisa puhemies! Haluan vielä ed. Törnqvistin puheenvuoroon sen verran huomauttaa, että olen 20 vuotta maataloushallinnon piirissä kyseistä työtä tehnyt ja metsähallitus on kerran vaatinut aivan käyvän hinnan joka ikisestä palstasta, mitä on ollut ja mitä on vaihtokauppoja tehty. Tällä tavalla se käytännössä tapahtuu, jotta nämä mielipiteet on kyllä valtavasti dramatisoitu, mitä edellä on lausuttu.

Ed. Lahti-Nuuttila: Arvoisa puhemies! Vaikka meillä onkin käsittelyssä laki pellonraivauksen määräaikaisesta rajoittamisesta, on varmasti hyvä, että keskustelu siirtyi myös valtion metsien raivaamiseen yksityisomistukseen.

Ed. Jokiniemelle on syytä sanoa, että veronmaksajien varoilla maatilahallituskin on hankkinut tätä yhteistä maa- ja metsätalousmaata, jota se nyt siirtää yksityisten viljelijöiden omistukseen. Kysymys on todella, kuten ed. Törnqvist sanoi, yhteisestä kansallisomaisuudesta, kansallisvarallisuudesta. Tosin meidän on taas kerran pysähdyttävä sen totuuden edessä, että keskustalle on ilmeisen vaikeaa kohdella kansalaisia yhdenvertaisesti tässä maassa. Se näkyy sekä tässä asiassa että monissa muissa keskustajohtoisen hallituksen esityksissä.

Ed. Vähäkangas: Arvoisa puhemies! Ratkaisu ei Pohjois- ja Itä-Suomen perheviljelmille kyllä ole se, mistä ed. Anttila puhui, että niille luovutetaan valtion metsistä metsäpintaalaa ikään kuin tällä satojen ja satojen perheviljelmien kohtalo ratkaistaisiin. Sehän on aivan tuulesta temmattu väite. Näitä metsiä ensinnäkään ei kaikilla alueilla Itä- ja Pohjois-Suomessa edes ole, niin että niitä kohtuullisen matkan päästä pystyttäisiin hoitamaan. Mutta ed. S-L. Anttilalla on varmasti huono omatunto, kun hän nyt näkee, että varsinkin Itä- ja Pohjois-Suomen perheviljelmistä ei keskustapuolue eikä MTK ole huolehtinut vuosikausiin. Kun ne ovat nyt huutavassa hädässä, niin nyt tarjottaisiin tällaista tekohengitystä.

Ainut pelastus Itä- ja Pohjois-Suomen perheviljelmille niin kauan kuin tässä maassa käytetään lihaa ja maitoa, on se, että estätte Haaviston haaveet, että niidenkin tuotanto siirretään Etelä-Suomeen. Ei näillä muutamilla metsätiloilla, mitä siellä on mahdollisuus perustaa, te tiedätte jokainen, ratkaista mitään. Vakituisilta metsureilta loppuu työt, metsät jäävät hoitamatta, ja tulee samanlainen tilanne kuin aikoinaan kylmillä tiloilla: metsät myydään. Jos on vettä tai hyvää rantaa lähellä, niin sitten joku grynderi tulee ja ostaa ne metsänpohjat, ja näin on se taru päättynyt. Yhteiskunnan metsä on mennyt konnien kukkaroihin.

Ed. Rinne: Rouva puhemies! Anastus ei missään tapauksessa ole liioittelua, kun katsotaan sitä korkotasoa, millä metsät on tarkoitus ottaa. Kun perustellaan työllisyyssyillä, niin saman verran työttömälle metsurille, jos hän mahdollisesti saisi näitä metsiä alihintaan, suurin piirtein niitä miestyövuosia tulee, samanlaista on, tekee siellä isäntä sitä työtä taikka metsätyömies. Eli ihmisiä ei samanarvoiseen asemaan selvästikään aseteta. Tämä tuntuu jotenkin aika hurjalta, kun pahanteosta ikään kuin palkitaan: Ensin on aiheutettu ylituotanto ja sitten siitä annetaan valtion metsät palkaksi tai palkinnoksi siitä, että on tehty haittaa valtiontaloudelle ja niille todellisille viljelijöille, jotka joutuvat tulemaan toimeen siellä. Tämä on todella arveluttavaa.

Onko todella niin, että tämän hallituksen tarkoitus ensin on romuttaa kansalaisten sosiaaliturva, sitten myydään valtion teollisuusomaisuus, kokoomus on sen takana, pilkkahintaan ja anastetaan valtion metsät kepulaisille isäntämiehille? Onko todella tarkoitus tehdä täydellinen talonhävitys? (Ed. Rajamäki: Kyllä on!) — Luulen, että näin on.

Ensimmäinen varapuhemies: Tässä vaiheessa huomautan, että kysymys on pellonraivauslaista.

Ed. Saario: Arvoisa puhemies! Pahoittelen, että minä joudun viivähtämään vielä hetken metsän enkä pellon puolella, niin kuin pitäisi. Olisin toivonut, että jo 50 vuoden ikään ehtinyt ed. Rinne olisi sen verran osoittanut malttavaa mieltä, että olisi vaivautunut tutustumaan metsälainsäädäntöön siltä osin, ettei kysymys ole pelkästään viljelijöistä, joilla on mahdollisuus hankkia metsää, vaan myös muulla maaseudulta

pääsääntöisesti elantonsa hankkivalla. Tämä avaa mielenkiintoisia mahdollisuuksia myös sille viiteryhmälle, jota edustaja edustaa, mikäli sillä yleensä on tulevaisuutta maalla.

Ed. Niinistö: Arvoisa puhemies! En malta olla ed. Sirkka-Liisa Anttilalle sanomatta, että siinä on omat vaaransa, kun keskittyy muistelemaan, miten päin ollen milläkin valtiopäivillä on ollut oikeassa. Siinä saattaa käsiteltävä asia vähän hämärtyä. Jäin ihmettelemään, kun edustaja mainitsi, että tämä edustaa nyt kestävää ratkaisua. Tämä on väliaikainen ratkaisu. Se edellinen, jota ed. S-L. Anttila vastusti, olisi ollut pysyvä, ja siis edustanut kestävää ratkaisua.

Ed. Rajamäki: Arvoisa puhemies! Ylituotantoon puututaan monella tavalla: ensimmäisen kohdan mukaisesti eli luovuttamalla valtion metsiä ylituotannosta luopuville, tällä pellonraivauksen rajoituksella, holhousjärjestelmällä tuottajille ja bonuksilla. Kaikki kuuluvat samaan kokonaisuuteen, joka on kestämätön eikä ratkaise mitään. Se johtaa vain vientitukiin, viljelijöiden suuriin osuuksiin, ja sillä tavalla viedään maaseutu ulos. Ed. Jokiniemi voisi erityisesti tässä tilanteessa olla huolissaan Itä- ja Pohjois-Suomen, Kotieläin-Suomen, asemasta. Se tuhotaan viljavuorien alle. Te ette kanna tästä muuta kuin poliittisten pinnojen keruun vastuun.

Ed. S-L. Anttilan vertaus valtion virkamiehiin oli todella omaa luokkaansa. En tiedä, tarkoittiko hän sitä, että valtion virkamiehet luopuessaan työstä saisivat valtion metsää, kun hän rinnasti heidät tuottajiin.

Vakavaa on nyt se, että maatilahallituksen maiden ohella hallituksen esityksen perusteluissa on mainittu myös valtion muu maaomaisuus eli myös metsähallituksen hallinnassa olevat alueet. Sen takia tässä on hyvin laajasta uhasta kysymys koko meidän puuhuollollemme, metsuriemme työllisyydelle ja myös maattoman väestön oikeuksille.

Kahdella edellisellä eduskuntakaudella sosialidemokraattien hallituksessa olo esti asian tulon hallitukseen ja sen etenemisen eduskuntaan. Nyt kokoomus on laskenut sen kepun ja MTK:n suunnitelman tänne ja pahalta näyttää, miten sen kanssa käy. Suunnitelma on yksinkertaisesti se, että valtion metsät yksityisille ja MTK niistä päättämään.

Olen pahoillani, että sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä on edelleenkin ainut eduskuntaryhmä, joka valtion metsien anastuksen on tuominnut.

Ed. Törnqvist: Arvoisa puhemies! Ed. Jokiniemi sanoi aikaisemmin, että maatilahallituksen kautta luovutetaan metsiä. Näinhän se onkin. Ensi vuoden budjettiin on varattu 200 miljoonaa markkaa siihen, että maatilahallitus ostaa metsiä. Mutta kun puhutaan, että muodostetaan noin 200 hehtaarin metsätiloja, niin on selvää, että maatilahallituksen hallinnassa ei ole tällaisia tiloja. Kyseinen esitys sisältää sen, että maatilahallitus ostaa metsiä metsähallitukselta ja luovuttaa ne edelleen.

Ongelma on se, että metsähallituksen metsurit jäävät työttömiksi, koneurakoitsijat jäävät työttömiksi ja maaseutu autioituu, sillä metsurit asuvat kylissä, ainakin sillä alueella, missä metsähallituksen maat ovat. Kylät kuolevat.

Ed. Saario sanoi, että metsäalueita ei luovuteta pelkästään viljelijöille. Niitä luovutetaan kaikille niille, jotka ovat maaseutuelinkeinolain mukaisia yrittäjiä. Siellä on, ed. Saario, vielä yksi poikkeus, jonka mukaan "erityisistä syistä voidaan myydä myös muille henkilöille" tällaisia erillisiä metsäpalstoja, mutta nämä muut henkilöt saavat ostaa käteisellä tai ihan lyhytaikaisella velalla normaalikorolla, kun taas viljelijöille luovutetaan osittain taikka kokonaan velaksi pitkäaikaisella lainalla 4—7 prosentin korolla. Ovatko nämä kaksi ihmistä samanarvoisia?

Ed. S-L. Anttila: Arvoisa puhemies! Ed. Niinistölle aivan lyhyesti: Kestävä ja pysyvä ovat vähän eri asioita. Ainakin itse tarkoitan kestävällä lainsäädännöllä vähän eri asiaa kuin pysyvällä.

Ed. Rinne puhui, että on tavallaan tehty väärin, kun on harjoitettu ylituotantoa. Tuli mieleeni, että on tavallaan tehty melkein rikos. Tämän tyyppinen puhe minusta on kyllä täysin vailla pohjaa, sillä Euroopassa maatalouden ylituotantoa on joka maassa, ei se ole mikään suomalainen ilmiö. Maailmassa kaiken aikaa yli miljardi ihmistä näkee nälkää, 700 miljoonaa elää nälkäkuoleman rajamailla. Minusta, ed. Rinne, silloin ei voida sanoa, että on tehnyt rikoksen, jos on tuottanut liikaa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotus julistetaan kiireelliseksi yksimielisesti.

Lakiehdotus hyväksytään yksimielisesti.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Ehdotus laiksi luottoverolain 2 ja 25 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 67
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 35

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 35. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 2 ja 25 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Ed. Andersson merkitään läsnä olevaksi.

---

7) Ehdotukset laeiksi tieliikennelain 86 ja 105 §:n, ilmansuojelulain 23 §:n sekä pysäköintivirhemaksusta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 10
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 2

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 2. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Haluan vielä palata muutamalla sanalla käsittelyssä olevaan hallituksen turhanpäiväiseen lakiesitykseen, jolla moottoriajoneuvon joutokäynti rajataan kahteen minuuttiin, vaikka jo ensimmäisessä käsittelyssä asiasta käytiin varsin laaja keskustelu.

Tietenkin voidaan lähteä siitä periaatteesta, että ilman laadun pitämiseksi siedettävänä tulee tietenkin jotakin tehdä suurissa kaupungeissa, mutta se, että tällaiset jäykät säännökset säädettäisiin koskemaan koko harvaan asuttua Suomea, tuntuu jotenkin yliampumiselta. Ainakin joitakin selviä rajauksia olisi tullut tehdä esitykseen ja erityisesti valiokunnan kannanottoon.

Ensinnäkin valiokunnan olisi mielestäni tullut edellyttää, että annettavassa asetuksessa minuuttirajat olisivat erisuuruisia kesällä ja talvella. Tämä olisi mielestäni ehdoton edellytys sille, että laki toimisi edes siedettävällä tavalla.

Jos asetus annetaan niillä eväillä, jotka sisältyvät lakiesitykseen, sen perusteluihin ja valiokunnan kannanottoon, säännösten valvonta tulkintoineen johtaa varmuudella sellaisiin tilanteisiin, joista arvoisa liikennevaliokunnan puheenjohtaja ensimmäisessä käsittelyssä kertoi, eli jopa koomisiin tilanteisiin, jotka ovat hyvin hankalia ja jopa liikenneturvallisuutta vaarantavia.

Voimme vain ajatella niitä tilanteita, joita syntyy esimerkiksi yli 30 asteen pakkasaamuina. Jos ja kun auto saadaan käyntiin, kahden minuutin kuluttua käynnistämisestä on lähdettävä liikkeelle. Siinä syntyy varmasti liikenneturvallisuusongelmia. Onneksi valiokunta on edellyttänyt, että asetusta annettaessa edes tämä seikka otetaan huomioon. Toivottavasti liikenneministeriön asianomaiset asetusta valmistelevat virkamiehet ottavat tämän huomioon, koska tuntuu siltä, että hallitus ei tällaisiin asioihin paljon huomiota kiinnitä. Hallitukselle tuntuu olevan tärkeintä liikennepolitiikassaan se, että autoilijoita pitää kurittaa kaikin keinoin ja asettaa heille erilaisia lisävelvoitteita.

Oman ongelmaryhmänsä muodostavat kuorma-autot. Ensinnäkään kahden minuutin aikana kovana pakkasaamuna kuorma-autoa ei saada sellaiseen liikennöitävään kuntoon, että sillä voitaisiin lähteä turvallisesti liikkeelle. Siinä tulevat esiin sellaiset seikat kuin jarrut ja moottorin lämpeneminen. Voi vain kuvitella niitä tilanteita, kun kuorma-auto joutuu lähtemään liikkeelle kahden minuutin kuluttua käynnistämisestä ja auto rikkoutuu sen johdosta, että autoa ei saanut lämmittää yli kahta minuuttia. Voi vain kysyä, kuka silloin vastaa mahdollisesti niistä vaurioista, jotka tästä ovat aiheutuneet, ja kuka ne korvaa.

Näiden ns. teknisten ja liikenneturvallisuuteen vaikuttavien seikkojen lisäksi ongelmia syntyy varmasti valvonnasta ja niistä tulkintaongelmista, joita siihen liittyy. Saattaa olla, että tällä lainsäädännöllä päästään takaisin siihen hyvään aikaan, jolloin naapurisopua koetellaan oikein toden teolla. Jos esimerkiksi naapureilla ei ole kaikkein parhaat välit, eihän siinä tarvitse mitään muuta kuin ottaa kello käteen jonakin pakkasaamuna ja seurata, milloin naapuri autonsa käynnistää ja lähtee liikkeelle, ja auta armias, jos aikaa kuluu yli kaksi minuuttia liikkeelle lähtöön, niin eihän siinä tarvitse mitään muuta kuin soittaa poliisille ja kertoa koko karmea totuus, jolloin poliisi puolestaan käynnistää ison rattaan pyörimään, joka sitten aikanaan päättyy esimerkiksi lääninoikeuden päätökseen, johon nykyisen lainsäädännön mukaan ei saa hakea muutosta valittamalla. (Ed. Koskinen: Alajärveltä!) — Ed. Koskinen, minä uskon, että niitä tapauksia on muuallakin. — Aikaa ja rahaa kuluu, mutta onhan se hyvä, että ihmisillä riittää edes tällä sektorilla työtä, kun siitä muualla tuntuu olevan puutetta.

Minua ihmetyttää myös se, miksi laki, jos se kerran pitää säätää, koskettaa vain moottoriajoneuvoja. Miksi mukaan ei ole otettu kaikkia ajoneuvoasetuksen 2 §:n mukaisia moottorikäyttöisiä ajoneuvoja? Miksi vain moottoriajoneuvot? Mielestäni myös muut moottorikäyttöiset ajoneuvot kuin autot aiheuttavat erilaisia päästöjä. Vai onko hallitus esitystä antaessaan ollut sitä mieltä, että esimerkiksi traktorit, moottorityökoneet ja maastoajoneuvot eivät aiheuta mitään päästöjä joutokäynnissään, (Eduskunnasta: Eihän maatalous saastuta!) koska niitä ei ole sisällytetty mukaan lakiin? Samaa voi kysyä laivoista, lentokoneista, dieselvetureista ja esimerkiksi moottoriveneistä. Taustaa en tunne, mutta epäilyt johtavat ns. syllttytehtaalle, joka tehdas jääköön mainitsematta, vaikka erilaisia välihuutoja tulikin.

Ensimmäisessä käsittelyssä puututtiin jo niihin tahoihin, jotka joutuvat työskentelemään erilaisissa olosuhteissa siten, että työ tehdään autosta käsin, auto ei ole jatkuvasti liikkeessä ja autoon ei liity sellaisia lisälaitteita, joiden vuoksi auton käyttäminen on sallittua. Miten tulkitaan esimerkiksi sellainen tilanne, kun autossa työskenneltäessä pitää käyttää sellaisia laitteita, jotka kuluttavat virtaa, ja akku tyhjenee, jolloin työnteko vaarantuu? Kysyn vain tämän asian, sillä tiedän jo niiden tahojen vastauksen, jotka kiihkeästi puolustavat lakia. Hehän toteavat tietenkin, että silloin pitää ottaa mukaan riittävästi vara-akkuja ja vaihtaa niitä aina tarpeen mukaan. Kaikesta huolimatta minusta tuntuu sekin aika järjettömältä.

Arvoisa puhemies! SMP:n eduskuntaryhmä tulee lain kolmannessa käsittelyssä esittämään tämän jos ei täystyperän niin ainakin typerän lakiesityksen hylkäämistä.

Ed. R a u r a m o : Arvoisa puhemies! Lakiesitys joutokäynnistä vesitettiin nähdäkseni perjantaina 30 puheliuskan puheryöpytyksellä. Lain merkittävin seikka olisi ollut ehdottomasti asennekasvatus ja se kasvatus, joka olisi voitu kohdistaa niin, että asiaan olisi kiinnitetty huomiota. Näin olisi saatu yleisön tietoon, että joutokäynti ei ole kovin suositeltavaa.

Toinen ehkä merkittävä seikka, joka pitkässä keskustelussa on tullut esille, on ed. Antvuoren tuoma asia, jossa hän toteaa, että tämä on signaali myös kehitykselle ja että joutokäynti tullaan tulevaisuudessa todennäköisesti keskieurooppalaiseen malliin lopettamaan kokonaan. Muuten lain käsittelyssä olisi mielestäni riittänyt valiokunnan puheenjohtajan varsin seikkaperäinen selvitys asiasta.

Ed. V. L a u k k a n e n : Arvoisa puhemies! On esitetty kritiikkiä lakiesitystä kohtaan, ja ymmärrän sen, koska voidaan tietysti ajatella vanhoja löpöukkoja, jotka mersulla ajelevat ja jättävät auton käyntiin, koska se oli vanhakantainen tapa ajatella asioita, kun oltiin autolla liikkeellä. Moderni ajattelu, jota edustaa mm. sveitsiläinen tieliikennelainsäädäntö, suhtautuu kysymykseen aivan toisin.

Ed. Vistbacka tosin puhui siitä, että minuuttirajojen pitäisi olla erilaiset kesällä ja talvella, mutta haluan nyt erityisesti painottaa, että tietenkään kesällä ei tarvita mitään minuuttirajoja vaan ed. Vistbackan ja kaikkien muidenkin tulisi sammuttaa välittömästi auto silloin, kun sillä ei ajeta, ja myös välittömästi lähteä ajamaan sillä, kun se on käynnistetty. Ei kesällä tarvittaisi oikeastaan lainkaan minuuttirajoja, joten tässä suhteessa laki voisi olla vieläkin parempi, kuten ed. Vistbacka ehkä tarkoittaa. Mutta talvella kahden minuutin raja on mielekäs sen takia, ettei tarvitse saivarrella jokaisessa yksittäistapauksessa.

Lisäksi haluan lohduttaa ed. Vistbackaa, että vaikka asetukseen ei kirjata kaikkia mahdollisia poikkeuksia, terve järvi lappuliisoilla toimii kuitenkin, joten on ehkä mahdotonta säännellä

kaikkia yksityiskohtia ja poikkeuksia, jotka harvinaisissa tapauksissa tulevat esille. Periaate on kuitenkin aivan selvä.

Ed. Kasurinen: Arvoisa puhemies! Laki periaatteissaan on aivan oikea, eli joutokäynnin kieltäminen silloin, kun sen sääolosuhteet sallivat, on aivan oikea toimenpide. Sen sijaan valiokunnassa käydyn keskustelun aikana totesimme, että laista annettava asetus ei nimenomaan tule ottamaan riittävästi huomioon niitä sääolosuhteita, jotka tulevat kieltämättä vaikuttamaan lain toteutumiseen käytännössä.

Asiantuntijat meille perustelivat, että meillä on saatavissa kalustoon sisätilanlämmittimiä, jotka auttavat tästä pulmasta, eli ajoneuvo on lämmin myös talviolosuhteissa. Tilanne kuitenkin käytännössä tällä hetkellä on se, että hyvin harvoissa myöskin ammattimaista liikennettä harjoittavissa ajoneuvoissa sisätilalämmittimet ovat vielä käytännössä toteutuneet. Näin ollen saattaa olla, että nimenomaan siirtymäkausi lain toteutumisen ja valvonnan osalta tulee olemaan jossakin määrin ongelmallinen, koska pelkät talviset kylmät sääolosuhteet tulevat vaikuttamaan mm. aivan ammattimaisessa liikenteessä toimivien ajoneuvojen toimivuutta ja myös liikenneturvallisuutta silmällä pitäen. Näin ollen valiokunnan enemmistö edellytti tietyn tiukan lausuman mietintöönsä, eli tervettä järkeä tulisi käyttää nimenomaan lain soveltamisessa käytäntöön.

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Totean ihan lyhyesti ed. V. Laukkaselle, että hänen olisi terveellistä esimerkiksi ensi kesänä mennä jonnekin murskaamolle tai tietyömaalle katsomaan, mikä on tilanne todellisuudessa esimerkiksi kuorma-autoilijoiden kohdalla, kun joudutaan lastaamaan ja muuta vastaavaa tekemään ja joka kerta täytyy pysäyttää, kun vähän on liikuttu eteenpäin, koska joutokäyntiä voi olla korkeintaan kaksi minuuttia. En tunne asiaa hyvin, ed. Paloheimo varmasti voi sen myöhemmin selvittää, mutta käsitykseni mukaan auton käynnistämisessä tulee huomattavasti enemmän erilaisia pakokaasuja kuin jos moottori lämpimänä käy kaksi minuuttia.

Ed. Rauramo: Arvoisa puhemies! Ed. Vistbacka on kiinnittänyt kahteen otteeseen ammattimaiseen liikenteeseen huomiota. Totean sen, että ammattiliikenteen harjoittajilla ei ollut juurikaan sanomista ainakaan kahden minuutin joutokäynnin puolesta tai sitä vastaan vaan he tarvitsevat auton käyttöä ainoastaan lisälaitteita varten. He eivät nähneet tarpeellisena, että autoa pitäisi lämmittää tai pitää käynnissä muista syistä. Ympäristöllisistä näkökohdista lailla pyritään hoitamaan hyvin pientä asiaa, ja sen takia pidän keskustelun laajuutta vähän hämmästyttävänä.

Ed. V. Laukkanen: Arvoisa puhemies! Kun ed. Vistbacka haluaa nyt väen väkisin ottaa äärilaidan esimerkin, jota laki ei varmasti tarkoita ja josta ei ole kysymys, otan itse toisen äärilaidan esimerkin, jotta ed. Vistbacka hyvin ymmärtäisi, mitä tavoitellaan. Puhutaan asenteista ja todellisuudesta. Tämän päivän todellisuutta on esimerkiksi se, että Pohjois-Hämeessä on yrittäjä, joka aamulla kahdeksalta tulee pakettiautollaan töihin ja pitää autoa käynnissä talvella kello 16:een saakka, kunnes hän lähtee taas kotiin. Tämän tyyppistä käyttäytymistä kun on, laki on tervetullut, että saisi ajattelemaan hieman sitä, että auto sammutetaan aina silloin, kun ei ole välttämätöntä tyhjäkäyttää sitä.

Ed. Pulliainen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Ed. V. Laukkanen tuntee lainsäädäntöä varmasti niin hyvin, että tietää, millä tavoin tällaisiin tilanteisiin voitaisiin puuttua myös lainsäädäntöteknisin keinoin. Kaksi minuuttia verrattuna kahdeksaan tuntiin on mielestäni myös hieman koomista.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta

ensimmäisen lakiehdotuksen 86 ja 105 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

toisen lakiehdotuksen 23 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä

kolmannen lakiehdotuksen 1 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Ehdotus laeiksi ulkomaalaisten kunnallista äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta koskevista säännöksistä

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 78
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 6

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 6.

Keskustelu:

Oikeusministeri Pokka: Arvoisa puhemies! Oikeastaan aloitamme tämän keskustelun väärästä päästä. Olin luottanut siihen, että valiokunnan puheenjohtaja Zyskowicz käyttää ensimmäisen puheenvuoron, koska olemme käsittelemässä ulkomaalaisten kunnallista äänioikeutta koskevaa uudistusehdotusta ja nyt perustuslakivaliokunnan enemmistö on erittäin ratkaisevalla tavalla poikennut siitä ehdotuksesta, jonka hallitus tänne toi. Toivon mukaan valiokunnan enemmistöllä on riittävän vahvat perustelut pysyä kantansa takana. Ehkä arvoisa puhemies sallii, että omalta puoleltani tätä asiaa hiukan laajemmin perustelen.

Ulkomaalaisten kunnallista äänioikeutta koskeva ehdotushan pitää siis sisällään hallituksen esittämässä muodossa sen, että kaikilla äänioikeuden yleiset edellytykset täyttävillä ulkomaalaisilla, joilla on ollut kotipaikka Suomessa kahden vaalivuotta edeltäneen vuoden aikana, olisi Suomessa äänioikeus kunnallisvaaleissa ja vaalikelpoisuus kunnallisiin luottamustehtäviin. Määräaika kaksi vuotta käytännössä tarkoittaa kolmea, koska meillä kunnallisvaalit järjestetään joka neljännen vuoden lokakuussa.

Tämä uudistusehdotus on sopusoinnussa muiden Pohjoismaiden vastaavien lakien kanssa, jotka Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa ovat olleet jo pitempään voimassa. Siellähän vastaava menettely on toteutettu ja nimenomaan puhutaankin kolmesta vuodesta, joka laskentaperusteista riippuen on tuo kolme tai hiukan alempi. Kuitenkin eduskunnan perustuslakivaliokunta ehdottaa esityksessään, että muiden kuin Pohjoismaiden kansalaisten osalta edellytettäisiin neljän vuoden asumista Suomessa, koska nämä — luen valiokunnan perusteluista — "edustavat yli sataa oikeuskulttuuriltaan toisistaan ja usein myös suomalaisesta oikeuskulttuurista paljonkin poikkeavia valtioita". Valiokunta siis lähtee siitä, että edellytetään neljä vuotta Pohjoismaiden ulkopuolelta tulevilta ihmisiltä, käytännössä viisi vuotta, kun lasketaan kunnallisvaalien pitämisajankohta.

Valiokunnan mietintöön jätetyssä vastalauseessa puolestaan on kannatettu hallituksen ehdotusta. Luen perusteluista, joissa ed. Vähänäkki ym. toteavat, että "valtaosa ulkomaalaisista tulee maista, joita mielestämme on mahdotonta luonnehtia sillä tavoin meikäläisestä oikeuskulttuurista poikkeaviksi, että näiden maiden kansalaisia olisi kohdeltava toisin kuin ruotsalaisia, norjalaisia, tanskalaisia ja islantilaisia". Tarkistin, mikä meillä ulkomaalaisten osalta oli tilanne syyskuussa 1991 eli tänä syksynä. Meillä pysyvästi asuvista ulkomaalaisista 75 prosenttia on jonkin Euroopan tai Etyk-maan kansalaisia eli käytännössä kovin suuresti ehkä ei todellakaan oikeuskulttuuriltaan meistä eroavia maita ja niiden ihmisiä.

Kun perustuslakivaliokunnan enemmistö on tällaiseen ratkaisuun päätynyt, että näitä ulkomaalaisia haluttaisiin kuitenkin Pohjoismaiden kansalaisiin nähden pitää erilaisessa asemassa, on tietysti myös syytä pohtia, onko nyt jotain sellaista muualla Euroopassa, mikä tukisi erottelulinjaa. Valitettavasti minun täytyy sanoa, että käytäntö Euroopassa on kyllä kulkemassa siihen suuntaan, että ulkomaalaisten mahdollisuuksia osallistua paikalliseen hallintoon — siis siinä kunnassa ja sillä alueella, missä asuvat — on tarkoitus parantaa. Mainitsen tässä, että ulkomaalaisten osallistumista julkiseen toimintaan paikallistasolla koskeva yleissopimus on valmisteilla Euroopan neuvostossa. Tämän yleissopimuksen tarkoituksena on antaa kaikissa jäsenmaissa pysyvästi asuville ulkomaalaisille kunnallinen äänioikeus ja vaalikelpoisuus heidän asuttuaan maassa tavanomaisesti ja laillisesti viisi vuotta. Nimenomainen määräys olisi siitä, että jäsenvaltiot voivat asettaa lyhyemmänkin asumisaikavaatimuksen.

Tällä hetkellä Euroopan yhteisön jäsenmaissa on erilaisia käytäntöjä, ja Euroopan yhteisön osalta on valmisteilla sellainen direktiivi, jossa toisen yhteisömaan kansalaisille annettaisiin mahdollisuus saada kunnallinen äänioikeus ja vaalikelpoisuus asianomaisessa yhteisömaassa. Siis EY-maat ovat lähteneet siitä, että ne yhdenmukaistavat oman alueensa käytännön.

Jos miettii, mihin tällainen erottelu Suomessa tällä hetkellä johtaa, jos eduskunnan enemmistö myös on perustuslakivaliokunnan ehdotuksen kannalla, asiallisestihan tietysti voidaan keskus-

tella siitä, onko tämä uudistus lainkaan. Pohjoismaiden kansalaisillahan tämä ehdotuksen mukainen oikeus on jo ollut. Mitä muihin ulkomaalaisiin tulee, meidän nykyisen käytäntömme mukaan ulkomaalaiset yleensä saavat Suomen kansalaisuudenkin jo asuttuaan viisi vuotta maassa. Mitä merkitystä silloin on puhua neljän vuoden kuluttua saatavasta mahdollisuudesta olla kunnallisvaaleissa ehdokkaana ja äänestää niissä?

Jos me toisaalta hyväksymme uudistuksen tässä muodossa, se voi johtaa hyvin nopeasti siihen, että joudumme joka tapauksessa laajentamaan äänioikeutta Eta-sopimuksen myötä koskemaan kaikkia EY-maiden kansalaisia. Ja jotta voisimme hyväksyä Euroopan neuvostossa valmisteilla olevan yleissopimuksen, jonka vastainen perustuslakivaliokunnan enemmistön kanta tällä hetkellä on, joutuisimme taas muuttamaan.

Olen kovin kysyvällä mielellä: Mihin valiokunnan enemmistö on pyrkimässä tällä uudistuksella? Tämähän vaatii joka tapauksessa määräenemmistöjä. Mikäli ei 5/6:n enemmistöä saada aikaan, vaalilakiuudistus tulisi voimaan vasta seuraavassa eduskunnassa 1995. Silloin nähtävästi Eta-sopimusten myötä eläisimme jo sellaisessa vaiheessa, että laki tässä muodossa oli ulkomaalaisten osalta heti korjauksia vaativa.

Arvoisa rouva puhemies! Tässä ovat kysymykseni valiokunnan mietinnön osalta. Niin kuin ehkä voidaan panna merkille, oikeusministeriöstä ei ole pyritty painostamaan perustuslakivaliokunnan enemmistön tahtoa. Valiokunta on saanut omantuntonsa mukaan pykälät tehdä. Toivon myös järkeviä perusteluja, miksi tähän on päädytty.

Ed. Zyskowicz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Pokan puheenvuoron johdosta totean, että perustuslakivaliokunnan enemmistön näkemys, joka ilmenee valiokunnan mietinnöstä, lähtee siitä ajatuksesta, että kunnallisen äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden antaminen Suomessa oleville ulkomaalaisille edellyttää kuitenkin tietyn asteista juurtumista ja pysyvyyttä Suomessa, elämistä Suomessa. Tähän nähden pidimme kahden vuoden määräaikaa kovin lyhyenä. Sillä, että valiokunnan mietinnössä korostettiin muiden kuin Pohjoismaiden kansalaisten tulevan kovin erilaisista oikeuskulttuureista, perusteltiin lähinnä sitä, miksi voitiin pitää mahdollisena erottelua Pohjoismaiden kansalaisten ja muiden välillä. Pohjoismaiden kansalaisten kohdalla tilanne perustuu jo yli 15 vuotta sitten vastavuoroisuuden perusteella tehtyyn järjestelyyn. Saattaa olla, että silloinkin olisi ollut perusteita säätää määräaika neljäksi vuodeksi, kuten nyt valiokunta muiden ulkomaalaisten kohdalla esittää.

Kaiken kaikkiaan eräs hämmentävä seikka koko asiassa, mikä tuli selvästi esiin myös valiokunnan käsittelyssä, on se kirjavuus, joka vallitsee siinä käytännössä miten ulkomaalaisia merkitään kotipaikkarekisteriin. Valiokunnan käsittelyn yhteydessä kävi ilmi, että käytännössä meillä tällä hetkellä merkitään sellaisiakin ulkomaalaisia kotipaikkarekisteriin, joiden oleskelua maassa ja ennen kaikkea siinä kunnassa ei itse asiassa voi pitää kovin pysyväisluonteisena.

Kaiken kaikkiaan katsoimme, että neljän vuoden määräaika, joka, jos oikein ministerin puheenvuoron ymmärsin, on sopusoinnussa myös Euroopan neuvoston kaavailujen kautta, paremmin kuin kahden vuoden määräaika antaisi takeet siitä, että kyseessä ovat sellaiset ulkomaalaiset, jotka ovat Suomeen kunnolla juurtumassa.

Ed. O. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valitettavasti ed. Zyskowiczin perustelut perustuslakivaliokunnan enemmistön kannalle eivät mielestäni olleet kovinkaan pitäviä. Ihmettelen suuresti, että nimenomaan kokoomuksen ja keskustapuolueen taholta on lähdetty vesittämään hallituksen hyvää ehdotusta, heikentämään sitä. Kuten ministeri Pokkakin totesi, kolme neljäsosaa Suomessa asuvista ulkomaalaisista on Euroopasta tai Etyk-maista, joiden oikeuskäytäntö ei poikkea olennaisesti suomalaisesta.

Täytyy ihmetellä, että tavallaan ed. Zyskowicz korostaa kovasti joitakin tiettyjä yksittäistapauksia, kun hän toteaa, että kotipaikkarekisteriin merkitsemisessä on kirjavuutta. Varmasti jonkun yksittäisen ulkomaalaisen kohdalla näin voi olla, mutta koskaan emme voi luoda sellaista järjestelmää, jossa voisimme tarkoin joka ikisen ulkomaalaisen kohdalla selvittää, onko hän juurtunut kahden vuoden tai kenties neljän vuoden jälkeen Suomeen.

Kyllä minusta tämä hallituksen antama lakiesitys, kuten jo aikaisemmin totesin, on hyvin edistyksellinen ja vastaa yleistä pohjoismaista käytäntöä. Se olisi tullut sellaisenaan ja vähemmistön korjauksilla hyväksyä tässä eduskunnassa.

Oikeusministeri P o k k a : Arvoisa puhemies! En tätä näin paljon perään kyselisi, mutta viittaan siihen, että ehdotusta valmisteltiin sisäasiainministeriön asettamassa ulkomaalaisten kunnallista äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta selvittäneessä toimikunnassa. Kun toimikunta pyysi mietinnöstään lausunnot, kaikki puolueet, eri ministeriöt ja järjestöt, jotka antoivat siitä lausunnon, puolsivat yksimielisesti tätä ehdotusta. Silloin kovasti korostettiin, että tämä on yhteispohjoismainen käytäntö. On sinänsä totta, että Pohjoismaat ovat olleet edistyksellisempiä kuin muut eurooppalaiset maat.

Tietysti jää miettimään, onko tapahtunut jotain erityistä Suomen ulkomaalaispolitiikassa, että halutaan olla paljon kovempia kuin vajaa vuosi sitten annetuissa lausunnoissa. Käsitykseni kuitenkin on, mikä liittyy Euroopan neuvoston valmisteluun, että kyllä suuntaus on pohjoismaiseen suuntaan nähtävästi ulkomaalaisten oikeuksissa. Jos Pohjoismaat ovat voineet toimia tämän käytännössä kolmen vuoden määräajan puitteissa, niin en uskoisi, että tästä suuria käytännön ongelmia meille suomalaisille olisi tulossa, joten toivoisin, että tätä eduskunnassa vielä pohdittaisiin. Tämä joka tapauksessa vaatii korkean määräenemmistön, joten eduskunnan täytyykin olla tässä aika yksimielinen.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ministeri Pokan puheesta käy selvästi selville se, että eduskunnassa on jälleen alkamassa ankara junttaus, jossa kansanedustajien omat mielipiteet jäävät toiselle sijalle ja poliittinen tarkoituksenmukaisuus on se, mikä ratkaisee.

Rouva puhemies! Olen sitä mieltä, että kun me puhumme äänioikeudesta ja vaalikelpoisuudesta, siihen pitäisi olla vaatimuksena maan kansalaisuus. Niin tärkeistä asioista silloin ollaan keskustelemassa.

Mutta myös tämä viisi vuotta on tietyllä tavalla perusteltu. Suomalainen saa Ahvenanmaan kansalaisuudenkin, mikäli oppii tala svenska, muistaakseni viiden vuoden kuluttua. Siinä mielessä olisi tämä viisi vuotta sopiva. Minun mielestäni neljän vuoden rajaa ei olisi pitänyt jättää siihen, vaan siirtää se viiteen vuoteen monestakin syystä. Viisi vuotta on hyvin kansainvälinen määrite, niin kuin tässä on kuultu.

Toisekseen lähden siitä, että kun henkilö on ollut Suomessa ja omannut kotipaikan viiden vuoden ajan, kotipaikka-käsite on silloin selkiintynyt. Nykyisinhän sama henkilö niin kuin on moneen moneen kertaan täällä todettu saattaa omata kotipaikan ja kotipaikkaoikeuden useassa eri maassa ja käyttää useassa eri maassa vastaavia oikeuksia, jotka hänelle nyt tulevat tietyn määräajan kuluttua Suomessa. Se kaksi vuotta on aivan mahdoton tässä mielessä, mutta tämä neljä vuotta on parempi kuin kaksi vuotta. Viisi vuotta olisi ollut ehkä määrällisesti paras ratkaisu, koska siinä vaiheessa kotipaikkasuhteet yleensä selkiintyvät, henkilön kotipaikka vakiintuu joko Suomeen tai muualle.

Ed. H e l l e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oikeusministeriö ja etenkin oikeusministeri on osoittanut erinomaista edistyksellisyyttä monessa asiassa ja poikkeamista hallituksen yleisestä linjasta mm. valtiosääntöuudistusasioissa. Tämäkin esitys on sellainen, että opposition edustajana voi täysin sydämin sitä kannattaa.

Ihmetellä on syytä todella sitä, että mm. kokoomuksen edustajat ovat voimakkaasti huonontamassa tätä hallituksen esitystä, siis edustajat, jotka toisella suupielellään koko ajan puhuvat kansainvälisestä yhteistyöstä, avoimuudesta ulospäin. Kun tulee paikka, jossa lailla voidaan näihin asioihin vaikuttaa, pistetään ovia kiinni. Minä en ymmärrä kyllä logiikkaa, mitä tässä teillä on taustalla. Tuontapaiset selitykset, mitä valiokunnan mietintöön on liitetty joistakin kotipaikkarekisterin epäselvyyksistä, ovat aivan selviä tekosyitä vain, jotain on yritetty poimia perusteeksi tälle kannalle, jolle ei ole mielestäni mitään asiallisia perusteita.

Ed. G u s t a f s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ed. Zyskowiczin puheenvuoron johdosta, jossa hän totesi, että kahden vuoden aika tällaiseen juurtumiseen on liian lyhyt. Käytännössä kuulimme oikeusministeri Pokan suusta, että asiallisesti ottaen kotipaikkaoikeudessa on kysymys kolmen vuoden aikaperiodista.

Kuitenkin toisin ed. Zyskowiczin ja muittenkin tietoon sen näkökulman, että kunnallinen äänioikeushan on Suomessa vapaaehtoinen. Olen sitä mieltä, että on myönteistä juurtumisen kannalta, jos ulkomailta Suomeen tulleella kansalaisella on halukkuus osallistua Suomessa vaaleihin. Minusta tätä mahdollisuutta ei tule vaikeuttaa, vaan nimenomaan juurruttamisen ja sosialisaation kannalta sitä tulisi helpottaa.

Mitä muuten tähän asiaan tulee, niin mielenkiinnolla katselin vastalauseen allekirjoittajien

nimiä, niiden jotka ovat siis tukemassa hallituksen kerrankin hyvää esitystä. Täällähän on mm. vihreitten Nikula ja RKP:n Jansson ja demareista von Bell ja Vähänäkki ja vasemmistoliitosta Ensio Laine. Tässähän on taas tulossa sellainen asia, jossa ovat yhdessä eduskunnan demokraatit ja vastassa konservatiivit republikaanit, kokoomus ja keskustapuolue, poislukien keskustapuolueen edistykselliset eli demokraatit, joitten johdossa on ministeri Pokka.

Ed. K o s k i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tuo vuosirajan muutos tuli perustuslakivaliokunnassa aika yllättäen juuri porvaripuolueiden eduskuntaryhmien kautta. Siellä asiantuntijat tunnustivat niin kuin valiokunnan jäsenetkin, että tosiasiallisestihan tämä kahden vuoden määräaika tarkoittaa yli kolmea vuotta keskimäärin. Vuoden 1992 kunnallisvaaleissa voisi äänestää, jos nyt olisi tämä lainsäädäntö voimassa, sellainen ulkomaalainen, joka on muuttanut Suomeen jo vuonna 1989. Kun muutto on keskimäärin tapahtunut kesällä ja meillä kunnallisvaalit on lokakuussa 1992, niin keskimääräinen maassaolovaatimus on kolme vuotta ja neljä kuukautta.

Tuntuu aika oudolta hakea pidennystä kahteen vuoteen, kun tosiasiallisesti edellytys on jo keskimäärin yli kolme vuotta ja vastaa hyvin muiden Pohjoismaiden käytäntöä.

Perustelut kotipaikkarekisterin epäselvyyksistä, joihin ed. Zyskowicz viittasi, pitävät sikäli paikkansa, että epäyhtenäistä käytäntöä on kotipaikkarekisteriin merkitsemisessä, mutta sehän käytännössä yleensä johtaa siihen, että kotipaikkaoikeus myönnetään myöhemmin kuin olisi tosiasiallisesti pitänyt lainsäädännön mukaan tapahtua.

Ministeri Pokka esitti varsin perusteltuja kysymyksiä. Toivoisinkin, että toisessa käsittelyssä lain asiallinen sisältö palautetaan hallituksen esityksen linjalle.

Ed. Z y s k o w i c z (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. O. Ojala väitti, että vain joissakin harvoissa yksittäistapauksissa on kirjavuutta kotipaikkarekisteriin merkitsemisessä, mutta kuten ed. Koskinen äsken sanoi ja kuten myös valiokunnan mietinnön yksimielisestä viimeisestä kappaleesta ilmenee, asianlaita ei ole siten, vaan kirjavuus ja epäselvyys sekä epäyhtenäinen käytäntö on hyvin yleistä, yleistä myös siten, että kotipaikkarekisteriin on merkitty sellaisia ulkomaalaisia, joiden oleskelun siinä kunnassa ja tässä maassa ei voida katsoa olevan sillä tavoin pysyväisluontoista (Ed. Helle: Onko se pääasia? — Ed. O. Ojala: Tekosyy, ed. Zyskowicz!) kuin mielestäni ja mielestämme äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden saaminen edellyttää.

Mitä tulee ministeri Pokan kysymyksiin, mihin pyritään, kun ehtoa näin kovasti kovennetaan ja kun kuitenkin viiden kuudesosan enemmistö tarvitaan, niin totta kai lähdemme siitä, että viiden kuudesosan enemmistö löytyy tällaisellakin muutoksella tehtyyn lakiesitykseen, koska joka tapauksessa, sitä kai nyt kukaan ei voi kiistää, tämä on huomattava parannus ja huomattava edistys kaikkien edistyksellistenkin mielestä ulkomaalaisten äänioikeuteen ja vaalikelpoisuuteen Suomen kunnallisvaaleissa, koska tällä hetkellä tällaista vaali- ja äänioikeutta ei ole keillään muilla kuin muiden Pohjoismaiden kansalaisilla.

Mitä ed. Gustafssonin puheenvuoroon tulee, niin ehkä tässä meillä on hänen kanssaan tietty perusfilosofinen eroavaisuus. Itse näen asian niin, että vaikuttaminen vaalien kautta äänestämällä tai ehdokkaana olemisella kuuluu sellaisille ulkomaalaisille, jotka ovat täällä Suomessa pysyvästi ja ovat juurtuneet tai juurtumassa kunnolla suomalaiseen yhteiskuntaan. Jos ed. Gustafsson katsoo, että asia pitäisi ratkaista niinpäin, että vaalikelpoisuus ja lähteminen mukaan kunnallisiin luottamustehtäviin on eräs keino edistää ulkomaalaisten juurtumista Suomeen ja siihen kuntaan, olen siis sitä mieltä, että siinä hän näkee asiat väärässä järjestyksessä.

Ed. N i i n i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yhdyn täysin niihin näkemyksiin, joita on esitetty kotipaikkarekisterin hyvin sekavasta käytännöstä tällä hetkellä koskien ulkomaalaisten rekisteröintiä. Joka tapauksessa tilanne on se, että ulkomaalaisen on tuntuvasti helpompi rekisteröityä suomalaiseen kuntaan kuin suomalaisen muuttaessaan paikkakuntaa Suomen sisällä. Siihen ei ole aivan kunnollisia säännöksiä. Sitäkin taustaa vasten minä pidän perustuslakivaliokunnan enemmistön kantaa oikeampana, että se todennäköisesti estää kahdenkertaisen äänioikeuden käyttämisen tai ainakin estää sitä enemmän kuin hallituksen alkuperäinen esitys. Jäin ihmettelemään, ettei siihen ollut ollenkaan oikeusministeriössä aikanaan kiinnitetty huomiota. Myönnän, että kaksinkertainen äänioikeus saattaisi tulla hyvin harvoissa tapauksissa esille, mutta minusta se on niin

vahvasti demokratian vastaista, että se mahdollisuus pitäisi torjua.

Ed. Helteelle toteaisin, kun hän puhui kokoomuksen suhtautumisesta kansainvälistymiseen, että me pyrimme kansainvälistymiseen noudattaen saman tyyppisiä käsityksiä muihin maihin nähden kuin nämä noudattavat meihin. Tämähän on täysin vastavuoroista tietysti Pohjoismaiden osalta, mutta näyttää, että eurooppalaisiin muihin maihin nähden saati Euroopan ulkopuolelle, tämä on kyllä kohteliaampi esitys kuin se tapa, millä noissa maissa Suomea kohdellaan. Ministerihän totesi, että Euroopan integraation yhteydessä puhutaan viiden vuoden määräajasta. Euroopan ulkopuolella ei ilmeisesti puhuta yhtään mitään suomalaisen mahdollisuuksista käyttää äänioikeutta.

Oikeusministeri P o k k a : Arvoisa puhemies! Jossain määrin tuntuvat ongelmat kotipaikkarekisteristä hiukan haetuilta. Jos siinä on ollut ongelmia, niin ilmeisesti ulkomaalaiset eivät siitä välttämättä ole hirveästi ainakaan hyötyneet. Käsittääkseni hallinnolliset asiat voidaan Suomessa kaiketi järkevästi hoitaa, varsinkin kun niihin on nyt eduskunnassa aika näkyvästi perustuslakivaliokunnan mietinnössä kiinnitetty huomiota.

Minusta tärkeämpi on periaate. Viittasin tässä Euroopan neuvoston valmisteilla olevaan yleissopimukseen, joka kuitenkin tulee lähtemään aika lailla samanlaiselta pohjalta kuin hallituksen esitys ulkomaalaisten kunnallisesta äänioikeudesta. Aikanaan tulee Suomenkin osalta ratkaistavaksi, olemmeko me mukana vai emme. (Ed. Zyskowicz: Eikö ministeri maininnut viisi vuotta siinä yhteydessä?)

Käytännössä määräaika, jonka me olemme valinneet, on yhdenmukainen Pohjoismaiden kanssa. Päätöksellä, jonka me nyt teemme, ratkaisemme sen, olemmeko Pohjoismaiden kanssa tekemässä yhteistä lainsäädäntöä, niin kuin tähän asti tärkeissä asioissa, vai lähdemmekö me eri tielle.

Minulle on ollut yllätys se, että puolueiden kannat ovat vajaassa vuodessa näin paljon muuttuneet, jos ne ovat sitten muuttuneet, niin kuin perustuslakivaliokunnan mietintö nyt antaa aihetta päätellä. Onko tapahtunut niin, että muutokset, joita nyt ympärillä tapahtuu, ovat niin pelottavia, että halutaan olla todella varovaisia ulkomaalaisten osalta? Viime tammikuussa annetuissa lausunnoissa lakiesitystä yksimielisesti puollettiin, ja sen vuoksi en enää keväällä laajoihin lausuntokierroksiin toista kertaa lähtenyt, vaikka hallitus vaihtui, vaan luotin siihen, että puolueet poliittisesta kannasta riippumatta oikealta vasemmalle ovat tämän ehdotuksen takana.

Ed. H a l o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Voin itsekin yhtyä siihen, minkä oikeusministeri Pokka täällä sanoi Suomen aikaisemmin omaksumasta yhteisestä linjasta muiden Pohjoismaiden kanssa eurooppalaisella puhujanäyttämöllä, jos näin voi sanoa. Sekä Euroopan neuvostossa että monissa muissa yhteyksissä me olemme pitäneet varsin tärkeänä sitä, että Suomi yhtenä Pohjoismaista on ollut tietyissä asioissa samoilla linjoilla, varsin demokraattisilla ja tässä mielessä ehkä tässä salissakin joidenkin mielestä liiankin radikaaleilla linjoilla.

Kuitenkin tässä mietinnössä, millä valiokunta esittelee poikkeamista hallituksen esityksen kannasta, jää päällimmäiseksi ihmetyttämään se, että suomalaisten hallintoviranomaisten ongelmat ovat siis perustuslakivaliokunnan mielestä syynä siihen, ettei ihmisille voida antaa heidän äänioikeuttaan. Näin ollen minun mielestäni pitäisi katse kääntää omaan itseensä, miettiä, mitä järjestelmämuutoksia me voimme tehdä tässä yhteydessä, koska se lienee ainakin jo peikkojen näkemistä, että kuvittelisi, että joku tällaista tekisi tarkoituksella.

Tämän rajan nostaminen puolestaan ylemmäksi on minun mielestäni kovin haettua, kun se tapahtuu tämän mietinnön pohjalta pääasiassa — en ole itse perustuslakivaliokunnan jäsen — kotipaikkarekisterin varassa. Sen vuoksi minusta tuntuu, että ensin on otettu kanta ja sitten löydetty perustelu. Mitä pidemmälle keskustelua täällä kuuntelee, niin sen vahvemmaksi sellainen käsitys tulee. Ilmoitan jo tässä yhteydessä, että tulen kannattamaan tätä esitystä hallituksen antamassa muodossaan.

Esitän ilmaan ajatuksen siitä, että kun suurta valiokuntaa ei ole pitkään aikaan vaivattu, ei tämän eduskunnan aikana uudessa muodossa lainkaan, niin mitäpä jos muutkin kuin perustuslakivaliokunnan jäsenet lähtisivät tätä miettimään, kun säätämisjärjestyksestä ei ole kysymys.

Ed. A l h o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunnan enemmistöllähän ei ole yhtään mitään muuta perustetta tälle neljän vuoden määräajalle kuin eräät pelot, jotka ovat aiheutuneet siitä, että kunnallisvaaleissa

nyt myös muut kuin Pohjoismaiden kansalaiset voisivat käyttää äänioikeutta.

Kun perustuslakivaliokunnassa kiinnitettiin huomiota rekisteröitymisen epäyhtenäiseen käytäntöön, ei se ollut perusteena sille tai johtaisi siihen, että täytyisi tätä määräaikaa hallituksen esityksestä pidentää. Kysymys oli siitä, että kun kotipaikkaoikeuden saamisesta alkaa juosta ulkomaalaiselle myös oikeuksia Suomessa, niin käytäntöä pitää viranomaisten sisällä yhtenäistää kaikesta huolimatta. Ei tällä ole mitään tekemistä sen kanssa, että määräajan pitäisi olla pidempi. Kysymys on normaalista hallinnon sisäisestä määräysten yhtenäistämisestä, kun ulkomaalaisille tulee nyt paljon enemmän oikeuksia kuin heillä on tähän saakka ollut.

Kiinnitän vielä huomiota siihen, että tämä hallituksen esitys, jota nyt valiokunnan enemmistö on mennyt muuttamaan, on ollut yksimielisen virkamiesvalmistelun tulosta. Muun muassa kunnalliset keskusjärjestöt, joiden luulisi tietävän ja ymmärtävän, miten asiat kunnissa hoituvat, olivat tämän hallituksen esityksen kannalla eivätkä nähneet mitään syytä pidemmälle määräajalle.

Lopuksi haluan sanoa vielä senkin asian, että puoleeni kääntyi eräs työvoimapiirissä työskentelevä henkilö, joka sanoi, että valiokunnan enemmistön omaksuma linja aiheuttaa turhaa byrokratiaa aikana, jolloin virkakoneiston tulisi toimia tehokkaammin. Nyt täytyy ulkomaalaisia kohdella eri tavoin. On ne, jotka ovat pohjoismaalaisia, ne, jotka ovat ulkomaalaisia. Sitten ovat myös esimerkiksi inkerinsuomalaiset paluumuuttajat, joiden soisi kyllä kuuluvan pohjoismaalaisten kategoriaan tässä tapauksessa.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä kyllä yhdyn pitkälti ed. Halosen näkemyksiin siitä, että tuntuu todella siltä, että perustuslakivaliokunnan enemmistö on ensin ottanut kantaa ja sitten hakenut perusteluja. Tuntuu, että erityisesti kokoomuksen piirissä vallitsee nyt ulkomaalaisten Suomeen tulemiseen nähden impivaaralaista henkeä samaan aikaan, kun kokoomus on valmis kyllä luovuttamaan suomalaista päätöksentekoa Brysseliin hyvin vahvassa mittakaavassa.

Nämä ongelmat, jotka liittyvät mahdollisesti kotipaikkarekisteriin, ed. Zyskowicz, koskevat kuitenkin vain pientä osaa ulkomaalaisista eivätkä ole esteenä hallituksen tekemän lakiesityksen hyväksymiselle. Kotipaikkarekisteriongelmat voidaan poistaa muutoinkin.

Ed. S a s i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Pokalle haluan todeta, että äänioikeus on erittäin arvokas asia. Tässä suhteessa mielestäni pitää lähteä vastavuoroisuusperiaatteesta eli kun me annamme ulkomaalaisille tietyn oikeuden Suomessa, meidän pitää hankkia vastaava oikeus myös Suomen kansalaisille muissa vastaavissa maissa. Tässä suhteessa onkin tarkoituksenmukaista, että pyritään yhtenäiseen eurooppalaiseen säännöstöön EY:n puitteissa, niin myös Euroopan neuvoston puitteissa.

Kuten ministeri Pokka sanoikin, Euroopan neuvoston puitteissa määräajaksi on suunniteltu viittä vuotta. Näin ollen johdonmukaista olisi tietysti ollut oikeusministeriöltä se, että olisi tässä yhteydessä lähdetty viidestä vuodesta liikkeelle ja katsottu, että niiden maiden osalta, jotka antavat Suomen kansalaisille edullisemmat säännökset, myös Suomi vastavuoroisesti antaa edullisemmat säännökset näiden maiden kansalaisille. Ministeri Pokan oman logiikan mukaan määräajan pitäisi olla siis viisi vuotta.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Nyt ensimmäisessä käsittelyssä oleva hallituksen esitys kunnallisen äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden ulottamisesta koskemaan muualta kuin Pohjoismaista tulleita ulkomaalaisia, joilla on ollut kotipaikka Suomessa kahden vaalivuotta edeltäneen vuoden ajan, on perustuslakivaliokunnassa äänestyksen jälkeen saanut hieman uuden muodon lähinnä esityksessä olleen kahden vuoden osalta, niin kuin aikaisemmassa keskustelussa kävi ilmi, kuten myös se, että mietintöön sisältyy vastalause. Hallituksen esityksen mukaista käytäntöä sovellettaisiin myös kunnallisen kansanäänestyksen suhteen.

Tähän saakka Pohjoismaissa on vallinnut yhtenäinen vastavuoroinen käytäntö, jonka mukaan toiseen Pohjoismaahan muuttanut henkilö on saanut kunnallisen äänioikeuden asuttuaan maassa kaksi vuotta vakinaisesti. Samalla hän on myös saanut vaalikelpoisuuden kunnallisissa vaaleissa. Käytäntö on ollut varsin luonnollinen, sillä Pohjoismailla on yhteinen työmarkkina-alue ja tämän takia muuttoliike alueen sisällä valtiosta toiseen on ollut laajaa, etenkin Suomen ja Ruotsin välillä. Lisäksi Pohjoismaat ovat kulttuuriltaan, elinkeinoelämältään ja poliittisilta ja yhteiskunnallisilta olosuhteiltaan varsin saman kaltaiset puoluekenttää myöten. Kynnys sopeutua uuden kotimaan päätöksentekoon on ollut siis kohtuullisen matala.

Hallitus esittää edellä olevan käytännön laa-

jentamista koskemaan kaikkia Suomessa kaksi vuotta kotipaikan omanneita henkilöitä, toisin sanoen myös oleskeluluvan saaneita pakolaisia. Esitystä perustellaan lähinnä Ruotsin ja muiden Pohjoismaiden esimerkillä Islantia lukuun ottamatta.

Muissa Euroopan maissa vastaavanlaista äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden myöntämistä on käytetty erittäin vähän ja silloinkin usein valikoiden vierasmaalaisten lähtömaasta riippuen. Lisäksi usein edellytykseksi on asetettu, että asianomaisen ulkomaalaisen kotimaassa on vastavuoroisesti myönnetty vastaava oikeus, kuten äskeisestä keskustelusta jo kävi ilmi. Lisäksi missään maassa Pohjoismaita lukuun ottamatta ei ole mahdollisuutta saada äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta alle kolmen vuoden asumisen perusteella.

Mielestäni hallitus pyrkii olemaan yliliberaali ja tekemään Suomesta tässä asiassa erään vapaimmista valtioista. Äsken oikeusministeri Pokka esitteli nimenomaan tämän suuntaisia ajatuksia siitä huolimatta, että valiokunnan enemmistö, joka on muodostunut hallituspuolueista, on ollut toista mieltä.

Suomi on olosuhteiltaan ja yhteiskunnallisilta rakenteiltaan varsin omaperäinen, se toki on myönnettävä. Lisäksi kielemme on vaikeasti opittava ja monet kunnat asukasluvultaan pieniä. Näin ollen on vaarana, että mikäli muut kuin pohjoismaalaiset saavat liian pian äänioikeuden kunnallisvaaleissa, voi päättäviin elimiin tulla päättäjiä, jotka eivät täysin ymmärrä olosuhteitamme, perinteisiä yhteiskuntamme rakenteita ja lainalaisuuksia. (Ed. Gustafsson: Niitä on jo päättävissä elimissä!) — SMP:ssä saattaa olla. — Pieniin kuntiin voisi periaatteessa syntyä myös ongelmallinen vierasmaalainen vähemmistö, mikäli heitä sijoitetaan kuntaan runsaasti ja heillä olisi nopeasti äänioikeus ja vaalikelpoisuus, tämä nimenomaan erittäin pienissä kunnissa.

Mahdollista on myös, että mikäli äänioikeus tulee lyhyen oleskelun jälkeen, voi henkilö äänestää useassa maassa.

Katson, että mikäli Suomi laajentaa ulkomaalaisten mahdollisuutta olla ehdokkaina ja äänestää kunnallisvaaleissa, tulee maassa vakinaisesti asumisen minimivaatimuksena olla viisi vuotta, mihin täällä keskustelussakin jo viitattiin. Se on aikamäärä, jonka puitteissa siirtolainen tai pakolainen on jo ehtinyt asettua pysyvästi Suomeen ja asuinpaikkakunnalleen ja omaksua maamme tavat ja kielen mahdollisimman hyvin. Tämän aikavälin puitteissa ehtii jo hitainkin päätöksentekokoneisto ratkaista myös kaikkien pakolaisina maahamme tulleiden anomusten lopullisen kohtalon, varsinkin, koska ministeri Pekkarinen ei ole saanut tälläkään hetkellä omaan ministeriöönsä minkäänlaista vauhtia. Samalla voidaan myös ajatella vastavuoroisuuden edes välttävästi toteutuvan, sillä yleisin vastaava aikaraja esimerkiksi Euroopassa on viisi vuotta.

Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunnan enemmistö on valiokunnan kannanotossaan puuttunut varsin tärkeisiin kysymyksiin. Tällainen seikka on esimerkiksi se, että jos ulkomaalainen, jolla on äänioikeus, muuttaakin pois maasta ennen vaalitoimitusta, hänelle pitää lähettää kaikesta huolimatta vaalia koskeva ilmoituskortti. Tämä säännös tuntuu todella turhalta, ja tämä seikka tulisi myös mielestäni korjata kunnallisvaalilainsäädännössä sillä tavoin kuin valiokunnan enemmistökin on edellyttänyt.

Kuten valiokunnan puheenjohtaja totesi, kotipaikkarekisteriin merkitseminen vaihtelee nykyisin eri paikkakunnilla, ja siitä tietenkin voi aiheutua erilaisia tulkintoja nimenomaan äänioikeus- ja vaalikelpoisuuskysymyksissä. Mielestäni kotipaikkarekisteriin merkitsemisiin tulisi saada selvät säännökset, jotta asia olisi selvä myös tältä osin, ettei syntyisi turhia tulkitsemisongelmia.

Arvoisa puhemies! Tulen asian toisessa käsittelyssä esittämään asianomaisiin pykäliin edellä mainitsemani muutosehdotukset siten, että muilla ulkomaalaisilla kuin pohjoismaalaisilla tulisi olla kotipaikka Suomessa viisi vuotta kunnallisen ääni- ja vaalioikeuden saamiseksi.

Ed. Nikula: Arvoisa puhemies! Aleksis Kiven näytelmässä Nummisuutarit Esko, nuori sulhasmies, miettii naimisiin menoa ja sanoo, että se on sellaista, kun Esko tulee Kreetaksi ja Kreeta tulee Eskoksi. Tämän hallituksen esityksen perustuslakivaliokuntakäsittelyssä ei nyt ole aivan näin dramaattista tapahtunut, mutta on joka tapauksessa tapahtunut sellaista, että oppositio on hallituksen linjalla suurimmalta osalta ja hallituspuolueet päävoimaltaan ovat ikään kuin oppositioasetelmassa hallitusta vastaan. Sinänsä tällainen on hyvin tervettä. Minusta se on erinomainen asia. Se sotkee kuvioita ja antaa lisää väriä ja oikeastaan voimaa meidän työllemme täysistuntokäsittelyssä.

Mutta kun tarkastelee perusteita, millä perustuslakivaliokunnan enemmistö nostaa maassa-

asumisajan vähimmäisajan kunnallisen äänioikeuden saamiseksi, niin silloin jo tämä ilo siitä, että tapahtuu jotain asiallisesti itsenäistä päätöksentekoa, ei enää ole niin perusteltu. Täällä on jo siteerattu, että perustuslakivaliokunnan enemmistön mielestä ulkomaalaiset tulevat oikeuskulttuuriltaan niin vierailta alueilta, että tarvitaan kaksi kertaa pitempi maassa-asumisaika.

Oikeusministeri Pokka aivan oikein totesi, että 3/4 ulkomaalaisista tulee Etyk-alueelta tai Euroopasta. Jos tarkemmin katselee — mehän saimme valiokuntaan Väestörekisterikeskuksen syyskuun tiedot — mistä kaikkialta ne 32 000 ulkomaalaista, jotka suurin piirtein Suomessa syyskuun alussa tänä vuonna olivat, tulevat, niin todellakin Pohjoismaista tulee 7 400, Neuvostoliitosta tulee kaikkein suurin ryhmä 7 500, mutta tiedämme hyvin, että näistä valtaosa on luokiteltu paluumuuttajiksi. He tulevat varmasti oikeuskulttuuriltaan erilaisista maista, mutta he ovat suomen kielen taitoisia, heillä on monilla hyvin vahvat yhteydet Suomeen. Muulta Eta-alueelta tulee noin 4 200, eli noin 40 prosenttia ulkomaalaisista tänä päivänä Suomessa on Eta-alueelta.

Oikeusministeri Pokka esitti täällä minusta hyvin perusteltuja kysymyksiä, joihin keskustelu ainakaan tähän mennessä ei ole tuonut vastausta. Näyttäisi siltä, että perimmältään tässä on halu erotella pohjoismaalaiset ja muut ulkomaalaiset kahteen ryhmään hyvin epämääräisellä perusteella. Se, että perustuslakivaliokunnan enemmistö ei ole löytänyt selkeitä, yksilöityjä perusteluja tälle ehdotukselle, kertoo jo jotain siitä. Siellä on takana semmoinen ajatus, että mitä kauempaa ihminen tulee, sitä epämääräisempi hän on ja sitä epäluuloisemmin tällaiseen ihmiseen suhtaudutaan. Tämä ei enää tässä maailmassa tänä päivänä pidä paikkaansa. Ei pidä siitäkään syystä, joka on tuotu tässä vastalauseessa esiin, että muissa Pohjoismaissa on kansalaisia syntyperältään hyvin erilaisista lähtökohdista. Me emme enää voi luokitella ihmisiä sillä perusteella, mistä maasta he tulevat.

Arvoisa puhemies! Tässä perustuslakivaliokunnan mietinnössä ehdotetaan hallituksen esitykseen hyvin merkittävä muutos, muutos, jonka yhteensopivuutta esimerkiksi Eta-sopimukseen, joka oli solmittu vain pari päivää ennen kuin valiokunta kävi tästä lopullisen päätöksenteon, ei ole voitu selvittää. Niissä perustuslakivaliokunnan käsittelyissä, joissa itse olin paikalla, ei myöskään tämä Euroopan neuvoston tekeillä oleva sopimus ollut kovin vahvasti esillä.

Tämän vuoksi, arvoisa puhemies, ehdotan, että tämä asia lähetetään suuren valiokunnan käsittelyyn, jotta se voi tarkistaa tämän ehdotuksen soveltumisen mm. tulevaan Eta-sopimukseen ja muihin Suomea mahdollisesti velvoittaviksi tuleviin kansainvälisiin sopimuksiin sekä paneutua uudelleen niihin perusteisiin, joilla halutaan ulkomaalaisille asettaa hyvin vahva erotteluperuste. On jo Suomen kuvan kannalta aika olennaista, menemmekö semmoiseen lainsäädäntöön — perustuslakivaliokunnan arvoisa puheenjohtaja totesi täällä aivan oikein, että kyllä tämä tulee hyväksytyksi, jos ei parempaa saada, ja näin tapahtuu — jossa ulkomaalaiset asetetaan hyvin räikeästi eriarvoiseen asemaan poliittisten oikeuksien kannalta. Jos me emme pysty tätä erottelua perustelemaan, kyllä meiltä menee silloin kasvot kansainvälisesti.

Ensimmäinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

9) Ehdotus laiksi energia-avustuksista

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 140
Talousvaliokunnan mietintö n:o 14

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 14.

Keskustelu:

Ed. Paloheimo: Arvoisa puhemies! Tämä laki energia-avustuksista on sikäli erittäin hyvä, että se suosii energian säästöä, uutta tekniikkaa, maakaasun hyödyntämistä, aurinko- ja tuulienergiaa jne. Tässä on kuitenkin kaksi heikkoutta, jotka on syytä tässä yhteydessä mainita.

Ensinnäkin näitä avustuksia ei myönnetä yksityisille kansalaisille tai ruokakunnille, ja tämä on heikkous siitä syystä, että tällaisia uusia energiasysteemeitä usein kokeillaan ruohonjuuritasolla, yksityisissä kotitalouksissa. Siksi tätä pitäisi laajentaa siihen suuntaan. Toinen heikkous on se, että mainittu 40 miljoonan markan vuosittainen avustussitoumusten määrä on erittäin pieni. Uutta energiatekniikkaa tulisi tukea maassamme huomattavasti suuremmalla määrällä, vähintään kymmenkertaisesti tähän nähden, jotta energiapolitiikassa päästäisiin mahdollisimman nopeasti oikealle tielle.

Ed. Saastamoinen: Rouva puhemies! Vastauksena ed. Paloheimon puheenvuoroon toteaisin sen, mikä valiokunnassa todettiin, että kotitalouksien energiakokeiluja tuetaan ja rahoitetaan, tosin liian pienessä määrin mutta kuitenkin, asuntoministeriön määrärahoista. Tässä tapauksessa, kun määräraha on joka tapauksessa verrattain pieni, kysymyksessä on ainoastaan yrityksiä koskeva kokeilu.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

10) Hallituksen esitys n:o 143 laeiksi työttömyysturvalain ja työttömyyskassalain muuttamisesta sekä työttömyyskassalain 19 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin työasiainvaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta sekä sosiaali- ja terveysvaliokunnalta.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Edellisten puheenvuorojen pyytäjien poissaolon voi ehkä selittää sillä, että tästä lakiesityksestä tietyllä tavalla on turha keskustella. Se osoittaa kuitenkin tämänpäiväistä poliittista kulttuuria ja nykyisen hallituksen toimintaa. Täällä on lakiesityksiä, jotka ovat tulossa tai menossa. Toisia annetaan ja toisia otetaan pois. Toiset ovat sisällä muuten vain, niin kuin tämäkin lakiesitys. Tämähän ei, mikäli tuporatkaisu pitää paikkansa, tule pitämään paikkaansa. Sen takia on turhauttavaa keskustella näistä asioista. Yleensäkin on turhauttavaa todeta, että listalla on tällaisia asioita, joita hallitus ei tarkoitakaan toteuttaa, tuo vain eduskuntaan sirkuksen käsiteltäväksi. (Ed. Gustafsson: Mikä on SMP:n kanta tupoon?) — Rouva puhemies! En keskustele nyt tupoasiasta ed. Gustafssonin kanssa. Saatan siihenkin antaa vastauksen.

Mutta tästä lakiesityksestä nyt ensin. Tässä ehdotetaan, että työttömyyspäivärahan ansiosan suuruus olisi 45 prosentin sijasta 40 prosenttia ja että työttömyyspäivärahan etuusmenoista vakuutetut itse maksaisivat 15 prosenttia, mikä olisi poissa valtion osuudesta.

Suomen maaseudun puolueen eduskuntaryhmän näkemyksistä on hiljattain mm. Helsingin Sanomissa ollut lausunto, että me vastustamme ansiosidonnaista työttömyysturvaa. Tämä ei sellaisenaan pidä paikkaansa. Olemme vastustaneet ylisuuria päivärahoja, joita Suomessa on aivan viime aikoihin saakka maksettu. Tosin niistä on kärki tässä vaiheessa jo leikattu, mutta vielä tänäkin päivänä ja näilläkin prosenteilla ottaen huomioon, että jotkut työttömät elävät 116 markan päivärahalla, ero on varsin kohtuuton. Se selittyy sillä, että asia liittyy tietyllä tavalla ammattiyhdistysliikkeen etuihin.

Suomen maaseudun puolueen eduskuntaryhmä on nähnyt asian niin, että Suomessa pitäisi siirtyä vallan uuteen työttömyysturvajärjestelmään, jossa valtion päivärahaa merkittävästi korotettaisiin, mutta samalla ehkä luovuttaisiin kokonaisuudessaan ansiosidonnaisista päivärahoista. Tilalle ehkä tulisi tietynlainen vakuutusjärjestelmä eli vakuutus, jonka työntekijä voisi itselleen ottaa ja joka, mikäli hän maksaa näitä maksuja, kun tätä turvaa tarvitaan, vastaisi siitä ylimääräisestä rahaosuudesta, joka tulisi peruspäivärahan lisäksi. Työntekijä joutuisi näin ollen joko osaksi tai kokonaan järjestelmän itse maksamaan. Esityshän ei tarkoita tätä, se tarkoittaa vain 5 prosentin alennusta ansiosidonnaisiin päivärahoihin ja kuten sanottu kustannustaakan siirtämistä nykyistä enemmän työntekijän harteille.

Meidän mallimme ei siis tarkoita sitä, että ansiosidonnainen päivärahajärjestelmä romutettaisiin. Se tarkoittaa oikeudenmukaista suuntausta eli vastustaa sitä, että toinen joutuu elämään 116 markan päivärahalla ja toiset saavat useita satoja markkoja päivässä työttömyysturvaa, josta työntekijä kuitenkin maksaa suhteellisesti vain pienen osan. Lähes kokonaanhan tänä päivänä kustannusvastuu on työnantajalla ja valtiolla. Tässä oli selvitettynä meidän systeemimme, joka monta kertaa aikaisemminkin on täällä todettu.

Enempää tähän asiaan, rouva puhemies, ei kannata kantaa ottaa, koska niin kuin tiedämme tämä on tietynlainen kiristyslaki. Se on täällä varmuuden vuoksi siltä varalta, että tuporatkaisu ei onnistu lopullisesti. Silloin hallitus joutuu vetäytymään tämän lakiesityksen taakse, koska silloin ei toteudu tuporatkaisun yhteydessä tehty sovinto, jonka sisältö on hieman erilainen kuin

tämä hallituksen esitys ja jossa työntekijöiden omaksi vastuuksi työttömyysturvamaksusta tulisi 5,5 prosenttia esitetyn 15 prosentin sijasta. 45 prosenttia leikattaisiin vain 3 prosentilla eli 42 prosenttiin.

Tämä on siis turhanaikaista käsittelyä ja osoittaa, mihin malliin keskustajohtoinen hallitus on Suomen vienyt. Päiväjärjestyslistalla on seuraavissakin kohdissa useita sellaisia lakeja, joita hallitus ei tarkoita vietäväksi läpi, mutta ne varmuuden vuoksi käsitellään normaalissa järjestyksessä, jotta niillä voitaisiin kiristää tuposopimukseen. — Mitä tulee, ed. Gustafsson, tuposopimukseen, se on aivan hyvä, jos se auttaa suomalaisia eteenpäin tästä ahdingosta. Minun mielestäni tuposopimuksella köyhyys on balsamoitu Suomeen vuosikausiksi eteenpäin, ja se ei paljon lämmitä ketään.

Ed. S-L. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemelle vain lyhyesti muistutan siitä, että jo siinä hallituksessa, missä SMP oli mukana, oli käytössä ihan samanlainen menettelytapa. Valtiovarainministeri Liikanenhan toi eduskuntaan sekä porkkana- että keppilainsäädäntöä. Silloin tarjottiin myös keppilainsäädäntöä siltä varalta, että sitä tarvitaan. Ed. Aittoniemi, ei tässä ole suinkaan keskusta ja keskustaenemmistöinen hallitus menettelemässä millään erikoisella tavalla, jos verrataan siihen hallitukseen, jossa SMP on ollut mukana.

Ed. Laitinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Siltä osin voi ed. Aittoniemen puheenvuoroon yhtyä, kun hän totesi, että tällaisen lakiehdotuksen käsittely eduskunnassa on turhauttavaa. Jos hallitus haluaisi tupolle uskottavuutta ja olisi sen takana, niin voisi kuvitella, että hallitus vetäisi tupoon liittyvät lakiehdotukset pois eduskunnan käsittelystä.

Mutta mitä tulee meidän työttömyysturvamme tasoon, niin siitä olen kovasti eri mieltä ed. Aittoniemen kanssa. Hän toistuvasti hyökkää työttömiä vastaan väittäen, että meidän ansiosidonnainen työttömyysturvamme on liian korkealla tasolla ja että sitä pitää leikata. Tässä asiassa ed. Aittoniemi on täysin hallituksen ja Suomen porvareitten kanssa samalla linjalla.

Nythän on niin, että Ruotsissa ansiosidonnaisen ja ylipäätään työttömyysturvan minimi on 212 markkaa ja meillä keskiarvo liikkuu suurin piirtein Ruotsin minimin tasolla. Peruspäivärahaa kyllä voitaisiin mielestäni huomattavastikin nostaa, mutta sen tyyppistä ehdotustahan hallitus ei ole tehnyt. Se ei aio tähän kysymykseen puuttuakaan. Minusta on hyvin nurinkurista, että ansiosidonnaista osaa lähdetään tällaisessa tilanteessa leikkaamaan pois. Työttömät ovat tämän yhteiskunnan huonompiosaisia. Näyttää siltä, että tämä hallituksen linja, että potkittua potkitaan, jatkuu edelleenkin.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun kerrankin olen ed. Aittoniemen kanssa samaa mieltä, niin se pitää myös pöytäkirjaan kirjata. Olen tehnyt saman havainnon kuin ed. Aittoniemi, että istuva hallitus tekee kaikkensa uskottavuutensa menettämisen puolesta. Tässä on erinomainen esimerkki.

Kun tämä asia samoin kuin päiväjärjestyksen kohdat 14) ja 15) poistettiin viime viikolla listalta ajattelin, että kysymys oli nimenomaan siitä, että hallitus vetämällä esityksensä pois haluaa sillä tavalla osoittaa, että hallitus uskoo omaan tupoonsa ja haluaa antaa signaalin yhteiskuntaan, että kysymys on todella sellaisesta hankkeesta, joka tulee onnistumaan.

Nyt menettely, että prosessi käynnistetään kuitenkin, osoittaa, ettei hallitus itsekään usko yhtään mihinkään. Sehän taas merkitsee sitä, että tuomiopäivä tälle hallitukselle on koittava hyvin pian.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Laitinen väitti, että minun ja SMP:n näkemyksen mukaan työtön saa liian paljon rahaa. Ei voi saada, kun täysi päiväraha on 116 markkaa päivässä. Se on kohtuuttoman pieni. Eihän ihminen sellaisella elä lainkaan.

Me emme myöskään kadehdi ansiosidonnaista päivärahaa ja toki hyväksymme sen, minkä työmarkkinajärjestöt ovat keskenään alustavasti sopineet, että ansiosidonnaista osuutta lasketaan 3 prosentilla. Me vain haluamme esittää oman uuden vaihtoehtomme, joka ei ole pelkästään meistä lähtenyt.

Peruspäivärahaa pitäisi merkittävästi korottaa ja sen jälkeen laatia tietynlainen vakuutusjärjestelmä. Meidän on joka tapauksessa mentävä tämän tyyppiseen malliin, jos meillä, niin kuin hallituksen otteet osoittavat, tulee olemaan keskimäärin 300 000—350 000 työtöntä tulevina vuosina. Tulevaisuudessa on pakko pyrkiä erilaiseen järjestelmään, jossa tietty vakuutusmalli saattaisi olla kohtuullinen, mutta se edellyttää tietysti tämän peruspäivärahan nostamista ensimmäisenä.

Ei meillä ole työttömiä vastaan mitään, mutta on täällä oikeus esittää oikeudenmukaisia uusia malleja, vaikka ne eivät varmasti toteudukaan. Eivät ne ketään vahingoitakaan.

Ed. M u t t i l a i n e n : Arvoisa puhemies! Ihmettelen, miksi hallituksen muutosesitykset ovat alkuperäisessä muodossa käsiteltävinä, kun samaan aikaan käydään tuloneuvotteluja hallituksen erilaisen esityksen pohjalta. Johdonmukaisempaa olisi käsitellä samanlaisia esityksiä samaan aikaan.

Tämä esittelyssä oleva hallituksen esitys on epäsosiaalisin niistä kurjistavista toimenpiteistä, joilla hallitus pyrkii sysäämään lamalaskua pienituloisten maksettavaksi. Samalla se on oiva osoitus niistä toimenpiteistä, joilla hallitus onnistui luomaan kitkaa työmarkkinaosapuolten välille ja jarruttamaan maallemme tärkeän tulosovun syntymistä.

Nyt kun tulopoliittinen ratkaisu on syntymässä, olisi välttämätöntä, että tilanne saataisiin vakiintumaan. Hallituksen tulisikin peruuttaa esityksensä välittömästi. Hallituksen pyrkimys pitää nämä esitykset eduskunnassa on kiristyspolitiikkaa, jolla ei tule olemaan myönteisiä vaikutuksia tuporatkaisun läpiviemisen tai hallituksen talouspolitiikan luotettavuuden kannalta.

Tottahan on, kuten jo valtiovarainministeriön kansantalousosaston ylijohtaja Korkman on todennut, että lama kaatuu palkansaajien maksettavaksi. Kaikkein kovimman taakan kantavat kuitenkin ne, joilla palkkatulot loppuvat kokonaan irtisanomisen tai lomautuksen vuoksi. Työttömyysturvan heikentäminen merkitsee heidän kohdallaan sitä, että talouden ongelmat maksatetaan heillä tuplasti: ensin työpaikan menetyksenä ja sitten työttömyysturvan heikennyksenä. Hallitus on valinnut politiikakseen lyötyä lyödään -linjan.

Työttömäksi joutuva palkansaaja ei ymmärrä hallituksen vakuutuksia, joiden mukaan perusturvaan ei muka kosketa. Onhan niin, että palkansaajan perusturvaa ovat työansiot ja työansioilla rahoitettu sosiaaliturva. Jos työpaikka viedään, turvaa ansiosidonnainen työttömyyspäiväraha perheen elatuksen ja asumisen vielä jonkin aikaa. Tätä perusturvaa hallitus on romuttamassa kovalla kädellä. Leikkaus kohdistuu vielä suhteellisesti kipeämmin pienituloisiin. Hallitus laskee ammattiliittojen työttömyyskassoihin kuuluvien työttömyyskorvauksien ylintä prosenttia 45:stä 40:een. Tämä tarkoittaa sitä, että työtön keskituloinen saa korvausta 60 prosenttia palkastaan. Leikkauksen jälkeen vähemmän. Leikkaus merkitsee noin 300—400 markan vähennystä kuukaudessa työttömien toimeentuloturvaan.

Olen kuullut sanottavan, että Suomessa on korkeatasoinen työttömyysturva. Tosiasiassa Suomen työttömyysturvaa voisi luonnehtia keskinkertaiseksi. Useimmissa Euroopan maissa on korkeampi ansiosidonnainen työttömyysturva ja pienempi perusturva, niin kuin meilläkin. Saksalainen ammattiliittoon kuuluva huoltovelvollinen saa työttömyyskorvausta 68 prosenttia edeltäneestä ansiotasosta ja lapseton 63 prosenttia. Ruotsissa ammattiliittojen jäsenet saavat ansiosidonnaista turvaa enintään 90 prosenttia ansiotasosta. Minimipäiväraha siellä on 209 markkaa ja maksimi 346 markkaa. Belgiassa huoltovelvolliset ja yksin asuvat työttömät saavat korvausta, joka vastaa 60:tä prosenttia palkasta, lapsettomien puolisoiden korvaus on 5 prosenttia pienempi. Markkarajoissa ja -määrissä on huomioitava se, että Keski-Euroopassa rahalla saa enemmän kuin Suomessa, koska hinnat ovat siellä halvemmat. Espanjalaisten sosiaaliturvasta on usein vääriä käsityksiä. Espanjalaiset saavat ensimmäisen puolen vuoden aikana työttömyysvakuutuksesta 80 prosenttia ansiostaan. Vuoden työttömyysjakson jälkeen korvaustaso laskee 60 prosenttiin.

Suomalaiset työnantajat väittävät, etteivät he pysty maksamaan osuuttaan työttömyyskorvauksista. Työnantajat maksavat korvauksista 47 prosenttia, valtio 48 ja ammattiliitot 5 prosenttia. Ruotsissa esimerkiksi työnantajat maksavat 90 prosenttia korvauksesta.

Hallituksen esitys vakuutettujen osuuden nostamiseksi ansioon suhteutettujen työttömyyspäivärahojen etuusmenoista merkitsisi suuria vaikeuksia ammattiyhdistysliikkeelle ja työttömyyskassoille. Maksujen lisäys vierisi niiden palkansaajien maksettavaksi, jotka ovat suurimman työttömyysuhan alla. Kokoomuksen maine palkansaajapuolueena voi vaatia tämän jälkeen hieman kirkastusta.

Hallitus esittääkin ammattiliittojen vastuuosuuden kolminkertaistamista 5:stä 15 prosenttiin. Tosiasiassa kassojen todellinen maksuosuus on jo tällä hetkellä yli 10 prosenttia. Tähän lukuun päädytään, koska ammattiliittojen työttömyyskassat hoitavat työttömyyskorvausten käytännön paperisodan. Työttömyyskassojen yhteisjärjestö on koonnut tiedot kaikista työttömyyskassoista. Näiden tietojen mukaan kasso-

jen hallintokuluiksi tuli viime vuonna keskimäärin 5,4 prosenttia. Kun siitä vähennetään jälkikäteen maksettava keskimääräinen 20 prosentin hallintokorvaus, jäljelle jää vajaat 5 prosenttia. Kun siihen taas lisätään päälle ay-liikkeen omavastuuosuus eli 5 prosenttia, niin todelliseksi maksuosuudeksi tulee noin 10 prosenttia.

Työttömyyskassojen maksamat korvaukset ovat lisääntyneet kolminkertaisiksi työttömyyden jyrkän kasvun myötä. Monet työttömyyskassat ovat tehneet töitä talkoilla, jotta selviäisivät lisääntyneistä työttömyyskorvausten hakemuksista.

Hallituksen esitys liittojen omavastuuosuuden kolminkertaistamiseksi on kohtuuton. Toteutuessaan se merkitsisi kassojen jäsenille niin suurta vakuutusmaksuosuutta, ettei sitä pystyttäisi keräämään varsinkaan korkean työttömyyden aikana. Esitys tulisikin nyt vetää pois ja odottaa tupon valmistumista.

Tämän vuoden alussa saatiin vihdoin voimaan työttömyysturvalain muutos, jolla parannettiin ikääntyvien työttömien asemaa. Oikeistokaan ei ainakaan avoimesti enää kehdannut vastustaa uudistusta. Nyt päästyään valtaan hallitus on jälleen kääntänyt takistaan oikean karvan ylöspäin. Työttömyysturvalakia esitettiin muutettavaksi niin, että ansioon suhteutetun päivärahan enimmäisaika on 500 päivää neljän kalenterivuoden aikana myös 55 vuotta täyttäneille. Hallitus aikoo siis palata aikaan, joka meillä vallitsi ennen vuotta 1984, jolloin työttömyysturvalaki säädettiin. Mitään työvoimapoliittista perustetta tälle toimenpiteelle ei nykyisessä työttömyystilanteessa ole.

Onneksi työmarkkinaneuvotteluissa näyttää löytyvän mahdollisuus kokonaan luopua tästä huonosta esityksestä. Siltä varalta, että hallitus ei peruuttaisi näitä esityksiä, haluan ilmoittaa, että sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä ei tule näitä hyväksymään.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Pesälä.

Sosiaali- ja terveysministeri K u u s k o s k i: Arvoisa puhemies! Kuten täällä jo aikaisemmin budjetin lähetekeskustelun yhteydessä olen todennut, suomalainen sosiaalipolitiikka ei ole johtanut maata lamaan ja talousvaikeuksiin. Meidän sosiaalimenomme ovat olleet kohtuullisella tasolla, mutta tällaisessa tilanteessa, jossa bruttokansantuote reilusti laskee, jossa on jatkuva työttömien lukumäärän kasvu edessämme, monia konkursseja, on myös julkisen talouden puolella jouduttu säästämis- ja tinkimistalkoisiin. Tähän kokonaisuuteen on liittynyt sitten myös toimia, joilla joudutaan leikkaamaan tiettyjä sosiaaliturvaetuuksia.

Hallitus päätyi budjettineuvotteluissaan esittämään leikkaustoimia, jotka koskevat ansiosidonnaista työttömyysturvaa. Hallitus päätti ehdottaa myös työntekijöiden omavastuuosuuden nostoa ja tätä 500 päivän rajausta myös 55-vuotiaille. Sen jälkeen kun maassa on päästy yhteisymmärrykseen tulopoliittisesta kokonaisratkaisusta, joka nyt on käsiteltävänä eri puolilla, hallitus on siinä yhteydessä todennut, että se on valmis myötävaikuttamaan siihen, että nämä työttömyysturvan leikkaukset ansioon suhteutetun osuuden osalta ovat vain 42 prosenttia ja että työntekijöiden omavastuuosuutta nostetaan vain tuo 0,5 prosenttia ja että luovutaan 55 vuotta täyttäneitä henkilöitä koskevasta rajauksesta. Tämä sillä edellytyksellä, että kokonaisratkaisu valtakunnassa marraskuun lopulla syntyy.

Samassa yhteydessä on myös todettu, että meidän työttömyysturvajärjestelmässämme on monia epäkohtia. On sovittu siitä, että sosiaali- ja terveysministeriön toimesta käynnistetään kolmikantainen valmistelu, jotta voidaan parantaa työttömyysturvajärjestelmän toimivuutta ja etsiä sille myös tulevaisuudessa kestävät kehittämisen linjat. Tällä hetkellä kun työttömyys on erittäin suuri ongelma, olemme havainneet, että järjestelmän rahoitus on suurissa vaikeuksissa, ja sen vuoksi meidän täytyy näihin aika moninaisiin ongelmiin tarttua.

Hallitus on ohjelmassaan todennut, että se ei leikkaa perusturvaetuuksia. Se ei myöskään sitä tee työttömyysturvan osalta. (Ed. Stenius-Kaukonen: Indeksin leikkaus merkitsee perustason pudotusta!) — No, siitä varmasti voimme sitten keskustella lisää vielä jatkossa. Hallitus on nähnyt välttämättömäksi, että sosiaaliturvaetuuksien osalta on syytä mennä jäädytykseen silloin, kun palkkarintamalla ja tulorintamalla syntyy negatiivinen ratkaisu.

Mutta me tiedämme, että perusturvan osaltakin on ongelmia. Meillä on tarveharkintajärjestelmä, joka merkitsee, kun esimerkiksi puolison tulojen osalta tarveharkintaa toteutetaan, joidenkin henkilöiden kokonaan ulkopuolelle jäämistä. Tämän lisäksi tietysti on epäkohtia myös sen suhteen, mikä työttömyysturvan taso on. Joillekin oma rasite, omavastuu, on hyvinkin

pieni, kun taas toisille vastuu kasvaa erittäin suureksi. Tämä vaatii myös korjausta.

Arvoisa puhemies! Niin kuin sanoin, hallitus on valmis siinä tilanteessa, jos kokonaisratkaisu syntyy, vaikuttamaan siihen, että leikkaukset, jotka tässä lakiesityksessä on esitelty, jäävät oleellisesti paljon pienemmiksi, sen mukaisiksi mitä tämän ratkaisun yhteydessä on päätetty.

Ed. Rusanen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Lahti-Nuuttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kaikkialla herättää nyt suurta hämmästystä se, että hallitus on tuonut esittelyyn nipun sellaisia lakiesityksiä, jotka sisältyvät tulopoliittiseen sovintoesitykseen. Useilla tahoilla on tulkittu tätä myös eleeksi, joka vesittää sitä työskentelyä, jota sovintoesityksen hyväksi toisaalta eri puolilla tehdään. Hallitus ikään kuin vie epävarmuuden tilaan koko neuvottelutilanteen.

Olisi ollut tietysti viisasta, että hallitus ei olisi näitä mitään esityksiä antanut eduskunnalle. En tiedä, mikä on vastuullisen ministerin, ministeri Kuuskosken, tulkinta tässä asiassa, mutta kyllä tämä aika erikoinen menettelytapa on.

Ed. P. Leppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihan tähän samaan seikkaan, johon on kiinnitetty täällä jo aikaisemmin huomiota. Kyllä käsittääkseni on vaikea neuvotella jatkossa tupon eri osa-alueista, jos täällä samanaikaisesti eduskunta käy keskustelua sellaisista asioista, jotka hallituksen mielestä eivät kuulu enää neuvottelupöytään.

Kun arvoisa ministeri on paikalla, kysyisin sitä, että kun jatkossa työttömyys säilyy nähtävästi hyvin korkeana — yli 200 000 työtöntä on nähtävästi vuoden 1992 lopussakin eli päästään eurotasolle — ja kun alkaa sitten työttömyysturvan piiristä eri tapauksissa tippua henkilöitä sosiaaliturvan piiriin, niin onko arvoisalla ministerillä tai ministeriöllä nyt laskelmia, mikä on sosiaalitoimistojen työmäärä vuonna 1993, koska eräiden laskelmien mukaan se jopa nelinkertaistuu, kun tullaan eurotasolle työttömyydessä? Tämä korkea työttömyyshän ei ole mikään tilapäinen ilmiö, vaan se on lähes pysyvä.

Ed. Laitinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri totesi, että sosiaaliturva ei ole johtanut meitä lamaan. Varmasti asia näin on. Samalla totesitte, että meidän on kuitenkin leikattava mm. ansiosidonnaista työttömyysturvaa ja nostettava työntekijöiden omavastuuosuutta. Minusta tässä on aivan selvä ristiriita sanoissa ja teoissa ja logiikassa. Tosiasiassahan omavastuuosuus nousee palkansaajilla 10 prosenttia, kun se nousee nykyisestä 5:stä 5,5 prosenttiin. Tätä asiaa on pyritty kaunistelemaan niin ministereiden puheissa kuin myös tiedotusvälineissä.

Pääministeri totesi myös, että hallitus ei leikkaa perusturvaa. Kyllä minä katson, että silloin kun puututaan työttömyysturvaan, vaikka puhutaankin ansiosidonnaisesta työttömyyspäivärahasta, puhutaan perusturvasta. Tätä perusturvaa hallitus on leikkaamassa. Hallitus yrittää kiristää työttömyysturvan leikkauksella mm. työmarkkinajärjestöjä ja eduskuntaa hyväksymään nämä heikennykset, jotta maahan tulisi tupo. Minusta tämä on hyvin kyseenalaista toimintaa.

Sosiaali- ja terveysministeri Kuuskoski: Arvoisa puhemies! Haluan hyvin selkeästi todeta, että hallitus ei kiristä. Semmoisella politiikalla ei päästä kovin pitkälle. Hallitus on näiden neuvottelujen yhteydessä selkeästi todennut sen linjan, mihin hallitus tämän ratkaisun jälkeen on sitoutunut, ja tulee myös tällä tavalla toimimaan. Se tietysti edellyttää sitä, että tämä kokonaisratkaisu syntyy.

Mitä tulee sosiaalipolitiikan ja talouden yhteyksiin, olen jo aikaisemmin todennut, että niillä on kuitenkin, onko se sitten hyvä tai huono asia, hyvin selvä yhteys. Silloin kun kansantalouden pyörät eivät pyöri ja bruttokansantuote selkeästi alenee, se aiheuttaa paineen joiltakin osin myös sosiaaliturvaa nipistää. Mutta se ei muuta suomalaista hyvinvointivaltiota. Se ei katkaise niitä jalkoja, joiden varassa tämä on.

Ehkä meillä on hiukan erilainen terminologia opposition edustajien kanssa siitä, kun me käytämme sanaa perusturva. Minä olen tottunut käyttämään esimerkiksi työttömyysturvan taikka eläketurvan osalta sitä terminologiaa, että puhutaan yleisistä, kaikkia koskevista etuuksista perustoimeentuloturvaetuuksina ja sitten toisesta tärkeästä jalasta ansioon suhteutettuna sosiaaliturvana, ansioetuutena. Kun hallituksen linjauksessa sanotaan, että perusturvaetuutta ei leikata, niin silloin puhutaan näistä vähimmäisetuuksista.

Täällä ihmeteltiin sitä, miksi lakiesitys on täällä käsittelyssä. Tämä on eduskunnalle annet-

tu, ennen kuin tämä ratkaisu syntyi. Kuten sanoin, toivon, että hallituksen sanaan myös luotetaan tässä asiassa. Jos tämä ratkaisu saadaan aikaiseksi, hallitus varmasti omalta osaltaan tulee hyvin tarkasti kaiken sen toteuttamaan, minkä se on sopimuksen yhteydessä luvannut, ja se merkitsee, että työntekijöiden omavastuuosuutta nostetaan vain se 0,5 prosenttia, näitä etuuksia leikataan se 3 prosenttia ja että luovutaan 500 päivän enimmäisajasta 55 vuotta täyttäneiden henkilöiden osalta.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En voi välttyä siltä tuntemukselta, että arvoisa ministeri ei itsekään laisinkaan luota siihen, että hallituksen omaan piikkiinsä markkinoima tupo käytännössä toteutuisi. Te niin monta kertaa puheissanne toistatte sitä, että jos tupo hyväksytään, jos tupo hyväksytään, jos tupo hyväksytään. Eikö pikemminkin pitäisi tehdä sillä tavalla, jos uskoo asiaansa, että kerta kaikkiaan sanoo, että se on niin hyvä esitys, että se täytyy hyväksyä (Ed. Aittoniemi: Kun hyväksytään!), ja puhua siitä, että kun se hyväksytään, eikä suinkaan: jos, jos, jos, jos, jos? Teiltä menee totaalisesti uskottavuus politiikan teossa, kun te koko ajan tätä hoette. Se on ihan samanlainen psykologia, kuin on devalvaatioasiassa ollut, ja siinäkin menee totaalisesti poskelleen, niin kuin olemme nähneet.

Tällä on sikäli merkitystä, arvoisa ministeri Kuuskoski, että kun te pelaatte kansalaisten perussosiaaliturvalla kyseisessä paketissa, te lisäksi luotte epävarmuutta kansalaisten keskuudessa, juuri vähäosaisimpien keskuudessa. Se minusta on suorastaan tuomittavaa.

Sosiaali- ja terveysministeri Kuuskoski: Arvoisa puhemies! Jos me hiukankaan saavutamme ed. Pulliaisen kanssa toisiamme sillä, että minä tämän jälkeen lupaan käyttää sanoja "kun tupo hyväksytään", minä tulen tekemään parhaani. Myös olen todella sitä mieltä, että se on sopimus, joka tässä tilanteessa on syytä ja kannattaa hyväksyä, luo edellytyksiä sille, että sosiaaliturvakin voi säilyä ja tässä maassa kehittyä. Mutta sen edellytyksenä nykyisessä tilanteessa on, että ollaan nyt valmiit jonkin verran tinkimään.

Kun ed. Pulliainen kovasti kysyi, miksi minäkin olen käyttänyt sanaa "jos", tietysti täytyy reaalisesti nähdä, että ehkä vielä joka puolella ei olla täysin tämän asian takana. Toivottavasti, kun minäkin käytän sanaa "kun", sen jälkeen luottamus ja usko, että näin tässä tilanteessa on parasta toimia, lisääntyy.

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa herra puhemies! Ministeri Kuuskoski aloitti puheenvuoronsa muistuttamalla, että me olemme saaneet kohtuullisilla kustannuksilla kohtuullisen hyvän sosiaaliturvan aikaan, vaikka siinä epäilemättä monia puutteitakin vielä on. Mutta yleistoteamus on oikea ja kannatettava, ja mielestäni sitä pitää korostaa. Tässä mielessä olen ministerin kanssa samaa mieltä. Myös sosiaaliva liokunta antaessaan lausuntoa valtiovarainvaliokunnalle ensi vuoden budjetista muistutti, että meidän sosiaaliturvamenomme kokonaisuudessaan eivät suinkaan ole mitään huippuluokkaa ja siksi niihin ei ensimmäisinä pitäisi olla puuttumassa. Valitettavasti säästölaeista valtaosa kohdistuu nimenomaan sosiaaliturvaan.

Toinen asia, josta nyt oppositio ministerin kanssa kinaa, on se, olisiko esitys pitänyt vetää pois vai lähettää nyt valiokuntaan niin kuin ollaan tekemässä. Mielestäni on aivan hyvä, että asia lähetetään nyt valiokuntaan. Jos halutaan todella, että saavutetaan luottamus tuponeuvotteluissa loppuun asti, se saavutetaan sillä, että hallitus sallii, että asia käsitellään valiokunnassa loppuun asti ja tupoon liittyvät muutokset tehdään ja hyväksytään ja eduskunta hyväksyy lain ennen marraskuun loppua. Tällä tavalla mielestäni puhuttu luottamus parhaalla mahdollisella tavalla saavutettaisiin, ja toivoisin, että tällä tavalla asiassa voitaisiin edetä.

Toinen perustelu sille, miksi esitystä ei ole vedetty pois vaan nyt tuotu lähetekeskusteluun, on se, että tällä säästetään yksi byrokratian kierros ja säästetään valtion varoja. Tältäkin kannalta olen valmis asian käsittelyä hallituksen esityksen pohjalta kannattamaan mutta en suinkaan kannata hallituksen esitystä.

Ensinnäkin puhun ansioon suhteutetun päivärahan leikkauksesta. Hallitus alun perin esitti leikattavaksi 45 prosentista 40:een, ja nyt sitten tupon sisältämä leikkaus olisi 42 prosenttiin. (Ed. Aittoniemi: Aina halutaan köyhän lehmää!) — No, tuota nyt tuskin kannattaa kommentoida. Ed. Aittoniemi erittäin hyvin tietää, mitä linjaa vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on ajanut, ja jos ei, tulen selvittämään sen jälleen kerran. — Emme hyväksy ansioturvan leikkausta sillä tavoin kuin hallitus esittää nyt tupossakin.

Tällä hetkellä ansioon suhteutettu päiväraha on 45 prosenttia ja sitten, kun palkka ylittää 90-

kertaisesti peruspäivärahan määrän eli palkka on yli 10 440 mk kuukaudessa, yli menevältä osalta ansioon sidottu päiväraha on vain 20 prosenttia. Tämä on jo aika tehokas leikkuri, ja se merkitsee sitä, että esimerkiksi 15 000 markan kuukausipalkan tasolla ansioon sidotun päivärahan korvaustaso on vain 44 prosenttia ja 20 000 markan palkalla se on 38 prosenttia. Mielestäni tämä on oikea linja. On tuotu esille, että monissa maissa on katto. Mielestäni meilläkin voisi olla päivärahassa katto.

Mutta siihen leikkaukseen olemme nyt valmiit, että 20 prosentin osuutta leikataan. Laskeskelin, mitä se käytännössä merkitsisi. Tällä hetkellä noin 20 prosenttia ansiopäivärahoista maksetaan henkilöille, joiden palkka on yli 10 000, tämä on viime vuoden lukujen perusteella. Tästä voidaan laskutoimituksella todeta, että kun ensi vuonna ansiopäivärahoja maksetaan arviolta 10 prosentin työttömyyden mukaan noin 8 miljardia markkaa, silloin 1 600 miljoonaa olisi tämän suuruusluokan päivärahojen osuus. Jos siitä esimerkiksi leikataan 10 tai 20 prosenttia, saadaan 160 tai 320 miljoonaa säästöön. En tiedä tarkkaan, paljonko tämä leikkaus 45:stä 42:een säästäisi, alkuperäinen esitys merkitsi 300 miljoonan leikkausta. Tämän 20 prosentin osuuden leikkauksella saavutettaisiin sama säästötavoite, jonka hallitus on esittänyt. Mielestäni hallituksen kannattaisi opposition kanssa keskustella asiasta. Ainakin niissä keskusteluissa, joita oppositioryhmillä on ollut, olemme ymmärtäneet, että kaikilla ryhmillä on valmiutta suuriin päivärahoihin puuttua.

Aina sanotaan, että niitä on niin vähän. Ei niitä hirveän suuria määriä kaiken kaikkiaan ole, mutta niistä vähistäkin määristä kertyy sievoisia summia. Viime vuonna maksettiin yli 600 markan suuruista päivärahaa lokakuun puoliväliin mennessä — siitä tehtiin ministeriössä tutkimus — kolme kappaletta, 501—600 markan päivärahoja 24, 401—500 markan päivärahoja 234 ja 301—400 markan päivärahoja 6 615, ja 300 markan päivärahan saa noin 15 000 markan kuukausiansiolla. Siitä on liikkeellä vähän väärää tietoa, miten suuria nämä päivärahat kaiken kaikkiaan ovat. Mutta kuten totesin, kaiken kaikkiaan kuitenkin sillä, että ainoastaan 20 prosentin osuuteen kosketaan, käsitykseni mukaan hallituksen asettamat säästötavoitteet voidaan saavuttaa. Laskelmissa, joita olen tehnyt aika pikaisesti, on varmasti vielä tarkistamisen varaa.

Mitä peruspäivärahaan tulee, olen ministerin kanssa eri mieltä siitä, kun hän ilmoittaa, että hallitus ei puutu perusturvaan tarkoittaen nimenomaan peruspäivärahan tasoa. Peruspäivärahan tasoon puututaan sillä, että indeksikorotuksia ensi vuonna ei tehdä, koska indeksikorotukset ovat jälkikäteen tulevia korvauksia. Peruspäivärahahan on sidottu palkkatason korotukseen. Nyt jo näyttää siltä, että peruspäivärahan indeksikorotukset ensi vuonna tulisivat olemaan suhteellisen vaatimatonta luokkaa, mutta ei ole mielestäni mitään aihetta niihin puuttua, ne tulisi toteuttaa.

Mutta aivan toinen juttu on se, riittääkö 116 markan päiväraha, joka on bruttona 2 494 markkaa kuukaudessa miinus verot. Mielestäni se ei riitä, ja tämä ongelma, että se ei riitä, on sosiaalivaliokunnassa todettu kerta toisensa jälkeen. Asiaa käsiteltiin mm. viime vuonna, kun me hyväksyimme Kansainvälisen työkonferenssin sopimuksen. Siinä yhteydessä ulkoasiainvaliokunta totesi, että "valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota yleissopimuksen n:o 168 15 artiklan 1 b kohdan tulkintaan ja edellyttää, että sopimuksen velvoitteet tulevat täytetyiksi". Tämä kannanotto tehtiin sosiaalivaliokunnan selvityksen perusteella, ja sosiaalivaliokunta käsitteli asiaa perusteellisemmin omassa lausunnossaan ja mm. totesi: "Osana kansalaisten perusturvaa työttömyysturvan peruspäivärahan tason korotuksella on varmistettava sopimuksen velvoitteiden toteutuminen ja etteivät työttömät joudu tarpeettomasti turvautumaan toimeentulotukeen." Tätä hallitus ei ole nyt esityksessään toteuttanut.

Vielä totean, että me oppositiossa emme ole tyytyväisiä siihen, että valiokunta ei riittävän selvästi sanonut, että peruspäivärahamme määrä ei vastaa kansainvälisen sopimuksen edellyttämää tasoa, vaan päivärahaa olisi tullut selvästi korottaa, jotta sopimus olisi voitu hyväksyä. Sen takia oppositio jätti eriävän mielipiteen, jossa edellytettiin peruspäivärahan korottamista. Vasemmistoliiton edustajien lisäksi ovat Matti Väistön, Juhani Alarannan, Annikki Koistisen ja Toimi Kankaanniemen nimet alla.

Kun valmistelimme budjettikannanottoa valiokunnassa, jälleen sosiaalityöntekijöiden taholta tuotiin esille, että tilanne on entisestään pahentunut. Työttömät ovat toimeentulotukiasiakkaista suurin ryhmä. He arvioivat, että noin 80 prosenttia toimeentulotukiasiakkaista pärjäisi sillä, että he saisivat ensisijaisena etuutena riittävän määrän. Silloin heidän ei tarvitsisi kääntyä ollenkaan sosiaalitoimiston puoleen. Tämä jos

mikä säästää yhteiskunnan varoja, kun luukulta toiselle juoksuttaminen lopetetaan. Tämän asian eteenpäinmenolla on kiire. Budjetin perusteluissa on kannanottoja, mutta mitään käytännön toimia ei vielä ole saatu aikaan. Niillä on kiire. Sitä kautta voimme saada säästöä puhumattakaan, että voimme säästää ihmisten hermoja, kun heidän ei tarvitse kulkea luukulta toiselle. Se on erittäin tärkeää, koska ihmiset tuntevat jo työttömiksi joutuessaan monta kertaa suurta nöyryytystä, kun he ovat vuosikymmeniä tunnollisesti tehneet työnsä ja yhtäkkiä heidät heitetään työpaikalta pois kuin vanhat rukkaset.

Ministeri totesi, että tarveharkinta tulisi poistaa. Tämä on asia, jota vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on esittänyt siitä saakka, kun työttömyysturvalaki säädettiin. Tällä hetkellä, jos aviopuolison tulot ylittävät 8 710 markkaa kuukaudessa, toinen puoliso ei voi saada ollenkaan peruspäivärahaa, paitsi jos on täyttänyt 55 vuotta. Jos lapsia on yksi, raja on 10 020, jos lapsia on kolme, se on 11 860. Mielestämme on kohtuutonta, että toisen puolison tulot vaikuttavat perusturvassa toisen työttömyyspäivärahaan. Tämähän ei antaisi kuin runsaan 2 000 markan kuukausitulon, ja se on näissä tapauksissa välttämätön. Tämän kustannusarvio olisi sosiaali- ja terveysministeriön laskelmien mukaan ensi vuonna noin 300 miljoonaa markkaa.

Esityksessä on esitetty, että yli 55-vuotiailta peruttaisiin 500 päivää ylittäviltä päiviltä päivärahaoikeus. Esityksessä ei mielestäni ole alun alkaenkaan ollut mitään järkeä. Palaan tähän asiaan myöhemmän asian yhteydessä, kun käsittelemme yksilöllisen varhaiseläkkeen ikärajaa.

Lopuksi tuon esille, että myös osa-aikatyöntekijöiden työttömyyspäivärahaa koskevia säännöksiä tulisi lopultakin järkeistää ja saada ne kohtuullisiksi. Hallituksen esityksen sisältämä tasausjärjestelmä on perusteltu, koska se tasaa kustannuksia eri alojen kesken riippuen siitä, kuinka suuri työttömyys niillä on. Myös voidaan hyväksyä se, jos muut muutokset tehdään eikä leikkausta ei tehdä ansioon suhteutetun päivärahan osalta, että niin kuin hallitus esittää, voitaneen ajatella hyväksyttäväksi, että vakuutetun osuus nousisi 5 prosentista 5,5 prosenttiin.

Tällä hetkellä sitova työvoimapoliittinen lausunto viivyttää työttömyyspäivärahojen käsittelyä. Aikaisemmin työttömyyskassat itse arvioivat lain perusteella, voidaanko päivärahaa maksaa vai ei. Olemme useamman kerran tuoneet esille myös sen, että tämä työvoimatoimikunnan tai työvoimatoimiston antama sitova työvoimapoliittinen lausuntomenettely tulisi poistaa. Toistan jälleen tämän esityksen. Se olisi osa byrokratian vähentämistalkoita.

Ed. M ä k i p ä ä : Arvoisa puhemies! Tässä vaiheessa on turha enää käyttää puheenvuoroa, niin monilla sanoilla täällä on asiaa jo käsitelty. Mutta henkilökohtaisesti odotin hallituksen uutta esitystä enkä todella sitä löytänyt. Olisi mukava tietää, minkä takia tämä tänne on tuotu. Mielestäni tämä horjuttaa entisestään keskinäistä luottamusta. Ajattelen, mitä mieltä työmarkkinajärjestöt ovat tällaisesta esityksestä, kun päiväjärjestyksessä ovat 14) ja 15) asiana palkattomat vapaat. Tällainen asioiden käsittely tuntuu omituiselta.

Vaikka ed. Stenius-Kaukonen sanoi, että tämä käsittelytapa vähentää byrokratiaa ja säästää valtion varoja, niin mielestäni sen jälkeen olisi voitu vasta tuoda eduskunnalle muunneltu esitys, kun tuposopimus syntyy. (Ed. Stenius-Kaukonen: Eikö eduskunta voi itse muuttaa?) — Kyllä tietysti, mutta on yleensä tapa, että hallituksen esitystä seurataan.

Ed. Laitisen kanssa olen samaa mieltä siitä, että peruspäivärahoja tulisi korottaa huomattavasti. Olin myös puuttumassa ansioon suhteutettujen päivärahojen ylisuuruuteen, jos näin voi sanoa. Niin kuin ed. Stenius-Kaukonen jo mainitsi, näitä ylisuuria päivärahoja ei kovin monta sataa ole. Mutta SMP:n ryhmä on usein kritisoinut juuri sitä vaatien, että näihin pitäisi puuttua niin kuin tietysti ylisuuriin eläkkeisiinkin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään työasiainvaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta sekä sosiaali- ja terveysvaliokunnalta.

11) Hallituksen esitys n:o 145 laeiksi sairausvakuutuslain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu jatkuu:

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Olen käyttänyt jo aikaisemmin puheenvuoron. Tämä on muistaakseni pöydällä oleva asia. Totean kuitenkin sen, että tämä esitys on eräs hallituksen päätoimenpiteistä perusturvan "kehittämiseksi" (Ed. Jaakonsaari: Heikentämiseksi!) yhdessä indeksien jäädyttämisen sekä sairauskuluvähennyksen poistamisen kanssa. Kyllä täällä jokainen varmasti tietää, mitä tässä asiassa tarkoitan. Onhan Ahon hallitus aikanaan viime keväänä ilmoittanut, että perusturvaa aletaan todella voimakkaasti kehittää, ja nämä ovat niitä kehityskohteita, valitettavasti vain päinvastaiseen suuntaan kuin perusturvan kohteena olevat ihmiset ovat odottaneet.

Herra puhemies! SMP:n eduskuntaryhmä ei voi hyväksyä niitä kohtia tässä lakiesityksessä, jotka kohdistuvat nimenomaan vähäosaiseen vanhempaan väestöön esimerkiksi sairauspäivärahan osalta. Siinä on tietysti äitiys- ja isyyspäivärahat ja muut. Ne eivät kovin ikääntyneeseen väestöön kohdistu, kuitenkin sellaiseen väestönosaan, joka monesti hyvin vähätuloisena on pienestäkin alennuksesta riippuvainen, ja tähän väestönosaan tämä kohdistuu kohtuuttomasti.

Me emme käytännössä tule eräitä pieniä poikkeuksia lukuunottamatta tästä lakiesityksestä hyväksymään mitään kohtia.

Hammashuoltoasia on tietysti periaatteessa ja käytännössä hyvä, mutta on otettava huomioon se, että tämä kohtelee nimenomaan hammasteknikoita täysin perusteettomasti väärin ja myös kustannustasoa korottaen. Hammaslääkäreistä ei pidä tehdä monopolinomistajia tällä alueella, vaan tämä asia tulee kohdistaa myös hammasteknikoihin, jotka hoitavat hammasproteesiasiaa huomattavasti halvemmalla kuin lääkärin kautta tapahtuva toiminta.

Sosiaali- ja terveysministeri K u u s k o s k i : Arvoisa puhemies! Tämä sairausvakuutuslain muutos liittyy myös niihin säästö- ja tinkimistoimiin, jotka sisältyvät hallituksen budjettiin. Nämä leikkaustoimet ja omavastuu kohdistuvat lähinnä sairausvakuutuspäivärahoihin.

Siltä osin haluaisin todeta, että kun täällä edellisen kerran tätä asiaa käsiteltiin, ed. Stenius-Kaukonen sanoi, että budjetissa todetaan, että sairausvakuutuspäivärahoja leikataan noin 5 prosenttia, niin että säästö tulee olemaan 340 miljoonaa. Sitä todella hallituksen esityksessä näin ehdotetaan tehtäväksi, mikä merkitsee sitä, että aivan pienimpiä päivärahoja ei lainkaan leikata. Leikkausraja on 3 000 markan paikkeilla. Tältä osin ehkä on syytä selventää, että todella se on laskettu niin, että pienimpiin päivärahoihin 5 prosentin leikkausta ei tehdä.

Mitä tulee sairausvakuutuksen puoleen, siellä ehdotetaan omavastuuosuuksia nostettavaksi. Minusta tämä on aivan johdonmukainen siinä suhteessa, että me joudumme myös korottamaan julkisen sairaanhoidon ja julkisen terveydenhuollon maksuja. Tässä yhteydessä ehkä on syytä alleviivata sitä, että hallitus esittää, että sairaalapäivämaksuja korotetaan, että myös korotetaan monia muita sosiaalipalvelumaksuja ja terveyskeskukseen tulee 25 markan laboratoriomaksu ja 40 markan röntgenmaksu. Mutta nämä maksut eivät koske yli 65-vuotiaita eikä alle 7-vuotiaita. Sen sijaan hallitus ei esitä terveyskeskuskäyntimaksun palauttamista, vaikka näin monessa yhteydessä on annettu ymmärtää.

Täällä aikaisemmin on käsitelty terveyskeskusmaksukokeilua. Valitettavasti silloin en voinut olla eduskunnassa paikalla. Mutta se on vain kokeilu, joka toteutetaan 30—40 kunnassa. (Ed. Tuomioja: Mitä tuloksia hallitus siitä odottaa?) — On erilaisia käsityksiä siitä, mitä terveyskeskusmaksu aiheuttaa palvelujen käyttöön. Minulla on tällä hetkellä itselläni siitä hyvin selkeä käsitys enkä pidä tarkoituksenmukaisena sitä, että tälle alimmalle portaalle asetetaan minkäänlaisia kynnyksiä. Mutta yhteiskunnassa ja myös hallituksen sisällä on ollut tässä asiassa erilaisia käsityksiä. Tarkoitus on tehdä tämä kahden vuoden kokeilu niin, että se todella vastaa kysymykseen, minkälaisia vaikutuksia käyntimaksulla on.

Mitä tulee sairausvakuutuksen kehittämiseen muutoin, niin tämän budjetin yhteydessä on tarkoitus saattaa koko väestö ei ainoastaan alle 35-vuotiaat nuoret järjestelmällisen hammashuollon piiriin, mikä merkitsee sitä, että sairausvakuutuskorvausta aletaan maksaa myös yli 35-vuotiaille 80 prosenttia ennalta ehkäisevästä osuudesta ja 50 prosenttia hoidosta.

Sen lisäksi esitykseen sisältyy kannanotto siitä, että proteettista hoitoa korvataan 75 miljoonan vuositaso-osuudella. Se merkitsee toisin kuin ed. Aittoniemi väitti yhtä lailla korvausta hammaslääkärin työstä ja siitä työstä, jota teknikot tekevät. Myös hampaattoman väestön osalta on tärkeätä, että he ovat järjestelmällisessä hoidossa. (Ed. Aittoniemi: Miksi hammaslääkäreille monopoli?) — Silloin siihen välttämättömänä

osana liittyy hammaslääkärin tekemä suun tarkastus, johon hammaslääkäri on saanut koulutuksen. Vaikka suussa ei ole hampaita, siellä voi olla monenlaisia muita ongelmia, jotka on välttämätöntä hoitaa, jotta proteesitkin istuvat kunnolla ja jotta tavoite, yleisen terveydentilan vaaliminen, saavutetaan.

Keskustelussa on minusta jäänyt aivan liian vähälle se, että hampaitten ja suun hyvällä kunnolla on suuri merkitys yleiselle terveydentilalle. Tutkimukset ovat osoittaneet, että on myös välittömiä riskivaikutuksia. Jos on esimerkiksi ientulehduksia, se on riski sydäntautikuolleisuuden kannalta.

Tarkoitus on nyt saattaa sairausvakuutusuudistuksen jälkeen koko aikuisväestö korvauksen piiriin. Tämä ei tarkoita sitä, että hammashuolto tulisi jotenkin etuoikeutettuun asemaan. Päinvastoin hammashuolto on ollut huonossa asemassa, mikä on merkinnyt sitä, että yli 35-vuotiaitten osalta Suomessa on viimeisen 10—15 vuoden aikana tapahtunut erittäin huonoa kehitystä. Erot väestön keskuudessa ovat kasvaneet. Niillä, joilla on vähän tuloja käytettävissä, suun terveydentila ja hampaiston kunto on huonontunut. Tällä pyritään nyt luomaan edellytyksiä koko väestön paremmalle hampaitten ja suun hoidolle.

Terveyskeskuksissa tullaan nostamaan maksuttoman hoidon ikärajaa 19 vuoteen, ja sen jälkeen kaikilta peritään saman suuruiset maksut. Tällä tavalla pyritään julkisen terveydenhuollon ja sairausvakuutuksen toimin luomaan sellainen kokonaisuus, että alueeseen, joka tähän asti on ollut heikoiten julkisen tuen varassa ja jossa emme aina aikuisväestön osalta ole kestäneet myöskään kansainvälistä vertailua, saadaan selvä parannus.

Nuorten osaltahan on tapahtunut järjestelmällisen hoidon seurauksena erittäin myönteistä kehitystä. Varmasti siihen ovat vaikuttaneet monet muutkin asiat.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun olen tarkastellut suutani peilin ääressä olen tullut siihen tulokseen, että jotakin vikaa siellä varmasti on. Mutta nyt on kysymys siitä ... (Eduskunnasta: Puheet!) — Saattaa olla puheetkin, mutta saattaa johtua jostakin muusta. — Suomessa on joka tapauksessa hammasteknikoita. En tiedä, mikä on prosentuaalinen määrä, jossa hammasteknikot suoraan toteuttavat toimenpiteet, esimerkiksi proteesin valmistamisen ja asettamisen.

Tällä lainsäädännöllä tehdään hammaslääkäreistä jälleen ylijumalia. Kaiken korvauksen piiriin tulevan toiminnan täytyy kulkea heidän kauttaan. He sitten valitsevat teknikot, jotka heille tekevät halvimmalla, koska näin hammaslääkärit saavat suurimman voiton itselleen. Kun kerran käytäntö on se, että teknikot ovat oikeutettuja proteesin valmistamiseen, sovittamiseen ja myymiseen, täytyy lähteä siitä, että myös voidaan asioida suoraan heidän kanssaan silloin, kun on laillista, että hammasteknikko toimenpiteet suorittaa, ilman että tarvitaan lääkäriä mukana. Siinä on omat sääntönsä, milloin lääkärin tietysti täytyy olla mukana toiminnassa.

Kentältä on tullut tästä hyvin voimakkaasti kannanottoja, erityisesti tietysti hammasteknikoiden osalta ja heidän näkemyksensä ovat perusteltuja. Minä olen kuullut jopa, että jotakin muutostakin asiaan olisi tulossa, mutta ainakaan vielä tässä ei näy mitään sellaista. Minä en tiedä, onko sosiaali- ja terveysministerin taholla tähän lakiin tekeillä muutosta, joka jossain määrin huomioisi hammasteknikoiden ja erikoishammasteknikoiden aseman.

Ed. J a a k o n s a a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hallitus harrastaa käsitteiden ryöstämistä ja sanamagiaa. Ministeri Kuuskoski sanoi monta kertaa, että terveyskeskusmaksuja ei palauteta. Ne palautetaan. Ministeri Kuuskoski sanoi, että perusturvaa ei heikennetä. Perusturvaa heikennetään. Tämä sairausvakuutuslain muutos on perusturvan heikentämistä. Jos ministeri Kuuskoski tarkoittaa sitä, että perusturvaa ei heikennetä, jos sairausvakuutuksen minimietuuksiin ei puututa, niin se on humpuukia. Se on väärin väittämistä.

Minä uskon, että ministerien puolisoiden, esimerkiksi pääministerin rouvan Kirsti Ahon, perusturvaetuuksiin ei puututa, mutta kaikkien matalapalkkaisten ihmisten perusturvaetuuksiin tällä hetkellä puututaan. Esimerkiksi sairausvakuutuksen päivärahan alentaminen, joka nyt on käsittelyssä, merkitsee sairaiden ja erityisesti pitkäaikaissairaiden aseman kurjistumista. Tämä vahvistaa sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän perusväittämän, että on tapahtumassa merkittävä yhteiskuntapoliittinen linjamuutos ja lamalaskut maksatetaan todellakin työttömillä, köyhillä ja sairailla. Perusturvaa heikennetään.

Tässä on tapahtumassa muutenkin massiivinen huijaus, koska vaalien voittaja, keskusta, lupasi mittavaa perusturvauudistusta ja tuloksena on soppajonot.

Ed. A s t a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri jaksaa jatkuvasti hämmästyttää kuulijoitaan, mutta ei vain tässä salissa vaan sairaita ja eläkeläisiä koko valtakunnassa, sillä että hän väittää, että perusturvaan ei kosketa, aivan niin kuin ed. Jaakonsaari äsken totesi.

Perusturvaan kosketaan. Se on jo moneen kertaan todistettu. Nyt te olette tämän lain puitteissa kallistamassa myös sairastamista huikealla tavalla. Sairastaminen runsaasti koskettaa juuri niitä henkilöitä, jotka elävät tässä maassa perusturvan varassa. Silloin siis perusturvaa heikennetään, kun sairastamista kallistetaan.

Terveyskeskusmaksukokeilu koskettaa myös nimenomaan perusturvan varassa eläviä ihmisiä. Kokeilut ovat tässä maassa hyvin usein viime vuosina olleet sellaisia, että ne ovat johtaneet myös tarkoitettuun lopputulokseen. Toivon mukaan tämä kokeilu ei ole sellainen, varsinkin kun te itse olette todennut julkisuudessa, että terveyskeskusmaksu olisi järkyttävä ratkaisu.

Sosiaali- ja terveysministeri K u u s k o s k i: Arvoisa puhemies! Ed. Jaakonsaarelle aivan lyhyesti: Minulla valitettavasti ei ole sitä sanamagian kykyä, joka kyllä ed. Jaakonsaarella on, kun hän maalailee soppajonoija ja muita. Haluan vain tarkentaa siltä osin, että sairauspäiväraha putoaa 80 prosentista 75 prosenttiin silloin, kun vuositulot ylittävät 36 000 markkaa. (Ed. Jaakonsaari: Onko se suurituloinen?) — Hän ei ole suurituloinen, mutta tämä tarkoittaa, että leikkaus ei koske aivan pienimpiä päivärahoja. (Ed. Jaakonsaari: Toki se koskee!)

Arvoisat edustajat, minä olen sanonut, että hallituksen budjettiesitys on tietyssä mielessä ankara. Kukaan ei pääse tänä päivänä täysin säästö- ja tinkimistoimien ulkopuolelle. (Ed. Jaakonsaari: Se on väärin!) Nekin, jotka ovat pienituloisia, joutuvat tietyssä määrin kokemaan tämän laman. Se ei ole hyvä ratkaisu, ja minusta on välttämätöntä, että ne toimet, joilla nyt pyritään saamaan tämän maan talous pyörimään, saataisiin hyvin nopeasti liikkeelle ja sillä tavalla luotaisiin edellytyksiä myös perusturvauudistuksille, joiden kannalla edelleen olen, mutta joihin meillä tällä hetkellä ei ole taloudellisia mahdollisuuksia.

Mitä vielä tulee terveyskeskusmaksukokeiluun, olen itse sillä kannalla, että on ollut erittäin hyödyllistä tehdä tiettyjä kokeiluja. Meillä oli vielä kymmenen vuotta takaperin erittäin suuri vastustus esimerkiksi väestövastuista terveydenhuoltoa kohtaan. Nyt on osoittautunut, että se on todella se tapa, jolla perusterveydenhuoltoa on syytä järjestää. Se tuottaa tyytyväisiä potilaita, se tuottaa myös työtyytyväisyyttä lääkäreiden ja hoitohenkilökunnan keskuudessa.

Mutta minä yhdyn ed. Astalan näkemykseen siinä, että minä toivon, että terveyskeskuksen käyntimaksukiistaan saataisiin sellaisia vastauksia tämän hyvin suoritetun kokeilun jälkeen, että nekin, jotka sitä innokkaasti ajavat, näkevät, ettei ole mitään syytä ensimmäiselle portaalle luoda tällaista taloudellista kynnystä.

Mutta tällä asialla tietysti voidaan pallotella ja sillä tavalla tehdä poliittista peliä ja herättää myös tyytymättömyyttä ja pelkoa, niin kuin olen huomannut, kun joku puhuu 150 markan terveyskeskusmaksusta. Hallituksen budjettiesityksessähän puhutaan peruutusmaksusta, mikä on minusta aivan oikein. Jos henkilö ei vaivaudu ilmoittamaan estettään silloin, kun hän on tilannut ajan, minusta hän ei suhtaudu riittävän vakavasti julkiseen palvelutoimintaan, joka ansaitsee kaiken tuen ja kunnioituksen.

Ed. P a a s i o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä peräänkuuluttaisin ministerin vastuuta tässä terveyskeskusmaksuasiassa. Ministeri Kuuskoski on tällä maagisella tavalla samanaikaisesti vastustamassa ja puolustamassa juuri samaa asiaa. Eläinkokeitakin ruvetaan kieltämään; hallitus kokeilee ihmisillä, ja tämä merkitsee sitä, että tämä terveyskeskusmaksujärjestelmä on tullut ja tulee. Se ei ole kokeilu, vaan kun se muodostuu osaksi kuntien menotaloutta, niin siinä vaiheessa ollaan tilanteessa, jolloin siitä taloussyistä ei enää voida luopua.

Samoin ministeri luo sen kaltaisen kuvan, että tässä yhteydessä mainitut pienintä päivärahaa saavat aina automaattisesti olisivat pienituloisimpia. Vuorineuvoksen kotirouva on pienituloinen, joka saa sitä perusturvaa, johon siis ei kosketa. Mutta jos ollaan vähänkin työelämän kanssa tekemisissä, hyvinkin pienituloinen palkansaaja joutuu tämän leikkauksen piiriin. Hallituksen käsitys suurituloisuudesta on omituinen.

Ed. U. A n t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä on nyt käyty yleisempäänkin terveyspoliittista keskustelua. Kommentoin ministeri Kuuskosken näkemyksiä terveyskeskusmaksukokeilusta seuraavilla surullisilla havainnoilla:

Ilmeisestikään tällä kokeilulla lopulta ei saada selvyyttä siitä, miten terveyskeskusmaksu koh-

dentuu, ja niin tässä kuin monissa muissakin näissä leikkauksissa, joita tämä budjettiesitys ja hallituksen antamat lakiesitykset pitävät sisällään, kohdentumisesta ei ole etukäteistietoja juuri olemassa muuta kuin mututuntuma, jonka perusteella tavallinen kansan mies tai nainenkin osaisi sanoa, että eniten ne tuntuvat kohdistuvan köyhiin ja kipeisiin. Näin siis kärjistetysti.

Mutta kaiken kaikkiaan mielestäni se, että meillä ei ole niin hyviä tilastointijärjestelmiä, että erilaisten leikkausten vaikutuksia ja kerrannaisvaikutuksia ja kolmannen asteen kerrannaisvaikutuksia saataisiin etukäteen selvitetyiksi, on osoitus siitä, että suunnittelujärjestelmässä on jotain pahasti vialla. Kun paljon puhutaan hallinnon rationalisoimisesta, niin ennen kaikkea näkisin, että silloin kun tehdään tilastoja, niitä tulisi voida tehdä sillä tavoin, että niistä on hyötyä suunnittelulle, jotta sitten kun eletään niukkojen resurssien tilanteessa, ei olisi pelkoa siitä, että supistukset kohdistuvat kerrannaisina nimenomaan pienituloisiin ja kärjistävät sosiaalista eriarvoisuutta.

Ed. P. L e p p ä n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä pienituloisen käsite saattaa olla hallitukselta jostain syystä nyt unohtunut tässä lamahuumassa.

Kun meillä on esimerkiksi Kelan antamien tilastojen mukaan tällä hetkellä 7 prosenttia toimeentulotukiasiakkaista työssä käyviä ihmisiä, on aika ihmeellistä, että tämä porukka ei kiinnosta nykyistä hallitusta, koska se tulee jatkossa kasvamaan. Jos ajatellaan, että nämä hallituksen esitykset menisivät kaikki lävitse, mitkä sairastamiseen ja terveyskeskusmaksuihin liittyvät, niin se on pyöreästi 140 markkaa kertakäynniltä. Se on hyvin suuri summa. Eivät tietysti ne ihmiset, jotka näitä asioita täällä käsittelevät ja joilla on suuret tulot, kiinnitä siihen huomiota, mutta otetaan 36 000 markkaa vuodessa ansaitsevat ihmiset ja sen rajan alapuolella on paljon ihmisiä. Näille on hyvin raskas potti tämä hallituksen linja, mikä nyt ollaan valitsemassa.

Kun edellisviikolla käytiin terveyskeskusmaksukeskustelua ja arvoisa ministeri ei ollut paikalla, niin perääkuuluttaisin nyt, kun asiantuntija on paikalla, mitä tällä terveyskeskusmaksukokeilulla halutaan. Mitä sillä etsitään? Kun meillä on 70-luvulla ollut terveyskeskusmaksu, me tiedämme, mitä se aiheuttaa byrokratiakustannuksina, kuinka paljon siitä kertyy markkoja kuntainliittojen kassaan. On aika ihmeellistä, jos ei kukaan pysty vastaamaan tässä yhteiskunnassa siihen, mitä tällä kokeilulla etsitään, paitsi että siitä saadaan pysyväisluonteinen lisämaksu ihmisille.

Ed. S t e n i u s - K a u k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hallitus on antanut esityksen terveyskeskusmaksukokeilusta 30 kunnassa kuntien hakemuksen perusteella. Hallitus on antanut esityksen röntgenmaksuista 40 markan suuruisina ja laboratoriomaksuista 25 markan suuruisina terveyskeskuslaboratoriossa. Jos nämä esitykset menevät lävitse, niin kuin hallitus esittää, se merkitsee siis, että terveyskeskusmaksua kokeillaan eräissä kunnissa ja röntgen- ja laboratoriomaksut tulevat kaikkiin terveyskeskuksiin.

Mutta kun ministeri sanoo, että terveyskeskusmaksua ei tule, niin hän ilmeisesti luottaa oppositioon enemmän kuin hallituskumppaneihinsa. Hän uskoo, että oppositio kaataa tämän. Ja ministeri Kuuskoski, me tulemme tekemään tämän, me kaadamme nämä hallituksen esitykset tai ainakin siirrämme niiden voimaantuloa. Tässä mielessä ministerin luottamus oppositioon on perusteltu.

Mielestäni onkin vähän kohtuutonta, että ministeriä arvostellaan siitä, että hänellä on kaksi kantaa, kun hän on selvästi sanonut, että hän itse ei pidä terveyskeskusmaksua kannatettavana, ja me tiedämme, että hän on jäänyt vähemmistöön hallituksessa. Jos meillä olisi joku toinen ministeri porvarileiristä sosiaaliministerinä, niin pahaa pelkään, että kaikkiin kuntiin hallitus esittäisi ilman muuta terveyskeskusmaksua ja saattaisipa esittää 150 markan suuruisenakin. Tässä mielessä kannatan rakentavaa yhteistyötä opposition ja ministerin kesken, että edes vähän voisimme pitää heikompiosaisten ihmisten puolta.

Sosiaali- ja terveysministeri K u u s k o s k i: Arvoisa puhemies! Ed. Paasiolle ensin haluan sanoa, että kyllä kai tässä sairauspäivärahaasiassa vuorineuvosten rouvat ovat sentään pienen pieni vähemmistö. Meillä on todella paljon niitä kotiäitejä ja muita kotona töitä tekeviä, joilla ei ole oikeastaan minkäänlaista tuloa ja jotka ovat varmasti sairastuessaan sairauspäivärahansa ansainneet.

Mitä tulee tilastointijärjestelmään, niin kyllä meillä on selvä käsitys siitä, että terveyskeskuksen palveluja käyttävät pienituloiset ihmiset. Suurin piirtein puolet asiakkaista on vanhuksia, ja käyttäjissä on paljon lapsia. Työssä käyvä

väestö saa hyvin suuren osan sairaanhoidon palveluistaan työpaikkaterveydenhuollon puitteissa ja hyvin usein kokonaan maksutta. Minusta on aika selvää, mihin tässä tilanteessa käyntimaksu kohdistuisi.

Meillähän on terveyskeskuksessa ollut jo tähänkin asti maksuja, meillä on ollut hammashuollossa maksuja, fysikaalisesta hoidosta on peritty maksuja, ja nyt hallitus esittää, että peritään röntgen- ja laboratoriomaksuja, mutta rajataan ulkopuolelle yli 65-vuotiaat ja alle 7-vuotiaat.

Tämä kiista koskee nyt käyntimaksua, ja itse olen sitä mieltä, että käyntimaksua ei pitäisi säätää. Syy on juuri se, että minä en näe ollenkaan ongelmaksi, että Suomessa käytäisiin liian usein lääkärissä. Päinvastoin meillä on sellaisia ihmisryhmiä, joiden tällä hetkellä olisi syytä herkemmin hakeutua hoitoon niin, että hoito pohjautuisi luottamukselliseen hoitosuhteeseen. Sen jälkeen kun ensimmäinen kynnys on ylitetty ja hoitokontakti solmittu, ei varmasti, jos on taloudellisiakin vaikeuksia, ketään hoidosta passiteta pois. Mutta tietyissä elämäntilanteissa se pienikin maksu voi muodostua hoidon esteeksi.

Mitä sitten halutaan tällä kokeilulla selvittää? Sillä halutaan selvittää sitä, millä tavalla tämä maksu toimii. Minulla nyt siitä, niin kuin sanoin, näyttää olevan aika selkeä käsitys. Mutta olen kuullut hyvin monenlaisia muita tulkintoja tälle asialle. Minusta tämä ei ole ollenkaan turhanaikaista, voin yhtyä siihen, että hyvin tehty kokeilu varmasti antaa uutta informaatiota. (Ed. Jaakonsaari: Kannattaako huonoa asiaa kokeilla?) — Niin, mutta silloin kun yhteiskunnassa on erilaisia näkemyksiä tästä asiasta, minusta se on kokeilemisen arvoinen asia ja on hyvä, että saadaan tietoa tästä asiasta.

Miten kokeilu tulee tapahtumaan? Lakiesityksen perusteella sanotaan, että tämä maksu voi olla enintään 60 markkaa ja hyvin pitkälle riippuu kunnista, mikä maksun suuruus tulee olemaan ja minkälaisia rajauksia halutaan tehdä. Mutta niissä kunnissa, joissa maksua halutaan kokeilla, ei ole mahdollista periä laboratorio- ja röntgenmaksuja.

Minä näen, että kun tämä on kiistakysymys, niin siitä varmasti syntyy ratkaisujen pohjaksi uudenlaista tietoa enkä pidä sitä huonona asiana. Pyrin kaikin tavoin itse vaikuttamaan siihen, että tämä kokeilu todella tehdään niin, että tuloksiin voidaan luottaa ja siltä osin tätä hieman kärjekästäkin keskustelua saada sellaiselle pohjalle, että voimme ainakin ehkä vähän uudella tavalla argumentoida, jos tämä keskustelu sen jälkeen kiivaana jälleen jatkuu.

Ed. P a a s i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kuuskoski sanoi, että tämä kokeilu on sen takia tarpeen, että nähdään, miten maksu toimii. Ei siinä mitään kokeilemista ole, onko vähävaraisella ihmisellä varaa maksaa tuo vai ei, se tiedetään entuudestaan. Tämä merkitsee sitä, että hallitus on alistamassa vähätuloisia ihmisiä tuonkin tilaston perusteella, johon ministeri viittasi, byrokraattiseen kokeiluun, miten tämä systeemi toimii, ja se on filosofiaa, joka minusta ei kestä minkäänlaista kriittistä arvostelua.

Minkä suuruinen tämä maksu on? Se on aluksi ehkä 60 markkaa, mutta havaitaan, että koska hoitotyöstä joudutaan irrottamaan maksuliikenteen hoitamiseen ihmisiä, tarvitaan suurempi maksu, jotta tästä ongelmasta selvitään. Tällä tavalla se toimii, jonka jälkeen sitten maksu onkin 100 markkaa hyvin nopeasti. Kun on 40:stä tai 30:stä kunnasta kyse, niin näin monessa kunnassa voi asua ylivoimainen enemmistö Suomen kansalaisista, jos ne tietyllä tavalla valitaan, joka tapauksessa huomattavasti suurempi määrä ihmisiä kuin mitä tämä kuntien lukumääräinen osuus Suomen kunnista merkitsee.

Ed. L o u v o : Arvoisa herra puhemies! Sosiaali- ja terveyssektorin ensi vuoden budjettiesityksessä on sentään yksi suuri ilonaihe: kauan odotettu aikuisten hammashuoltouudistus, joka osaksi sisältyy nyt vihdoin lähetekeskustelussa olevaan sairausvakuutuslain muutosesitykseen. Toinen puoli uudistusta liittyy kansanterveyslain voimaanpanosta annetun lain 3 §:n muutosesitykseen. Ehkä siksi, että hammashuoltouudistusesitys näennäisesti poikkeaa niin täydellisesti tässä vaikeassa taloudellisessa tilanteessa lähes kaikessa muussa sosiaalibudjetissa pakon edessä noudatetusta säästölinjasta, on niin julkisessa keskustelussa kuin täällä budjetin lähetekeskustelussakin esitetty kaikenlaisia ehdotuksia ja vaatimuksia siitä, mihin hammashuoltouudistukseen ensi vuonna esitetty 270 miljoonan markan määräraha paremmin voitaisiin käyttää. Tälle rahalle on kyllä totisesti löytynyt ottajia.

Keskustelussa on lähes täysin unohdettu, että tämä raha, vuositasolla 540 miljoonaa markkaa, on osakorvaus vähintään 1,3 miljardin markan arvoisen sairauskuluvähennyksen poistamisesta.

Sairauskuluvähennyksen kautta saatu verotuki on ollut suurimmalle osalle aikuisväestöä hammashuollon ainoa tuki, tosin epäsosiaalisesti kohdennettuna. Onhan tosiasia, että noin 700 000 pienituloista, etupäässä eläkeläistä, eivät ole saaneet kuin korkeintaan 100 markan kokonaistuen tätä kautta, joten sairausvakuutuksen kautta tulevaisuudessa saatava parantunut tuki sairauskustannuksiin on heille varmasti taloudellisesti merkittävämpi.

Myönnän, että erityisesti käsiteltävänä olevaan sairausvakuutuslain muuttamisesitykseen sisältyvät tutkimus-, hoito-, lääke- ja matkakustannusten omavastuuosuuksien nostamiset eivät tunnu mukavilta, ja se on myös tässä keskustelussa kyllä kuulunut, etenkin kun sairausvakuutuksen korvaustaksat ovat vähintään 220 miljoonan markan edestä jäljessä todellisista potilaan maksamista taksoista. Minusta tuntuu samoin pahalta työterveyshuollosta työnantajalle maksettavan sairausvakuutusosuuden pienentäminen 10 prosentilla, 55 prosentista 45 prosenttiin. Olen aina ollut sitä mieltä, että sairauksien ennalta ehkäisevän hoidon, mitä työterveyshuolto pitkälti on, pitäisi olla muuta hoitoa enemmän tuettua.

Tässä tilanteessa voin hyvin nähdä ja kuulla mielessäni ne keskustelut, joita sosiaali- ja terveysvaliokunnassa tullaan käymään näitä esityksiä käsiteltäessä. Tuleehan sairausvakuutuslain muutosesitykseen sisältyvien päivärahojen leikkausesitysten ja omavastuuosuuksien korotusten lisäksi valiokunnan käsiteltäviksi myös mm. eläkkeisiin kohdistuva säästölaki, joiden kaikkien ehkäisemiseksi budjetin lähetekeskustelussa jo etsittiin rahoitusta myös hammashuoltouudistusrahoista.

Myös kuntoutuksen kohentamiseen näitä rahoja on haluttu samoin kuin kenties kiihkeimmin budjettiesityksessä luvatun lähes puoli miljardia maksavan opintotukiuudistuksen paikkaamiseen. Onpa hammashuoltouudistusrahoja vaadittu jopa matkaveron lieventämiseen, ja mitä uusia kohteita vielä muita säästölakeja käsiteltäessä löytyneekään.

Näin ollen valiokunta on todella kiperän paikan edessä käsitellessään jo omaa sektoriaan koskevia vaikeita asioita. En voi kuvitella, että sosiaali- ja terveyssektorilta sentään rahoja muille hallinnonaloille annettaisiin. Kestääkö valiokunnan kantti tehdä nyt yksi suuri terveys- ja sosiaalipoliittisesti todella merkittävä uudistus, joka parantaa huomattavasti kansanterveyttä ja poistaa samalla suuren aukkokohdan sosiaaliturvastamme, sen tulemme näkemään. Keskustelun alku ei näytä kovin lupaavalta.

On monia syitä, miksi aikuisten hammashuoltouudistus pitää mielestäni toteuttaa mahdollisimman nopeasti. Euroopan maista vain Suomessa aikuisten hammashuolto on ollut eriarvoisessa asemassa muuhun terveydenhuoltoon verrattuna. Tähän mm. Maailman terveysjärjestön Who:n asiantuntijaryhmä kiinnitti huomiota viime elokuussa raportissaan Suomen terveydenhuoltojärjestelyistä. Siinä todettiin, että nimenomaan hammashuollon järjestelyissä on meillä puutteita. Palveluja on kyllä riittävästi, mutta yksilölle suoranaisesti aiheutuvat kustannukset ovat osin este hoitoon hakeutumiselle.

Monet ihmiset, useat päättäjätkään, eivät tiedä, kuinka suuren riskitekijän hoitamattomat hampaat muodostavat koko terveydelle ja kuinka kalliiksi tämä tulee koko yhteiskunnalle. Yksilölle terveyden arvoa ei voida rahalla koskaan mitatakaan. Useat tutkimukset osoittavat, että hoitamattomista suun tulehduksista on selvä yhteys niin sydän- kuin aivoinfarkteihin. Ne muodostavat sepelvaltimopotilailla saman suuruisen riskitekijän kuin tupakointi.

Valiokunnan jäsenten on myös hyvä muistaa esitystä käsitellessään, että Sosiaaliturvan tutkimuslaitoksen monien kyselytutkimusten mukaan ihmiset kokevat aikuisten hammashuollon tuen laajentamisen tärkeimmäksi parannukseksi terveydenhuollossa. Kaikkien aikuisten saamista järjestelmällisen tuetun hammashuollon piiriin esittikin mm. sairausvakuutuksen kehittämistoimikunta vuonna 1987 samoin kuin sairauskuluvähennyksen korvaamista selvittänyt toimikunta vuonna 1989.

On huomattava, että tällä hetkellä tutkimusten mukaan tulotaso vaikuttaa valitettavasti hammashuoltopalveluiden käyttöön, niin kuin Who:n raportissakin todettiin. Ylin tuloviidennes käyttää kaksi kertaa enemmän hammashoitopalveluja kuin alin, jossa hoidon tarve on kuitenkin kaksi kertaa suurempi kuin ylimmällä tuloviidenneksellä. Aikuiset ovat lisäksi eriarvoisia maksujen suhteen asuinpaikasta riippuen. Enimmäkseen pienissä terveyskeskuksissa on vain 30 prosentilla aikuisista nyt mahdollista saada halvempaa hammashoitoa. Muut 70 prosenttia käyttävät yksityisten hammaslääkäreiden palveluja, joista 35-vuotiaat ja nuoremmat saavat tällä hetkellä 60 prosentin sairausvakuutuskorvauksen ja sitä vanhemmat vain sairauskuluvähennyksen kautta verotukea, jos verotettava tulo antaa siihen mahdollisuuden.

On huomattava, että hammashuolto poikkeaa muusta terveydenhuollosta myös siinä suhteessa, että yksityishammaslääkärit antavat noin puolet kaikista hammashoitopalveluista ja aikuisväestön palveluista todellakin peräti 70 prosenttia. Yleislääkäripalveluistahan yksityisen sektorin osuus on vain noin 10 prosenttia, ja koko yksityisen sektorin osuus lääkäripalveluista on sekin vain noin 25 prosenttia.

Keskusteluissa on tuotu esiin, että koko hammashuolto, myös aikuisten, tulisi järjestää terveyskeskuksissa. Tähän voi sanoa, että jos hammashuollossa julkisen sektorin osuus olisi edes sama kuin muussa terveydenhuollossa, olisi pitänyt perustaa 2 000 hammaslääkärin ja 3 000 muun henkilökunnan uutta virkaa terveyskeskuksiin. Pelkät käyttömenot olisivat tällöin runsaat miljardi markkaa enemmän kuin nykyään, investoinnit lisäksi 1,3 miljardia markkaa. On aivan selvää, että tällaisia rahamääriä olisi nyt mahdotonta saada nopeasti, eikä kunnilla myöskään ole halua ja mahdollisuuksia perustaa näin paljon uusia virkoja ja täten paisuttaa edelleen julkista sektoria, jota päinvastoin pitäisi vähentää.

Kunnat ovat tällä hetkellä myös suuresti ärsyyntyneitä muutaman vuoden voimassa olleesta ns. kuntarahoituksesta nuorten aikuisten hammashuollon sairausvakuutuskorvauksessa. Tämän byrokraattisen ja hammashuollon järjestämistä vinouttavan järjestelmän poistamisen välttämättömyydestä niin kaikki puolueet kuin myös kunnalliset keskusjärjestöt ja Kela ovat olleet yksimielisiä. Entiset sosiaalivaliokunnan jäsenet muistavat, että olemme vuosittain esittäneet kuntarahoituksen poistamisesta yksimielisesti perustelulausuman, jonka myös eduskunta on hyväksynyt.

Nyt käsiteltävänä oleva hammashuoltouudistusesitys poistaisi kerralla useimmat näistä ongelmista. Muun muassa kuntarahoitus poistuisi vihdoinkin. Kaiken lisäksi otettaisiin kaksi uutta maksutonta ikäluokkaa järjestelmällisen hammashuollon piiriin. Tämä ei lisäisi kustannuksia kovin paljon, koska alle 17-vuotiaat ovat olleet jo vuodesta 1972 maksuttomassa järjestelmällisessä hoidossa ja hampaiden ja suun terveyden on lapsilla ja nuorilla todettu huomattavasti parantuneen. Tulevia kustannuksia ajatellen on myös merkittävää, että kokemukset ministeri Eeva Kuuskosken edellisellä ministerikaudella aloitetusta nuorten aikuisten järjestelmällisen hammashoidon toteuttamisesta ovat nyt viiden vuoden aikana osoittaneet, että kustannukset ovat suhteellisesti alentuneet hoidon järjestelmällisyydestä ja ennaltaehkäisypainotteisuudesta johtuen. Tutkimuksesta ja ennalta ehkäisevästä työstä saatava korkeampi sairausvakuutuskorvaus tuli merkittävänä parannuksena järjestelmään neljä vuotta sitten. Terveyskeskusten antamassa hammashoidossa tämä tärkeä työ on ollut alusta alkaen maksutonta.

Näiden periaatteiden toteuttaminen jatkossakin kattaen edelleen myös erikoishammashoitajan suorittaman ennalta ehkäisevän työn on otettaessa koko aikuisväestö nyt tuetun hoidon piiriin oleellisen tärkeää jatkokustannuksia ja hoidon tuloksellisuutta ajatellen. Nykyiseen tilanteeseen nähden siis kaikki 19-vuotiaat ja vanhemmat tulisivat ensi heinäkuun alusta maksujen suhteen tasa-arvoiseen asemaan asuinpaikkakunnasta riippumatta. Niillä 35-vuotiailla ja nuoremmilla, jotka ovat tällä hetkellä päässeet terveyskeskuksiin hoitoon, tilanne hieman heikkenisi maksujen suhteen nykyisestä, koska nykyinen 40 prosentin alennus terveyskeskustaksojen korjaavasta hoidosta poistuisi. Yksityishammaslääkäriä käyttäville nuorille aikuisille tulisi myös 10 prosentin alennus nykyisiin korvaustaksoihin, kun korvaukset esityksen mukaan putoaisivat tutkimuksen ja ennalta ehkäisevän hoidon osalta 90 prosentista 80 prosenttiin ja muun hoidon osalta 60 prosentista 50 prosenttiin. Vastapainona kaikki aikuiset tulisivat järjestelmän piiriin.

Esitetty uusi taksajärjestely saa aikaan meillä nyt saman tilanteen, joka on ollut Ruotsissa jo 70-luvun alkuvuosista lähtien. Meilläkin omavastuuosuudet niin julkisella kuin yksityiselläkin sektorilla tulevat jatkossa olemaan hammashuollossa aikuisilla suunnilleen saman suuruiset. Tällöin eri sektorit kilpailisivat palvelulla ja työn laadulla, ei hinnalla, mikä minusta on terve kehitys. Terveyskeskushammaslääkärinä katson tavoittelemisen arvoiseksi, että ihmiset tulisivat luokseni siksi, että palvelu on hyvää ja teen hyvää työtä muun henkilökunnan kanssa, ei niinkään siksi, että terveyskeskuksissa olisi paljon halvemmat hinnat.

Merkittävää uudistuksessa on myös se, että se ulotetaan proteettiseenkin hoitoon. Tätä kohtaa on valiokunnan kuitenkin syytä selvittää tarkemmin, mitä tämäkin lähetekeskustelu on osoittanut. Erikoishammasteknikot ovat esittäneet, että myös heidän työstään pitäisi saada korvaus. Tämä on mielestäni kohtuullinen vaatimus edellyttäen, että hammaslääkäri voisi tehdä ensin suun tutkimuksen. Näin ministeri Kuuskoski

tulkitsikin täällä esitystä. On todettu nimittäin tutkimuksessa, että proteesin käyttäjistä 70 prosentilla on sellaisia limakalvomuutoksia, jotka edellyttävät erillistä hoitoa.

Ed. Aittoniemelle, joka ei ole täällä salissa enää, olisin halunnut todeta, että hammaslääkärit eivät ohjaa määrätylle erikoishammasteknikolle, vaikka he tekisivätkin ensin suun tutkimuksen.

Hammaslääkärin ja erikoishammasteknikon hoitotoimenpiteet ovat koko proteettisen hoidon kustannuksista noin puolet, joten kun korvaus on esityksen mukaan 50 prosenttia hammaslääkärin hoitotyöstä, kokonaiskorvaus ei ole kovin korkea, vaikka erikoishammasteknikon työn korvattavuuskin valiokunnassa esitykseen selvennyksenä lisättäisiin. Toisaalta on järkevää edetä tällä alueella varovasti. Ruotsissa tehtiin ensin suuri virhe, kun siellä korvattiin proteettista hoitoa aluksi enemmän kuin muuta hoitoa ja kaikki halusivat vain kultasiltoja, mikä tuli kovin kalliiksi.

Kustannussyistä oikomishoidon ottaminen sairausvakuutuskorvausten piiriin on tässä vaiheessa jätetty kokonaan pois. Se asettaa suuret paineet järjestää oikomishoitoa terveyskeskuksissa alle 19-vuotiaille joko terveyskeskuksen omana toimintana tai ostopalveluina. Oikomishoidon järjestämisessä on tällä hetkelläkin suurta kirjavuutta kunnan resursseista riippuen.

Näin on laita myös veteraanien hammashoidon järjestämisessä. Jotkut kunnat kuten Espoo ovat järjestäneet rintamaveteraaneilleen täysin maksuttoman hoidon. Toiset kunnat, esimerkiksi Kouvola, ovat korvanneet puolet yksityishammaslääkärin hoidosta. Näin rintamaveteraanit tämän uudistuksen jälkeenkin jäävät eriarvoiseen asemaan asuinpaikasta riippuen.

Toimin itse sosiaali- ja terveysministeriön asettamassa veteraanien hammashuollon järjestämistä tutkivassa työryhmässä ja olisin kovin tyytyväinen, jos valiokunta voisi mietinnössään tunnustaa veteraanien erityisaseman ja toivoa vähintään heidän osaltaan jatkossa suurempia korvausprosentteja erityisesti proteettisen hoidon suhteen, mitä työryhmäkin mitä ilmeisimmin tulee esittämään.

Kuten esityksessäkin mainitaan, hammashuoltouudistus toteutetaan sairaskuluvähennyksen poistamiseen liittyen. Hammashuoltouudistus, joka siis vuositasolla maksaa 540 miljoonaa markkaa, on ainoa selvä kompensaatio sairauskuluvähennyksen poistamisesta. Sairaskuluvähennyksen korvaamista selvittänyt toimikunta arvioi sairaskuluvähennyksen arvoksi vuonna 1989 1 100 miljoonaa markkaa. Saman summan ovat jotkut STM:n virkamiehet myös maininneet olevan tämän budjettiesityksen laskelmien pohjana, joskin hieman suurempaakin lukua ovat jotkut asiantuntijat esittäneet.

Kuitenkin sairaskuluvähennyksen rahallinen arvo oli tosiasiassa jo vuonna 1988 verotuksen pohjalta laskettuna 1 375 miljoonaa markkaa. Joka tapauksessa on huomattava, että yhteiskunta saa hammashuoltouudistuksen jälkeen ensi vuonna säästöä nykyiseen verrattuna eli muuhun rahoitukseen yli miljardi markkaa ja siitä eteenkinpäin lähes miljardi markkaa sairaskustannuksen tukemiseen terveydenhuollossa nyt käytettyä rahaa.

Sairaskuluvähennyksen korvaamista selvittänyt toimikunta esitti, että koko syntynyt säästö olisi pitänyt käyttää niiden ihmisten hyväksi, jotka sitä kautta ovat saaneet yhteiskunnan tukea sairaskuluihinsa. Ensi sijalla oli aikuisten hammashuolto, sen jälkeen sairausvakuutuksen korvaustaksojen jälkeenjääneisyyden korjaaminen, mielenterveystyön kehittäminen, silmälasien osittainen korvaaminen ja muu sairausvakuutuksen kehittäminen kuten diabetespotilaille oleellisen tärkeän jalkojenhoidon korvaaminen. Toimikunta halusi myös alentaa rajaa, jonka yli menevältä osalta lääkekulut korvataan täysimääräisesti. Tässä esityksessä rajaa alennetaan 2 500 markkaan, mikä on erinomainen asia erityisesti omavastuuosuuksien muuten noustessa.

Tässä taloudellisessa tilanteessa tätä tarkoin harkittua listaa ei ole voitu valitettavasti toteuttaa muun kuin hammashuollon ja lääkekorvausten katon alentamisen suhteen. Toivottavasti jatkossa siihen on mahdollisuuksia. Jos nyt ei aikuisten hammashoitouudistustakaan toteutettaisi, tilanne olisi mielestäni kestämätön.

Arvoisa herra puhemies! Toivon sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäsenille ja koko eduskunnalle nyt viileää harkintaa. Hyväksymmekö esitetyn terveyspoliittisesti ja myös kansantaloudellisesti järkevän uudistuksen, joka poistaa ihmisten eriarvoisuutta ja ottaa kaikki olemassa olevat voimavarat tehokkaampaan käyttöön, vai ripottelemmeko uudistukseen suunnitellut varat erilaisiin, kieltämättä hyvin tarpeellisiin terveydenhuollon muihin kohteisiin, joihin itse toivon rahaa löytyvän vaikkapa ottamalla sairaskuluvähennyksen todellinen arvo laskelmissa huomioon. Minulla ei myöskään olisi mitään sitä

vastaan, että esimerkiksi tupakkaveroa hieman vielä nostettaisiin.

Herra puhemies! Toivon hartaasti, että valiokunnassa löytyy tätä viisautta. Oikeastaan oman entisen valiokuntani useimmat jäsenet tuntien uskon, että tätä viisautta loppujen lopuksi löytyy. Ammatti-ihmisenä voin vakuuttaa, että hammashuoltouudistusesitys pienten korjausten jälkeen on järkevä niin yksityisille ihmisille kuin yhteiskunnallekin.

Uudistus helpottaa mielestäni myös työmarkkinaratkaisun toteuttamista. Onhan se budjetin sosiaalisektorilla työikäiselle väestölle lähes ainoa huomattavan positiivinen asia, joka myös siellä on säilytettävä.

Ed. Jaakonsaari: Arvoisa puhemies! Hallitus heikentää perusturvaa. Oikeastaan kaikkein parhaimmin tai pahimmin budjetin epäsosiaalisuus näkyy nimenomaan työttömyys-, sairaus- ja äitiyspäivärahojen esitetyissä leikkauksissa. Oikeastaan ainoa asia, kun tupokin vielä otetaan huomioon, joka esimerkiksi lapsiperheet pelastaa rajulta toimeentulon alenemiselta, on lapsilisien korotus, ja sekin on edellisen hallituksen kirjoittamaa politiikan esityslistaa.

Sairausvakuutuksen päivärahan alentaminen kurjistaa sairaita ja erityisesti pitkäaikaissairaita. Tämä ei ole uutta tältä hallitukselta, koska on näkyvissä selvästi se, että työttömät ja sairaat ovat tämän laman maksumiehiä.

Arvoisa puhemies! Toinen huolestuttava piirre, joka nyt käsiteltävänä olevaan leikkaukseen liittyy ja josta vielä ei ole puhuttu, on sen vaikutus sukupuolten tasa-arvoon. Sairausvakuutuksen päivärahan alentaminen vaikuttaa suoraan myös äitiys-, isyys- ja vanhempainrahan suuruuteen. Nyt on pelättävissä, että nämä leikkaukset johtavat siihen, että miehet yhä vähemmän käyttävät oikeuttaan jäädä isyys- ja vanhempainlomalle. Valitettavasti on niin, että perheen suurempituloinen puoliso Suomessa on mies, jolloin prosentuaalinen leikkaus hänen sairausvakuutuspäivärahassaan on merkitsee suurempaa markkamääräistä pudotusta kuin pienempituloisella naisella.

Tämä johtaa siihen, että ne hankkeet, joilla sukupuolten tasa-arvoa perheessä on pyritty lisäämään, valuvat hiekkaan. Voiko maailman naisvaltaisin eduskunta hukata suomalaisen tasa-arvon itse asiassa kaikkein kauneimman kukkasen, sen että isätkin ovat alkaneet käyttää vanhempainlomaa? Olisin kysynyt tätä entiseltä tasa-arvoasiain neuvottelukunnan puheenjohtajalta ja nykyiseltä ministeriltä Kuuskoskelta, mutta hän ei ole paikalla tällä hetkellä. Hallituksen esityslistaan ei kuulu sosiaalinen oikeudenmukaisuus, mutta ei valitettavasti myöskään sukupuolten tasa-arvon edistäminen.

Suomen kansantalouden ehkä kaikkein keskeisin kilpailukyvyn tekijä on se, että panostetaan ihmisten terveyteen, panostetaan tasa-arvoon. Esimerkiksi juuri pidetyillä työterveyspäivillä kiinnitettiin vakavaa huomiota siihen, että juuri laman aikana ihmisten sairastavuus ja poissaolot työstä lisääntyvät. Se ei liene mikään ihme, sillä työttömyys lisää niiden ihmisten työpainetta, joilla työtä vielä on. Kaikki säästöohjelmat johtavat siihen, että sijaisia ei palkata ja työ muuttuu raskaammaksi, yksinäisemmäksi ja kuluttavammaksi.

Yksi keino ylläpitää ihmisten työkykyä on työterveyshuolto. Näiden kaikkien lyhytnäköisten säästöhankkeiden vuoksi hallitus aikoo laskea myös työterveyshuollon järjestämisestä korvattavaa osuutta 10 prosenttiyksiköllä. Se lisää automaattisesti työnantajien työterveyshuollon menoja ja johtanee siihen, että työterveyshuoltoa voidaan käyttää vähemmän kuin aikaisemmin. Sekin sisältyy tähän hallituksen esitykseen. Kun jo tällä hetkellä tilanne on se, että työssä käyvien työkyky on alentunut ja sairastavuus on lisääntynyt, merkitsee hallituksen esitys uutta kurjistavaa ja pidemmän päälle lisäkustannuksia aiheuttavaa leikkausta. Tässäkin asiassa hallituksen tulisi pohtia toimenpiteidensä pitempiaikaisia vaikutuksia.

Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä on vastauksessaan pääministeri Ahon säästölakeja koskeviin kysymyksiin ilmoittanut, että me haluamme neuvotella säästölakien sisällöstä eduskunnassa niiltä osin kuin ryhmä niitä ei ole tyrmännyt kokonaan. Tämä hallituksen esitys kuuluu niihin esityksiin, joista me olemme valiokuntakäsittelyn aikana valmiita neuvottelemaan, joita tulee valiokuntakäsittelyn aikana tarkasti pohtia ja joihin on etsittävä vaihtoehtoisia ratkaisuja, jotta säästöjen varjolla, ikään kuin säästöt kilpenä, ei aiheutettaisi peruuttamattomia vaurioita hyvinvointiyhteiskunnalle.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Viime kerralla todella väitin, että hallituksen esityksellä leikataan sairausvakuutus- ja vanhempainrahoja 430 miljoonaa markkaa. Tämä perustui laskelmaan, jonka Kansaneläkelaitokselta olin saanut. Myös itse tarkistin asian, ja se on niin kuin hallituksen esityksessä todetaan.

Mallilla, jota hallitus esittää ja jossa leikkaus lähtee vasta 36 000 markkaa ylittävistä vuosituloista, säästö on yhteensä 340 miljoonaa markkaa.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on tuonut esille sen, että me emme ole valmiit hyväksymään hallituksen esitystä päivärahojen leikkauksen osalta tässäkään muodossa. Me olemme valmiit puuttumaan ainoastaan 50 prosentin ja 30 prosentin korvaustasoihin. Tällä hetkellä päiväraha on 50 prosenttia, jos palkka ylittää kuukaudessa 9 909 markkaa, ja 30 prosenttia ylimenevältä osalta, jos palkka on yli 15 854 markkaa. Jos 50 prosentin korvaustasoa leikataan 5 prosentilla, se säästää 35 miljoonaa. Vastaavasti jos 30 prosentin tasoa leikataan 5 prosentilla, säästö on 10 miljoonaa markkaa.

Erilaisia vaihtoehtolaskelmia on tehty. Voisi todeta, että esimerkiksi silloin, kun 50 prosentin taso pudotetaan 30 prosenttiin, säästö olisi 140 miljoonaa markkaa, ja jos 30 prosentin taso lasketaan 10 prosenttiin, säästö olisi 40 miljoonaa markkaa, eli yhteensä päästäisiin 180 miljoonan markan säästöön sairaus- ja vanhempainrahoissa. Me olemme valmiit tällaisesta keskustelemaan, tämä vain esimerkinomaisesti. Niillä leikkauksilla, joita olemme valmiit hyväksymään, ei varmasti saada 340 miljoonan markan säästöä.

Asialla, jonka ed. Jaakonsaari toi esille vanhempainrahan osalta, on tietysti sekin puoli, että olisi tärkeää, että miehetkin pitävät vanhempainlomaa. Siinä mielessä vanhempainrahan osuutta on tarkasteltava aivan erikseen.

Viime vuonna maksettiin yli 1 000 markan päivärahoja 31 hengelle. Se tarkoittaa, että heille maksettiin kuukaudessa sairauspäivärahaa 25 000 markkaa. Meidän mielestämme kukaan ei tarvitse tällaisia päivärahoja. 15 800 markan kuukausitulo antaa 435 markan päivärahan, jolloin 500 markan päiväraha on jo huomattavasti yli tämän tulotason. Tällaisen päivärahan saajia on ollut viime vuonna 2 118. Nämä ovat sellaisia päivärahoja, että niiden leikkauksesta voidaan hyvin puhua. Kuten on tuotu esille eri yhteyksissä, Euroopassa melkein kaikissa maissa on niin sairauspäivärahoilla kuin työttömyyspäivärahoilla katto, ja mielestämme myös Suomessa tällainen katto tulisi asettaa.

Ministeri totesi myös tämän esityksen yhteydessä, että hallitus ei leikkaa perusturvaa. Siihen esitettiin monia vastaväitteitä, ja itse olen myös ministerin kanssa eri mieltä siitä, leikkaako hallitus perusturvaa vai ei. Jos hallitus ei leikkaa sairausvakuutuksen minimipäivärahaa, niin ei se ole mikään saavutus. Minimipäiväraha on 59,75 markkaa päivässä. Se tuottaa noin 1 300 markan nettokuukausitulot. Ei se ole tulo eikä mikään. Ei siinä ole mitään leikkaamista. Niin kuin on sanottu indeksikorotukset niistäkin aiotaan jättää pois. Eli se merkitsee sen tason, perusturvan, leikkaamista. Kun vielä otetaan huomioon kaikki ne maksujen korotukset, mitä hallitus esittää sairaille, niin perusturvaa todella leikataan pahan kerran. Niin kuin ed. Jaakonsaari sanoi, nimenomaan sairaat, vammaiset, työttömät ja kaikki köyhimmät ihmiset pannaan tämän laman maksajiksi. Juuri sitä tämän hallituksen politiikassa me kaikkein voimakkaimmin arvostelemme. Se on erittäin epäoikeudenmukaista, erittäin epäreilua ja ainakin täysin vastoin sitä, mitä keskustan edustajat ennen vaaleja puhuivat ja lupasivat.

Tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan omavastuuosuuksien korotuksia. Esimerkiksi tutkimuksen ja hoidon omavastuu nousisi, jos esitys hyväksytään, 40 markasta 95 markkaan, siis 55 markan korotus. Lääkekorvauksen omavastuu nousee 45 markkaan, ja lisäksi nyt 90-prosenttisesti korvattavat lääkkeet korvattaisiin jatkossa vain 80-prosenttisesti. Nämä kaikki leikkaavat perusturvaa, kohdistuvat niihin ihmisiin, jotka joutuvat tulemaan kaikkein pienimmillä tuloilla toimeen. Ainoa myönteinen esitys on se, että kokonaan korvattavien lääkkeiden raja pudotetaan 3 051 markasta 2 500 markkaan, mutta ei tämä riitä ollenkaan korvaamaan niitä heikennyksiä, joita tämä esitys sisältää.

Tässä on myös matkakustannusten omavastuun korotus jne. Näitä me emme voi tällä tavoin hyväksyä kuin hallitus esittää. On muistettava, että myös poliklinikkamaksuja ja hoitopäivämaksuja sairaaloissa esitetään korotettavaksi huimasti. Ne on kaikki otettava huomioon, kun puhutaan siitä, heikennetäänkö perusturvaa vai ei.

Näillä toimenpiteillä hallitus tuntuvasti, oikein radikaalisti heikentää kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien ihmisten perusturvaa. On todella täysin kohtuutonta, että juuri eniten sairastavia ihmisiä rangaistaan kaikkein eniten. Haluaisin oikein kuulla perustelut sille, miksi on valittu tämä linja. (Ed. Rinne: Se on mahdollista nyt kuulla ministeriltä!) — No, ehkä lopetan, niin annamme ministerin selittää tämän.

Tässä esityksessä on niin paljon muutettavaa, että vaikka joitakin muutoksia saisimme esimerkiksi päivärahojen leikkausten osalta, en usko,

että niin paljon muutoksia esitykseen aikaansaadaan, että me voisimme sen hyväksyä.

Vielä on todettava sairauskuluvähennyksen poistamisesta verotuksessa. Tämä koskee pienituloisia ihmisiä hyvin suuresti, koska esimerkiksi jos verotettava tulo on alle 52 000 markkaa, nämä ihmiset ovat silloin perusvähennyksen piirissä, ja kaikilla heillä sairauskuluvähennyksen poistaminen, siis 1 600 markan vähennyksen poistaminen, merkitsee, että he joutuvat maksamaan 364 markkaa lisää veroa. Se on näissä tuloluokissa erittäin suuri raha vuodessa, jos sinä joudut maksamaan 400 markkaa enemmän sairautesi aiheuttamiin kuluihin. Siinä mielessä tätä 1 300 miljoonan markan leikkausta poistamalla verovähennysoikeus sairauskuluilta ei voida hyväksyä, vaikka hammashoidon korvaaminen on tärkeä. Mutta se maksaa 540 miljoonaa, eli 800 miljoonaa valtio panisi omaan taskuunsa. Kaikkien näiden muiden sairaille tulevien lisäkustannusten lisäksi verovähennysoikeuden poistamista tällä tavoin emme voi missään tapauksessa hyväksyä.

Ed. H a s s i : Arvoisa puhemies! On tavallaan itsestäänselvää, että kun laman johdosta on eduskunnan käsittelyssä erilaisia säästölakeja, niihin sisältyy useimpien kansalaisten kannalta ikäviä leikkauksia. Vihreä eduskuntaryhmä on lähtenyt siitä, että niissä olosuhteissa, missä nyt elämme, näitä ikäviä leikkauksia ei voida kokonaan välttää. Mutta silti pidämme hyvin tärkeänä, että laman johdosta tehtävät toimet olisivat sellaisia, että ne olisivat mahdollisimman oikeudenmukaisia ja vastaisivat ihmisten oikeustajua ja kohdistuisivat mahdollisimman oikeudenmukaisesti eri ihmisryhmiin. (Ed. Aittoniemi: Ympäristöverolakeja tarkoitatte!) — Nyt en ajatellut kuitenkaan puhua ympäristöveroista, vaikka ed. Aittoniemi ehkä niin toivoo.

Mitä tulee päivärahojen leikkauksiin, ryhmämme on sitä mieltä, että varsinkin suurituloisimpien päivärahojen leikkaukset voidaan hyväksyä, esimerkiksi tähän asti totutusta poikkeavia porrastuksia meidän puolestamme on mahdollista harkita.

Mutta sen sijaan pidämme hyvin vaikeana hyväksyä sitä, että vastaavia leikkauksia toteutettaisiin äitiys- ja isyyspäivärahoihin. Nähdäkseni tässä on nyt sellainen tilanne, että sairauspäivärahojen ja isyys- ja äitiyspäivärahojen suuruus olisi kerta kaikkiaan erotettava toisistaan. Tässä on nyt tulossa niin paljon sellaisia asioita, jotka kohdistuvat nimenomaan lapsiperheisiin, että emme voi pitää hyväksyttävänä äitiys- ja isyyspäivärahojen leikkaamista, mm. niillä perusteilla, mitä ed. Liisa Jaakonsaari aikaisemmin keskustelussa esitti.

Sosiaali- ja terveysministeri K u u s k o s k i : Arvoisa puhemies! Niin kuin olen useaan kertaan jo tänä iltana ja aikaisemminkin todennut, hallitus on tehnyt säästöbudjetin ja myöskin budjetin, jossa joudutaan tietyistä etuuksista tinkimään, eikä ole ollut mahdollista löytää sellaista kokonaisuutta, jossa ei olisi myöskin puututtu joiltakin osin niihin sosiaalisiin etuuksiin, joita olemme aikaisemmin tähän maahan rakentaneet. Siltä pohjalta olemme joutuneet tiettyjä leikkaustoimia esittämään ja myös tiettyjä omavastuuosuuksien korotuksia, jotka näkyvät maksujen korotuksina ja myös sairausvakuutusomavastuiden nostona.

Sairauskuluvähennyksen poistaminen on selkeästi myös tällainen säästökohde. Kun hallitus on oman ratkaisunsa tehnyt, se on tehnyt sen täysin tietoisena siitä, että tällä tavalla valtion menoja vähennetään. Se on ollut hallituksen politiikassa yksi säästökohde, (Ed. Stenius-Kaukonen: 1 300 miljoonaa sairailta!) ja on ollut mahdollista sen osalta kompensaationa esittää hammashuoltoa. Kuitenkin kun katsotaan kansalaisten omia kustannuksia, jotka ovat olleet noin 8 miljardia markkaa kertyen erilaisista omavastuuosuuksista ja maksuista, siinä hammashuollon osuus on ollut noin kolmasosa.

Mitä tulee sairauspäivärahoihin ja äitiys- ja vanhempainrahoihin, olen ed. Jaakonsaaren ja ed. Hassin kanssa samaa mieltä, että meidän pitäisi kaikin keinoin pystyä kannustamaan siihen, että myös isät voisivat käyttää näitä etuuksia entistä enemmän. Saattaa hyvin olla, että tämä pienikin leikkaus heijastuu jossakin määrin myös tähän käyttöön. Perusongelma tietysti kuitenkin on jo palkkaeroissa. Tämä on vain seurausta siitä, ja on tietysti ollut valitettavaa nähdä, että silloin kun joudutaan tinkimään ja luopumaan, on vielä vähemmän yhteiskunnassa halua näitä tuloeroja ja myös palkkaeroja tasoittaa. Siltä osin tietysti viime vuosina tehnyt ratkaisut eivät ole kovin rohkaisevia. Kuitenkin uskon, että osittain on kysymys asenteista, ja toivon, että siitä huolimatta, että näitä leikkauksia tullaan tekemään, perheissä olisi aitoa valintatilannetta ja kehityksen suuntaa ei jouduttaisi kääntämään.

Ed. Rinne: Herra puhemies! Ministeri korosti erityisesti sitä, että isät voisivat jäädä kotiin, että tällaiselle pitää luoda puitteita ja tukea tätä. Mutta teot ovat nyt ihan päinvastaisia. Tämähän nimenomaan johtaa entistä enemmän siihen lapsiperheiden kohdalla, että se, jolla on nyt jonkinlaiset tulot yleensä, ei voi jäädä kotiin. Kun eriarvoisuus nyt on olemassa, minkä takia tätä täytyy käytännön teoilla vielä kärjistää ja lisätä? Minä en kerta kaikkiaan ymmärrä tätä. Se on aivan eri asia, jos on suuret tulot tai suuret omaisuudet. Se on yksi ja hailee. Sillä ei ole mitään merkitystä. Mutta pieni- ja keskituloisten kohdalla tämä nimenomaan johtaa sukupuolten yhä kärjistyneempään eriarvoisuuteen.

Minkä takia käytännössä tehdään näin? Puhutaan jumalten kielellä, mutta tehdään toisin. Ainakin se pitäisi kentälle uskaltaa ministerin sanoa, että me teemme näin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

12) Hallituksen esitys n:o 141 laeiksi joustavaa eläkeikäjärjestelyä koskevien ikärajojen tarkistamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Samalla sallitaan keskustelu päiväjärjestyksen 13) asiasta.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Hallitus on näissä esityksissä ehdottanut, että yksilöllisen varhaiseläkkeen ikärajaa nostettaisiin 55:stä 60 vuoteen. Tupoon liittyen tämäkin esitys on luvattu perua, ja tämä tapahtuisi yksinkertaisimmin niin, että heti kun tämä tulee valiokuntaan, valiokunta hylkäisi nämä esitykset ja toisi mietinnön saliin ja eduskunta hyväksyisi sitten nämä hallituksen esitysten hylkäämiset.

Yksilöllisen varhaiseläkkeen ikärajan korottamisesityksessä on perusteluna käytetty sitä, että Suomessa esimerkiksi 55—64-vuotiaasta väestöstä työvoiman osuus alittaa selvästi Oecd-maiden keskitason. Eläköityminen on Suomen ongelma, ja sitä nyt halutaan estää sillä, että jo aikaisemmin työttömyyseläkkeen ikäraja nostettiin 60 vuoteen ja nyt yksilöllinen varhaiseläkekin, joka silloin luotiin osittain korvaamaan juuri työttömyyseläkkeen ikärajan korotusta, nostettaisiin 60 vuoteen. Tämä on hallituksen tavoite pitkällä tähtäimellä, vaikka se nyt tässä vaiheessa jäisikin toteutumatta, koska suunnitelmat eläkekomiteassa ovat kyllä jo ennakoitavissa, mitä sieltä tulee.

Mutta mielestäni tässä ei ole koko asiaa tarkasteltu. Meillä oli syyskuun lopussa yli 55-vuotiaita työttömiä 17 235. Näistä ihmisistä, niin kuin olen useaan kertaan todennut, valtaosa on sellaisia, että he ovat viimeistään 15-vuotiaina aloittaneet työnteon, moni jo 12—13-vuotiaana, osa jopa alle 10-vuotiaana. He ovat varmasti kortensa kantaneet tämän suomalaisen yhteiskunnan rakentamiseksi. Ja kun otetaan huomioon, että syyskuun lopussa meillä oli alle 25-vuotiaita työttömiä 54 197, niin eikö nyt toden totta olisi järkevämpää se, että järjestetään näille nuorille työtä, että he pääsevät työelämän syrjään kiinni?

Viimeksi Lääkärilehdessä oli kirjoitus, jossa kerrottiin siitä, miten tärkeätä velvoitetyöpaikkojen järjestäminen nuorille on, heidän itsetunnolleen, koko heidän kehitykselleen. Sen vuoksi kannattaisi voimavarat suunnata siihen, miten nuoret saadaan mukaan työelämään ja yhteiskunnan täysivaltaisiksi jäseniksi, ja käytettäisiin nämä voimavarat, jotka meillä nyt on käytettävissä, mieluummin tähän ja annettaisiin jo työurakkansa tehneiden siirtyä eläkkeelle.

Pikaisesti laskin, onko kalliimpaa vai halvempaa maksaa ihmisille työttömyyspäivärahaa vai eläkettä. Viime vuonna ansioon suhteutetun työttömyyspäivärahan keskimäärä oli 186,60 markkaa. Tästä tulee 4 012 markkaa keskimäärin kuukaudessa. Bruttoeläkkeiden keskiarvo oli 3 900, siis työeläkkeet ja kansaneläkkeet yhteenlaskettuna. Kun näitä 12:lla kertoo, saa siitä vuosiarvion. Siis eläkkeiden maksaminen olisi yhteiskunnan kannalta edullisempaa kuin työttömyyspäivärahojen maksaminen. Työttömyyspäivärahan vuosikustannus on tämän laskelman mukaan 46 800. Tämä on siis viime vuoden arvio, päivärahojen korotus tuo tähän myöskin lisäystä.

Velvoitetyöpaikan järjestäminen maksaa 120 000 valtiolle ensi vuonna, 79 000 kunnalle, ja jos työpaikka järjestetään yrityksessä, 71 000. Myöskin tältä kannalta katsottuna olisi paljon edullisempaa, koska näitten ihmisten pysyvää

työllistämistä ei tällä puolen vuoden työpaikalla enää edistetä, antaa näiden ihmisten jäädä eläkkeelle. Nyt pelätään, että he ovat sitten seuraavat 10 vuotta eläkkeellä, jos 55-vuotiaina pääsevät eläkkeelle, ja kun meillä sitten viiden vuoden kuluttua on taas kuulemma hirveä työvoimapula, niin miten ihmeessä me saamme ne ihmiset sitten takaisin työelämään muka. Minä pahasti pelkään, että tätä eurotyöttömyyttä ei enää paineta sellaisiin lukuihin, että meillä työvoimapulaa tulee, vaan hallitus on nimenomaan valinnut suuren työttömyyden linjan jatkossakin. Silloin vanhempien ihmisten päästäminen eläkkeelle ja työn mahdollisuuden antaminen nuoremmille olisi varmasti yhteiskuntapoliittisesti järkevämpi vaihtoehto.

Tässä ovat ne lisäperustelut, jotka tässä vaiheessa olen halunnut esittää sen puolesta, että nämä hallituksen esitykset niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla yksilöllisen varhaiseläkkeen ikärajan nostamisesta 55:stä 60 vuoteen tulisi hylätä, julkisella sektorilla sitäkin suuremmalla syyllä, että tässä hallitus on pettänyt täysin ne lupaukset, jotka annettiin muutama vuosi sitten, kun alemmat eläkeiät korotettiin. Kun nyt julkisen sektorin palveluksessa olevilla ihmisillä vielä on oikeus valita vanhan järjestelmän mukainen eläkeikä, niin jos ikäraja korotetaan, se tulee merkitsemään sitä, että eläköityminen varmasti tapahtuu juuri sen alemman eläkeiän mukaan, ja tämä tuskin lienee hallituksen tavoite.

Ed. Lahti-Nuuttila: Arvoisa puhemies! Siitä huolimatta, että hallitus on osapuoli tulopoliittisessa ratkaisussa, se haluaa esitellä eduskunnassa lakiehdotuksiaan, jotka ovat sovintoesityksen vastaisia. Tämä herättää suurta hämmästystä kaikkialla. Hallitus on heikentämässä sopimusilmapiiriä, ajamassa sovintoesitystä epävarmuuden tilaan. Onko hallitus enää edes työskentelemässä tulopoliittisen sovintoesityksen puolesta? Ministeri Kuuskoski jo torjui näitä johtopäätöksiä aikaisemmassa keskustelussa. Näitä johtopäätöksiä ei olisi tarvinnut esittääkään, jos hallitus olisi malttanut mielensä ja vetänyt kaikki tupoon liittyvät esityksensä pois eduskunnasta. Hallituksen alkuperäinen tahto, suunta ja linja ilmenevät joka tapauksessa näissä esityksissä. Mielenkiintoista olisi kuulla valtioneuvoston jäsenen, ministeri Pirjo Rusasen arvio hallituksen menettelystä, edustaahan ministeri Rusanen varsin merkittävää palkansaajapuoluetta.

Maallamme on todella monella tavalla hämmentävä, uskomaton vaan ei uskottava hallitus. Välittämättä hyödyntää ennen tulopoliittista sovintoesitystä millään tavalla hyviä tuloksia tuottanutta ns. kolmikantaperiaatetta tai komiteatyötä hallitus katsoi itsellään olevan kaiken viisauden. Tämä tuntuu ja näkyy erityisesti kahdessa nyt käsittelyssä olevassa lakiesityksessä. Koko eläkejärjestelmässä hallitus esittää yksilöllisen varhaiseläkkeen ikärajan nostamista 55 vuodesta 60 vuoteen. Odottamatonta ei ole, että hallitus ei puutu maatalouden harjoittajien sukupolvenvaihdos- ja luopumiseläkkeiden ikärajaan, mutta eihän tämä hallitus muutenkaan ole tasapuolinen tai sosiaalista oikeudenmukaisuutta noudattava.

Samalla, kun hallitus haluaa viedä 55—60-vuotiailta mahdollisuuden yksilölliseen varhaiseläkkeeseen, hallitus poistaisi heiltä oikeuden työttömyysajan ansiopäivärahaan 500 päivän yli menevältä ajalta. Nämä heikennykset koskevat ikäluokkia, joilla on pitkä työura, joille on annettu vain vähän sosiaalisia etuja ja joista monet joutuvat käyttämään särkylääkkeitä selviytyäkseen raskaista työpäivistä. Sosialidemokraatit eivät tällaisia esityksiä hyväksy missään olosuhteissa.

Esityksissä näkyy myös se, että hallitus ei katso aiempien sopimusten merkitsevän mitään. Tarvitaan uusi sopimus jo kerran sovittuun asiaan. Uusi sopimus on rakentumassa tulopoliittisen sovintoesityksen kautta. Esimerkiksi julkisella sektorilla sovittiin valtiovallan kanssa pari vuotta sitten siitä, että työntekijät luopuvat alemmista ammatillisista eläkeikärajoista vastapainona yksilöllisen varhaiseläkkeen käyttöön ottamiselle.

Arvoisa puhemies! Jostakin kummallisesta syystä hallitus on saanut päähänsä kiirehtiä mittavia eläkepoliittisia ratkaisuja ns. budjettilakeina, vaikka niillä ei ole vaikutusta vuoden 1992 valtion tulo- ja menoarvioesityksen markkamääriin. Vielä kummallisemmiksi hallituksen toimet osoittautuvat, koska eläkekomitea on parhaillaan työnsä loppusuoralla, ellei ole jo saanut sitä valmiiksi. Komiteahan pohtii eläkkeisiin, niiden tasoon, eläkeikiin ja eläkkeiden rahoituksiin liittyviä kysymyksiä kokonaisuutena.

Nyt eduskunnalle antamillaan esityksillä hallitus on vetämässä mattoa alta sekä eläkekomitean työltä että samalla koko suomalaisen eläkepolitiikan kokonaisarvioinnilta. Hallituksen esityksillä, joilla ei ole mitään taloudellista vaiku-

tusta nykyisessä akuutissa taloustilanteessa, aiheutetaan tuntuvia vahinkoja sekä pitkäjänteisen suunnittelun että työmarkkinasovun lopullisen syntymisen kannalta.

On selvää, että suomalaisten keskimääräistä eläköitymisikää tulisi pyrkiä nostamaan. Muuten yhä pienenevä joukko työikäisiä joutuu kustantamaan yhä suurenevan eläkemenon. Eläkkeelle siirtymistä voidaan kuitenkin siirtää vain, jos työtä on riittävästi tarjolla ja jos työn tekeminen on tekijänsä kannalta mielekästä. Kuten hallitus itsekin toteaa, yksinomaan eläkeiän nostamista ei voida pitää riittävänä keinona vaan samaan aikaan tarvitaan toimenpiteitä työolojen kehittämisessä, terveydenhuollossa, kuntoutuksessa jne. Missä ovat hallituksen esitykset näillä alueilla? Ne rajoittuvat mm. siihen, että hallitus pyrkii terveyskeskusmaksukokeiluillaan vaikeuttamaan ihmisten hakeutumista ennalta ehkäisevään terveydenhoitoon.

Sanojen ja tekojen ristiriita on hyvin monipuolisella tavalla räikeä, kun käsittelemme kahta esillä olevaa lakiesitystä. Nykyisessä työllisyystilanteessa yksilöllisen varhaiseläkkeen ikärajan nosto on uskomaton ajatus. Työvoiman tarjonnan lisäys, joka tästä toimenpiteestä aiheutuisi, johtaisi avoimen työttömyyden kasvuun. Yksilöllinen varhaiseläke voisi toimia järjestelmänä, jonka kautta yksilön kannalta ihmisarvoisella tavalla voitaisiin työvoimaa vähentää siellä, missä sitä on liikaa. Tämä eläke- ja työllisyyspolitiikkaa sekä tulopoliittista sovintoesitystä sotkeva ja ihmisten kurjuutta lisäävä hallituksen esitys ei ole siis hyväksyttävissä missään olosuhteissa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

13) Hallituksen esitys n:o 136 laeiksi valtion eläkelain 7 ja 9 c §:n ja valtion perhe-eläkelain voimaanpanolain 4 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

14) Hallituksen esitys n:o 134 laiksi valtion virkamiesten virantoimituksen ja työntekijöiden työnteon palkattomasta keskeyttämisestä määräajaksi

Valiokuntaan lähettäminen

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin hallintovaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 15) asiasta.

Keskustelu jatkuu:

Ed. P a l o h e i m o : Herra puhemies! Virkamiesten kahden viikon pakkoloma on saanut oppositiolta eduskunnassa poikkeuksellisen yksimielisen tuomion, tosin hyvin eri perustein. Nyt on laskettava, kun ministeri Kuuskoski aikaisemmin mainitsi, että kukaan ei jää säästötoimien ulkopuolelle, ja on kysyttävä, olisiko sittenkin niin, että julkinen sektori pääsee meneillään olevassa prosessissa yksityistä sektoria huomattavasti helpommalla.

Meidän koko valtakunnallinen työvoimamme on 2 600 000 henkeä. Tästä julkisella sektorilla on tällä hetkellä noin 730 000 henkeä, joka määrä on siis 80-luvun alusta lähtien kasvanut 560 000 hengestä nykyiseen lukumääräänsä, siis 170 000 uutta virkaa. Samanaikaisesti yksityinen sektori ei ole kasvanut juuri laisinkaan. Tämän lisäksi meillä on noin 110 000 ihmistä valtioenemmistöisten yhtiöiden palveluksessa, ja jäljelle jää työvoimaksi yksityiselle sektorille 1 860 000 henkeä. Se 260 000 työttömän joukko, joka tällä hetkellä maassa on, ja siihen ei ole silloin laskettu mukaan näennäistyöttömiä tai piilotyöttömiä vaan ainoastaan niin sanoakseni ilmityöttömät ihmiset, on kaikki työttömiä oikeastaan yksityiseltä sektorilta. Jos tätä kautta lasketaan, mikä on silloin yksityisellä sektorilla toteutettu pakkoloma, päädytään noin kahdeksaan viikkoon keskimäärin. Yksityinen sektori pakkolomauttaa siis ihmisiä irtisanomisiensa kautta noin kahdeksalla viikolla keskimäärin.

Nyt, kun vastustetaan julkisen sektorin kahden viikon pakkolomaa, minä vastustan sitä esimerkiksi siitä syystä, että se on juustohöylämenetelmä eikä kohdistu oikealla tavalla. Sen sijaan en missään tapauksessa katso, ettei julkisella sektorilla olisi niin paljon löysyyttä, tyhjä-

käyntiä, ettei keskimäärin kahden viikon pakkoloma olisi paikallaan.

On kiinnostavampaa itse asiassa kuin keskustella siitä, pitäisikö julkisen sektorin pakkoloma toteuttaa vai ei, keskustella siitä, mitä julkiselle sektorille pitäisi tehdä, mitä pitäisi tehdä, jotta julkinen sektori jollakin tavalla osallistuisi nk. talkoisiin, joista niin usein puhutaan, kun yksityinen sektori pakkolomauttaa ihmisiä keskimäärin kahdeksalla viikolla vuodessa.

Pitämässäni puheessa toukokuussa esitin useita kohtia, millä tavoin julkista sektoria voitaisiin tehostaa. Toistan niistä nyt seitsemän.

Ensinnäkin pitäisi tehdä rakenteellisia uudistuksia sillä tavalla, että virastoja yhdistettäisiin niin paljon kuin mahdollista, aina kun se näyttää mielekkäältä.

Toiseksi virkakoneiston prosesseja pitää yksinkertaistaa. Helsingin kaupungin virkamies Matti Väisänen teki viime keväänä raportin "Ehdotus aravahitaskerrostalotuotannon hintatason alentamiseksi", jossa hän havaitsi, että kun tavallista kerrostalorakennusta toteutetaan, piirustukset ja muut asiapaperit käyvät lävitse noin sata eri viranomaiskäsittelyä. Tämän tyyppisiä ryteikköjä löytyy vaikka kuinka paljon.

Kolmantena kohtana haluan kiinnittää huomiota julkisella sektorilla ja erityisesti julkisen sektorin hallinnollisella puolella tavattoman yleisiin kokouksiin, jotka itse asiassa ovat legitiimiä laiskottelua ja virkamiesten eräänlaista ryhmäterapiaa, koska halutaan kohottaa heidän itsetuntoaan, kun he pääsevät osallistumaan joihinkin kokouksiin ja mahdollisesti kolmituntisen kokouksen aikana viisi minuuttia myös ovat tarpeellisia.

Neljäntenä kohtana haluaisin huomauttaa, että julkiselta sektorilta puuttuu täysin urakkatyö. Julkinen sektori kylläkin haluaa teetättää urakoita jatkuvasti yksityisellä sektorilla, mutta itse julkisen sektorin henkilöstö nimenomaan hallintopuolella ei halua kuulla puhuttavankaan urakkatyöstä. Nimenomaan vanhemmat virkamiehet näyttävät viihtyvän loputtomasti erilaisissa seminaareissa, koulutuspäivillä jne., missä heillä ei näytä olevan mitään järjellistä tekemistä. Virkamiehillä on irtisanomissuoja, jota noudatetaan.

Seitsemäntenä ja viimeisenä kohtana haluaisin kiinnittää huomiota siihen, että julkisella sektorilla pitäisi toteuttaa yksityistämistä joka kerta, kun se näyttää mielekkäältä ja kustannuksia pystytään säästämään. Ei se voi olla enää mikään ideologinen kysymys.

On käyty vilkasta keskustelua viimeisen puolen vuoden ajan julkisen sektorin tehokkuudesta ja olen huomannut, että täälläkään ei kukaan ole rohjennut väittää, että julkisen sektorin toiminnassa ei olisi tehostamisen varaa. Olen edelleen huomannut, että erityisesti julkisen sektorin hallinnolliseen osaan haluttaisiin puuttua. Olen tehnyt ministeri Kanervalle kysymyksen, mitä hän aikoo tehdä tämän kysymyksen selvittämiseksi, mikä on julkisen sektorin tehokkuus kautta linjan valtakunnassa. Olen saanut siihen melko tyhjänpäiväisen vastauksen, jossa kuten odotettua julkinen sektori itse selvittelee omaa tehokkuuttaan. Se on tietysti juuri se tapa, jolla sitä ei pitäisi toteuttaa.

On itsestäänselvää, että jos julkisen sektorin hallinnollinen puoli ryhtyy selvittämään oman sektorinsa tehokkuutta, niin säästötoimia toteutetaan seuraavassa järjestyksessä: 1) siirretään investointeja, 2) vähennetään palveluja, 3) lähdetään vähentämään ja säästämään julkisen sektorin suoritus- tai toteutusportaassa ja 4) kaikkein viimeiseksi hallinnollinen sektori, joka säästötoimia pohtii, ryhtyy toteuttamaan säästötoimia omalla kohdallaan, missä se olisi kaikkein tarpeellisinta ja välttämättömintä. Siihen pisteeseen ei varmaan milloinkaan päädytä. Hallinnollinen puoli julkisella sektorilla ei ryhdy säästämään omalta kohdaltaan. Tähän myös ministeri Kanervan vastaus selvästi viittasi.

Toistan tästä syystä aikaisemmin esittämäni ehdotuksen, että hallituksen pitäisi asettaa ulkopuolinen työryhmä, jossa ei ole julkisen sektorin varsinaisia työntekijöitä, joka olisi riittävän riippumaton ja arvovaltainen sillä tavoin, että pystyisi rehellisesti, tinkimättömästi ja yksityiskohtaisesti saneeraamaan meidän ylipaisuneen julkisen sektorimme. Minulla on nimikin tiedossa, esimerkiksi kansliapäällikkö Bror Wahlroos olisi tyypillisesti semmoinen henkilö, joka voitaisiin panna hoitamaan asiaa, silloin alkaisi ilmeisesti tapahtua, tai joku muu vastaavanlainen henkilö, joka voisi toteuttaa tämän pelkäämättä virkamiesten kostotoimenpiteitä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Paloheimon kanssa voi olla yhtä mieltä siitä, että julkista sektoria pitää tehostaa ja parantaa ja palveluja tuottaa mah-

dollisimman halvalla. Esitys on kuitenkin siitä kummallinen, että ensinnäkin se on esitys, joka on luvattu vetää pois, eli se ei enää ole validi. Toiseksi esityksessä ehdotetaan jotain semmoista, jota ei ole tarkoitettu, eli ehdotetaan pakkolomia, vaikka tarkoitus on, niin kuin valtiovarainministeri monta kertaa on kertonut, vähentää ihmisten palkkaa takavarikoimalla ns. lomarahaa.

Kansantaloudellisesti ajatus säästämisestä liittyy hallituksen väärään analyysiin talouslamasta, kun siinä ylipainottuu meidän vientimme hintakilpailukyvyn huonous. Sen sijaan kotitalouksien, yritysten ja kuntien ylivelkaantuneisuus on jäänyt liian vähälle huomiolle. Tällä tavalla kun pyritään leikkaamaan palkkoja ja eläkkeitä, samalla heikennetään kotimaista kysyntää, heikennetään investointeja ja tällä tavalla syötetään myrkkyä lamalle eli syvennetään alaspäin menevää syöksykierrettä näillä toimenpiteillä. Tämä on osa väärää strategiaa, jolla Suomi ajetaan nyt yhä syvempään talouslamaan.

Ed. R i n n e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen kyllä ihan samaa mieltä ed. Paloheimon kanssa siinä, että ylempää hallintobyrokratiaa, ns. herroja, on liikaa. Se on tolkuton se määrä. Minä ottaisin yhden konkreettisen esimerkin. Eräs hyvin korkea virkamies luki arabian kielen kielioppia jostakin syystä, kun ei ollut mitään muuta tekemistä. Hän opiskeli sitä. Sitten hänellä oli sellainen styroxlevy seinällä, johon oli merkitty erivärisin nuppineuloin, millä tukitoimella on missäkin alueella työllistetty muutamia ihmisiä. Se oli ainut tehtävä. Sitten kävi näin, että siivooja vahingossa harjalla tönäisi ja styroxlevy putosi seinältä ja nuppineulat levisivät kaikki. Meni koko elämäntyö siinä. Tätä on varsin paljon, ei suorittavassa portaassa, tekevässä, tuottavassa portaassa, vaan nimenomaan ylemmässä hallintovirkabyrokratiassa. Tähän on vahvat historialliset perusteet tietenkin.

Toinen on tämä juustohöyläasia. Ei tarvitse kummonenkaan todennäköisyyslaskija olla, kun ymmärtää sen, että jos juustohöyläperiaatteella tai luonnollisella poistumalla toimitaan, se johtaa juuri siihen, että ylempi hallintobyrokratiahan istuu siellä niin kuin tunnettu aine Junttilan tuvan seinässä eläkeikään asti. Nämä eivät vaihdu. Silloin suoriteporras rupeaakin kapenemaan. Siellä, siis niiden joukossa, joita kipeästi tarvittaisiin, syntyy vaje. Sen sijaan niitä, jotka pitäisi järkevään työhön työllistää, ylempää hallintobyrokratiaa, se ei koske lainkaan. Tämä systeemi ja politiikka, jolla asiaa hoidetaan tällä kertaa, johtaa täysin mielettömään tilanteeseen.

Ed. L a h i k a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Eri puolilla Suomea on tehty erilaisia laskelmia pakkolomautusvaihtoehdoista tai lomarahavaihtoehdosta jne. Pääsääntöisesti on voitu havaita, että ratkaisuilla ei saada aikaan todellisia säästöjä. Se on täällä jo todettukin. Päinvastoin se koituisi miinusmerkkiseksi verotulojen vähentymisenä, lisäisi työttömyysturvan määrää ja toisaalta lisäisi myös ylitöiden määrää, jotka puolestaan lisäisivät palkkakustannuksia ja vähentäisivät entisestään ajateltua säästöä.

Viime viikolla jo meni valmisteluun hallituksen esitys n:o 157 laiksi, joka koski valtionosuuksien leikkaamista pakkolomaratkaisun pohjalta. Rahat toki jäisivät valtion kassaan, mutta ratkaisu toisaalta kuitenkin vaikuttaisi toteutuessaan kuntien jo entisestäänkin tiukkaan taloudelliseen tilanteeseen.

Edelleenkin voidaan todeta pakkolomaratkaisusta se tosiasia, että lomautettujen ostovoiman on laskettu vähentyvän noin 5 prosenttia. Toisin sanoen tämän kaltaisella toimenpiteellä hallitus on edelleen valmis syventämään lamaa ja sitä syöksykierrettä, jossa nyt olemme, kuten edellinen edustaja totesi. Lamasta ei selvitä lomautuksilla vaan työnteolla. Sen täytyy olla perusperiaate.

Ed. Paloheimo kyseli, pääseekö julkinen sektori tässä helpommalla. Voin todeta, että kunnat ovat jo nyt taloudellisessa kriisissä. Ei voida sanoa, että ne pääsevät vähemmällä. Ei voi olla oikein myöskään se, että julkisen hallinnon työntekijöiden tulisi olla pakkolomalla solidaarisuudesta yksityissektoria kohtaan: jos mökki palaa naapurilla, niin pitäisi sytyttää omakin mökki. Ei niin voi toimia.

Ed. L a i t i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Joltakin osin täytyy olla ed. Paloheimon kanssa samaa mieltä. Ehdotus julkisen sektorin pakkolomista on täysin käsittämätön. Niin kuin ed. Andersson totesi, tähän sisältyy erittäin suuri psykologinenkin kysymys. Nimittäin kun hallituksen tehtävä tulisi olla työllistää Suomen kansalaisia, niin se ajaa mm. tällä ehdotuksella meitä yhä syvemmälle lamaan.

Minusta on käsittämätöntä, että hallituksen tasa-arvo ja solidaarisuus ulottuu niin pitkälle, että jos yksityissektorilla on työttömyyttä, julki-

sella sektorilla täytyy myös olla työttömyyttä solidaarisuuden nimissä. Aivan niin kuin täällä äsken todettiin, niin jos taloni palaa, niin solidaarisuuden nimissä täytyy naapurin talokin polttaa.

Myönnän kyllä avoimesti, että meillä julkinen sektori on kasvanut hallitsemattomasti. Mutta eivät kai julkisen sektorin henkilöstö ja työntekijät ole valmiita kehittämään omaa työtään pakkoloman jälkeen. Tässä on ihmeellinen ajatusharha. Kuvittelisin, että jos ja kun julkista sektoria tarvitsee supistaa, se tehtäisiin yhdessä henkilöstön kanssa ja haettaisiin se motivoidusti mukaan eikä niin, että pakkolomautetaan ensin.

Minusta on myös käsittämätöntä, että ei puututa johtavien virkamiesten virkojen määräaikaisuuteen. Tähän suuntaan lainsäädäntöä tulisi mielestäni kehittää samaten kuin hallinnollisia virkoja supistaa.

Ed. M e t s ä m ä k i : Arvoisa puhemies, värderade talman! Hallitus on tuonut uudelleen lakiesitykset valtion ja kuntien viranhaltijoiden ja työntekijöiden pakkolomista eduskunnalle. Tämä toimenpide on hämmästyttävä, koska hallitus ymmärtääkseni on sitoutunut tulopoliittisen ratkaisun yhteydessä vetämään kyseiset lakiesitykset pois eduskunnan käsittelystä. Mikäli kuitenkin on niin, että hallitus tekee tämän manööverin vain kiristääkseen uudelleen työmarkkinaosapuolia, on tilanne hallituksen osalta todella surkuhupaisa. Kuinka hallitus voi uskoa, että työmarkkinaosapuolet tulevissa liittokohtaisissa neuvotteluissa lähtisivät toteuttamaan tehtyä neuvotteluratkaisua, kun hallitus ei itsekään näytä uskovan sopimukseen ja sen syntyyn?

Pakkotoimilla uhkaaminen, jota tämä hallitus näyttää käyttävän vähän joka tilanteessa, sopii huonosti suomalaiseen hallintokäytäntöön. Normaalissa suomalaisessa se herättää epäilyä ja tervettä vastustusta, eikä missään tapauksessa ole omiaan edesauttamaan sopimukseen pääsyä. Mielestäni hallituksen olisi omilla talouspoliittisilla toimenpiteillään pyrittävä luomaan positiivisia edellytyksiä sopimuksen syntymiselle. Kepin sijasta hallitus voisi harkita myös porkkanan käyttöä.

Hallituksen pakkolomaesitystä on eräiden ministereiden taholta julkisuudessa puolusteltu yksityisen sektorin irtisanomisilla ja pakkolomautuksilla. Mielestäni tällainen perustelu ontuu pahemman kerran. Työttömän tai lomautetun työntekijän asema ei korjaannu millään tavoin sillä, että myös julkisen hallinnon työntekijät lomautettaisiin. Päinvastoin julkisten palvelujen kysyntä on lisääntynyt entisestään työttömyyden ja lomautusten myötä. Minusta olisi aivan väärin, että heiltä vielä työttömyyden lisäksi vietäisiin mahdollisuus julkisiin palveluihin.

Hallituksen perustelut eivät myöskään muilta osin kestä kriittistä tarkastelua. Valtion ja kuntien henkilöstön pakkolomat eivät paranna yksityissektorin ja vientiteollisuuden asemaa. Yhtä vähän niillä on myönteistä vaikutusta kuntien talouteen. Ylitöiden ja ostopalvelujen lisääntyessä, työttömyysturva- ja toimeentulotukikustannusten kasvaessa sekä verotulojen vähetessä jäisivät valtion ja kunnallistalouden säästöt minimaalisiksi. Kunnille esitys merkitsisi myös 800 miljoonan markan valtionosuusmenetystä, joka nykyisessä kunnallistaloudellisessa tilanteessa aiheuttaisi lisäpaineita veroäyrin hinnankorotuksiin.

Hallituksen esitys on mielestäni myös erittäin suuressa ristiriidassa kunnallisen itsehallinnon periaatteiden kanssa. Hallituksen esityksessä ei mitenkään puututa tähän problematiikkaan. Katson kuitenkin, että tällaisen lain säätäminen ilman muuta vaatii perustuslain säätämisjärjestyksen. Vähintä mitä voimme tehdä, on yhtyä puhemiesneuvoston näkemykseen, että asiasta pyydetään perustuslakivaliokunnan lausunto.

Kuntien ja kuntainliittojen kohdalla on lakiesityksessä takana myös se virheellinen käsitys, että kaikki kunnat ja kuntainliitot olisivat sellaisessa taloudellisessa asemassa, että se edellyttäisi pakkolomien käyttöä. Näin saattaa tietenkin olla kepulaisvetoisissa kunnissa, mutta tässäkin asiassa yleistäminen on pölkkypäisyyttä.

Kuntien keskusjärjestöt ja kunta- sekä valtiosektorin työntekijäjärjestöt ovat yksin tuumin asettuneet vastustamaan lakia. Jo tähänastinen keskustelu on johtanut yksittäisiin ennakkokokeiluihin, jotka ovat aiheuttaneet suurta haittaa asialliselle keskustelulle ja yhteiselle säästökohteiden etsinnälle sekä pitkäjänteiselle palvelutuotannon rakenteiden uudistamiselle.

Ed. Paloheimo kyseli, mitä pitäisi tehdä. Uskon, että kuntasektorilla löytyy kyllä kykyä ja halua uudistuksiin ja myös poliittista tahtoa niiden tekemiseen. Tarve ymmärretään kyllä niin kunnallispoliitikkojen kuin henkilöstöryhmienkin keskuudessa. Pakkotoimenpiteitä tässä suhteessa ei kuitenkaan hyväksytä edes hallituspuo-

lueiden omien kunnallispoliitikkojen, saati heitä äänestäneiden työntekijöiden keskuudessa, mikäli tällaisia kummajaisia sitten löytyy.

Valtiovarainministeri Iiro Viinanen on tapansa mukaan jälleen eilen esiintynyt julkisuudessa kuin eräs suuri tunnettu nisäkäs porsliinikaupassa. Ministerin esiintyminen ei ollut omiaan parantamaan sen paremmin tulopoliittista tilannetta kuin hallituksen markkinoimaa yhteiskuntasopimustakaan. Ministerin esitykset tarpeettomien julkisen hallinnon työpaikkojen leikkaamisesta jopa 200 000:lla ovat loukkaus julkisen hallinnon palveluksessa olevia kohtaan.

Ministeri Viinaselta on ilmeisesti jäänyt huomaamatta, että tämä hänen mielestään turha joukko vastaa suurelta osin tarvitsemiemme peruspalvelujen tuotannosta. Ministeri Viinasen lausunto osoittaa myös, ettei hänellä ole harmaintakaan aavistusta, mitä julkisen hallinnon henkilökunta tekee.

Kuntien työntekijöistä 85 prosenttia toimii terveys-, sosiaali- ja sivistysaloilla eli sairaaloissa, kouluissa, vanhuspalveluissa ja päiväkodeissa. Valtion puolella suuri osa vastaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden säilymisestä tai on elintärkeiden liikelaitosten palveluksessa. (Ed. Rinne: Jos se koskikin MTK:n järjestöjä?) — Sitähän se varmasti tekikin.

Julkista sektoria kohtaan esitetään usein myös muualta kuin nykyisen hallituksen taholta, että suuri osa sen palveluksessa olevista on paperinpyörittäjiä eli byrokraatteja. Totuus tässä asiassa on kuitenkin hieman toisen näköinen. Esimerkiksi terveydenhoitoalan henkilökunnasta, jota on 96 000 kaiken kaikkiaan, 70 prosenttia eli 67 500 henkilöä on varsinaista hoitohenkilökuntaa. Sosiaalisektorilla on puolestaan 81 000:n kokonaisvahvuudesta noin 61 prosenttia eli 49 500 henkilöä ns. kenttätyöntekijöitä. Koulusektorilla varsinaista opetustyötä tekee 57 prosenttia eli 47 000 kokonaisvahvuudesta. Näiden henkilöiden lomauttaminen hallituksen esityksen mukaisesti tai irtisanominen, kuten ministeri Viinanen nyt on esittänyt, merkitsisi palvelutason heikkenemistä ja vaarantaisi kansalaisten peruspalveluiden saantia.

Oppositiolle ministeri Viinasen käytös tietenkin on kuin taivaan lahja. Lisää vain samanlaista. Hallituksen kannalta tilanne tietenkin on toinen ja huomattavasti kiusallisempi. Insinöörikoulutukseen ei nähtävästi sisälly psykologian ja ihmissuhteiden opetusta. Pääministeri tekisi kuitenkin viisaasti, mikäli hän aikuiskoulutusmielessä lähettäisi valtiovarainministerinsä opiskelemaan kyseisiä aineita. (Ed. Rinne: Mutteri aukenee vastapäivään!) — Näinpä tuo tekee.

Täällä on useaan otteeseen todettu edellisten puhujien kertomana, että tällaisten lakiesitysten käsittely on turhauttavaa. Hallitus näyttää kuitenkin jatkavan eduskunnan työllistämistä lakiesityksillä, joita ei ole edes tarkoitettu voimaan saatettavaksi.

Mikäli hallitus aikoo säilyttää uskottavuutensa suuren yleisön silmissä, saattaisi itsetutkiskelu olla nyt paikallaan, koska sirkushuveilla ja ilveilylläkin on jokin raja oltava.

Ed. R a u r a m o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ed. Metsämäki on virkamiesten pakkolomista näin kovasti huolissaan, niin uskon hänen sitten työskentelevän erittäin voimakkaasti sen puolesta, että tuposopimus hyväksyttäisiin, koska se estää nämä pakkolomat.

Ed. L a h i k a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan todeta, että julkisen sektori on jo talkoissa mukana sikäli, että se on yhtenä osapuolena neuvottelemassa tuporatkaisusta ja sitä kautta on löytämässä ratkaisuja näihin kysymyksiin.

Toisaalta täällä on todettu julkisen hallinnon tehostamisen tarve, ja uskon, että me olemme kaikki samaa mieltä, että siihen on tarvetta. Pakkolomilla sitä ei varmasti saada aikaan. Sen sijaan mielestäni tulisi antaa kunnille nyt mahdollisuus näyttää kyntensä vapaakuntakokeilujen avulla ja kaikenlaisten hallinnon kehittämistoimenpiteiden avulla, mihin ne pystyvät. Siinä mielessä koen, että tässä tilanteessa olisi järjetöntä ryhtyä leikkaamaan näitä resursseja nyt voimakeinoin. Olen samaa mieltä siitä, että julkisen hallinnon puolella tarvitaan rakenteellisia uudistuksia ja niistä on varmasti olemassa hyviä esimerkkejä ja niitä on täällä kuultukin, joten en niihin juurikaan palaa.

Mutta yksi keskeinen asia on se, että me olemme hyvin sektoroituneita eli hallinto on rakennettu sektoriajattelun pohjalle, joka alkaisi olla jo ehkä uudistamisen tarpeessa. Myös kaikki puheenvuoronkäyttäjät täällä käyttävät nimitystä "sektori", mikä kuvastaa sitä, että me olemme tottuneet ajattelemaan tietyllä tavalla. Uskoisin, että tämä sektoriajattelu avartuisi ennen pitkää sillä, että hallitus toisi vihdoinkin eduskunnalle odottamamme valtionosuusuudistuksen, jonka kautta kunnille annettaisiin tarvittava määrä valtaa ja vastuuta huolehtia julkisen hallinnon palvelutehtävistä. Sitä kautta saisim-

me varmasti myös ennen pitkää tehokkuutta ja taloudellisuutta julkiseen hallintoon.

Ed. Urpilainen: Arvoisa puhemies! Olen puhunut tästä asiasta jo aikaisemmin, ja tässä yhteydessä en lähdekään toistamaan niitä näkökohtia, mitä puheenvuorossani toin aikaisemmin esille. Toteaisin kuitenkin, että esittämäni epäilyt ovat ainakin osin nyt toteutumassa. Totesin varhemmassa puheenvuorossani, että hallitus on valmistellut pakkolomaesitykset kauppatavaraksi ns. tuponeuvotteluja varten. Näillä esityksillä on hallituksen toimesta alusta alkaen haettu välineistöä, jolla voitaisiin puuttua työntekijöiden lomarahoihin. Näinhän ainakin osittain näyttää käyneenkin, sillä tuposopimuksessa on hallitus päässyt heikentämään lomarahoja, mutta samalla on hallituksen toimesta oltu valmiita vetämään pakkolomaesitykset pois eduskunnasta. Näin on annettu ymmärtää.

Miten nyt on käymässä? Maan hallitus toimii juuri toisin eli päinvastoin. Se on sittenkin tuomassa näitä esityksiä eduskunnan käsittelyyn siitä huolimatta, että liittokohtaiset neuvottelut ovat parhaillaan meneillään, etten sanoisi hyvin herkässä vaiheessa. On aivan luonnollista, että tästä hallituksen toimenpiteestä voidaan aivan perustellusti tehdä ainakin kahdenlaisia johtopäätöksiä. Toisaalta voidaan sanoa, että hallitus ei itsekään usko tuposopimuksen syntyyn, koska on näin toimimassa. Toisaalta voidaan väittää niinkin, että hallitus ei aiokaan vastata omaan lupaukseensa, vaan toimii omalla tahollaan niin kuin haluaa. Selvää on se, ettei hallitus toiminnallaan ole lisäämässä uskottavuutta omaan politiikkaansa. Hallitus pikemminkin hämmentää toiminnallaan muutoinkin sekavaa taloudellista tilannetta. Se suoraan sanoen sekoilee tässäkin asiassa tavalla, joka on toki suorassa yhteydessä hallituksen muunkin politiikanteon kanssa.

Arvoisa puhemies! Kuntien ja kuntainliittojen viran- ja toimenhaltijoiden pakkolomaesityksen n:o 135 osalta esitän asian jättämistä pöydälle eduskunnan ensi tiistain täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Huomautan, että pöydällepanoehdotus on tehtävä asianomaisella kohdalla eli päiväjärjestyksen seuraavan asian kohdalla.

Ed. Halonen: Arvoisa puhemies! Hallitus on jo useampaan otteeseen melkein onnistunut tupon kaatamisessa, ja näyttää siltä, että se aikoo jatkaa näitä harjoituksia. Lakien tuominen tänne eduskuntaan — ehkä pelotusmielessä tai vain osoitukseksi siitä, mihin voitaisiin ryhtyä — on mielestäni kovin vanhanaikaista. Saattaa olla, että näiden lakien lähempi tarkastelu tuo joillekin kansanedustajille uusia ajatuksia sen suhteen, että nyt hyväksyttävänä oleva tupo on sittenkin parempi vaihtoehto kuin monet muut käsillä olleet asiat.

Mutta itse asiassa eduskunta ei ole se paikka, jonka tulisikaan hyväksyä nyt tehtyä tupoa. Ensi kädessä kysymyksessä on hallituksen ja työnantajan ja työntekijöiden välinen sopimus. Sen vuoksi minun mielestäni hallituksen tulisi kiinnittää kaikki liikenemässä oleva energiansa nyt sellaisen ilmapiirin aikaansaamiseksi, että jos se todella aikoo tupoa saada tähän maahan, siihen myös muut uskoisivat. Olen täsmälleen samaa mieltä kuin ed. Urpilainen ja edelliset puhujat, että tämäntapainen käyttäytyminen antaa kyllä sen kuvan, että hallituskin uskoo vain puolella sydämellään tupon onnistumiseen.

Kaiken kaikkiaan, arvoisa puhemies, oli sitten kyse tuposta tai ei, niin lamasta ei päästä pistämällä rukkasia naulaan, vaan pistämällä pyörät pyörimään. Tulee lähinnä surulliseksi, kun katsoo näitä hallituksen kahta esitystä. Nimittäin näillä ns. säästötoimenpiteillä ei ole mitään yhteyttä hallinnon rationalisoinnin kanssa modernissa mielessä. Voidaan sanoa, että nyt onkin kyse säästämisestä. Kuitenkin mielestäni hallituksen tulisi pyrkiä sellaiseen pitkäjänteiseen säästämiseen, joka todella vähentäisi tulevaisuudessakin tarpeettomia menoja. On ymmärrettävää, että jos julkiselle sektorille saadaan vähemmän tuloja, joudutaan säästämään, mutta julkisen hallinnon sektorilla voidaan säästää myös tätä järkevämmin.

Julkisen hallinnon tehokkuuden mittaaminen on suhteellisen uusi ala, mutta se ei ole täysin tuntematon. Mielestäni aikaisempien vuosien työtä hallinnon modernisoimiseksi ja tehostamiseksi lyödään nyt kovalla kädellä korvalle tekemällä tällaisia esityksiä, joiden pohja selvästikin on julkista sektoria halventava.

Arvoisa puhemies! Jäin vain yhtä yksityiskohtaa miettimään edellisten puhujien esille ottamien näkökohtien lisäksi. Jos hallituksen piirissä ollaan vakaasti sitä mieltä, että turhaa paperinpyöritystä tulisi välttää, toivoisi, että se itse olisi esimerkkinä eikä kuljettaisi näitä esityksiä hyvin kallispalkkaisten juristien, lainsäädäntöneuvosten ja esittelijöiden toimesta ihan tänne asti, missä se myös maksaa jokaiselta minuutilta.

Ed. R a u r a m o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puhuin hiljattain ed. Halosen kanssa siitä, että minkä taakseen jättää, sen edestään löytää. Täytyy toki muistaa, että edellisen hallituksen valtiovarainministerit Liikanen ja Louekoski olivat ne ministerit, jotka toivat keppi ja porkkana -linjan hyvin voimakkaasti esiin. Olen ehkä samaa mieltä siinä, että tämä ei ole taktisesti oikea linja, mutta uskon siihen, että hallitus vuorenvarmasti vetää nämä esitykset takaisin, niin kuin se on luvannut, jos tuposopimus syntyy. Olen ilahtunut siitä, että salin vasemmalla laidalla löytyy näin laajaa kannatusta tuposopimuksen hyväksymiselle. Olen iloinen myös siitä, että siltä laidalta tulee kovasti kannatusta julkisen sektorin supistamiseksi ja tehokkuuden lisäämiseksi. Tähän me varmasti kaikki yhdessä pyrimme.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En oikein ymmärrä edustajia Halonen, Urpilainen, Metsämäki ym., jotka ihmettelevät sitä, että hallitus tuo ns. keppilait eduskuntaan. Käytäntöhän on ollut 20 vuotta, että hallitus, työnantajat ja työntekijät tekevät sopimuksia ja eduskunta vain painaa nappia. Niinhän kävi nytkin. Eli eduskunta tekee, niin kuin työmarkkinapomot päättävät. Jos edustajat lukevat lehtiä ja seuraavat uutisia televisiosta, jo ensimmäisessä tiedotustilaisuudessa, jossa tupoasiaa käsiteltiin, sanottiin selkeästi, että nämä viedään eduskuntaan ja ne vedetään pois, jos tupo syntyy. En ymmärrä, mitä ihmettelemistä tässä on. Ei ainakaan minun järjelläni mitään.

Ed. H a l o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ed. Rauramon kanssa samaa mieltä, että minkä taakseen jättää, sen edestään löytää. Toisaalta olisin myös ehdottamassa, että vaikka jotkut ilkeämieliset väittivätkin, että edellisessä hallituksessa sosialidemokraatit opettivat kokoomukselle hyvää hallitustapaa, ihan kaikkea ei pidä kuitenkaan oppia.

Ed. Ukkolalle olisin sanonut, että minun järjelläni tuntuu kovin vaikealta ymmärtää, että jos koko tupo on täysin veitsen terällä, tuodaan liukuhihnalta näitä lakeja. Hallitukselle ei ole mitenkään kiellettyä, että se nyt keskittäisi kaikki voimansa siihen, että hallituksen piirissäkin olevat devalvaatiohaukat ja muuten vain mesoajat saataisiin kuriin ja suomalaiset uskomaan edes siihen, että tupo voidaan saada aikaan ja myös maan taloutta viedyksi eteenpäin. Mutta minusta jäi nyt tuntumaan siltä, että tässä tosiasiallisesti halutaankin melskata keppilaeilla ja saada aikaan sellainen tunnelma, että köyhät osaisivat nöyristyä ajoissa.

Ed. R a u r a m o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ehkä hallituksen roolista on nostettu vähän liian iso meteli. Täytyy myös muistaa, että sekä työnantaja- että työntekijäpuoli vetävät koko ajan tilannetta kireämmälle esittämällä uusia ehtoja. Muun muassa rinnakkaisrekisteristä on esitetty, että sen takia laitetaan jo satamat seis. Kyllä jokainen näistä kolmesta osapuolesta on tällä hetkellä melskaamassa näillä asioilla, käyttääkseni ed. Halosen sanoja. En näe, että hallitus on tässä yhtään pahempi tai parempi kuin mikään muu osapuoli.

Ed. H a s s i : Arvoisa puhemies! Itse luotan siihen, että hallituksen lupaus vetää pakkolomalait eduskunnasta, mikäli tuposopimus hyväksytään, pitää. En ihmettele, että ne ovat tavallaan panttina eduskunnassa. Alun perin tarkoitus ei ollut puuttua tähän keskusteluun, mutta kun keskustelussa on tullut aika paljon esiin julkisen hallinnon kehittämisnäkymiä ylipäätään, haluan puuttua tähän muutamalla näkökulmalla.

Julkisesta sektorista nimenomaan kunnallispuoli on viime vuosina ja vuosikymmeninä kasvanut erityisen voimakkaasti. Osittain käsittääkseni on vaikuttanut suomalaisen politiikan raadollinen perinne, että valtapuolueilla täytyy olla omat nimikkopaikat. Omassa kotikunnassani Tampereella on hyvin paljon tällaista, että jos jonkin hallintokunnan päällikkö on sosialidemokraatti, hänellä pitää olla varapäällikkö, joka on kokoomuslainen, tai päinvastoin. Tämä jossain määrin paisuttaa ainakin kuntien ja ilmeisesti myös valtion henkilökuntamäärää.

Mutta ennen kaikkea kunnallissektorin paisumisessa on ollut kysymys siitä, että paljon sellaista työtä, jota on perinteisesti tehty kodeissa ennen kaikkea naisten palkattomana työnä, on siirtynyt kuntien hoidettavaksi. Tässä on minusta sellainen periaatteellinen ongelma, että kun julkishallinnon kaikkien toimien eräänlaisena organisatorisena esikuvana on tehdas, niin kun tällaista työtä, joka on perinteisessä työnjaossa naisella ollutta hoivaa, kasvattamista, hoitamista, organisoidaan tehdastyökulttuurista saadun periaatemallin mukaan, niin organisaatiomalli on vieras itse työn perimmäiselle luonteelle. Siitä minusta johtuu aika suuri osa sitä yleisesti tunnustetusta kankeudesta, millä nämä toimet on tällä hetkellä järjestetty.

Tätä näkemystä tukee kaupunkipalvelututkimus, minkä muistaakseni Kaupunkiliitto joitakin vuosia sitten teki, jossa tutkittiin ihmisten kokemusta siitä, miten eri kunnallisten palvelujen osa-alueet toimivat, minkälainen on ihmisten ns. palvelukuva erilaisista kunnallisista organisaatioista. Tässä tutkimuksessa kaikkein parhaat pisteet, aivan ylivoimaisesti parhaat pisteet kaikista kunnallisista palveluista sai kirjasto. Minusta tämä oli mielenkiintoinen tulos siinä mielessä, että kirjasto on käsittääkseni näistä kunnallisista toimialoista ainoa, jossa sekä perustason työn että myös työn organisoinnin ja johtamisen suorittavat naiset. Eli voidaan olettaa, että myös tämä työnjohtoporras nimenomaan tällä alalla tuntee parhaiten itse työn ja myös työntekijöiden hengen ja sen osakulttuurin, jota nämä työntekijät edustavat. Tästä on tullut tulos, että ainakin tämän tutkimuksen mukaan myös kirjastopalvelujen käyttäjät ovat näihin palveluihin oleellisesti tyytyväisempiä kuin useimpien muiden palvelujen käyttäjät. Tässä minusta on pitemmän tähtäimen kehittämislinjan kannalta oleellinen pointsi, joka pitäisi ottaa huomioon julkishallinnon ja julkisten palvelujen kehittämisessä.

Toinen pointsi on siinä, että pitemmällä tähtäimellä saadaan varsin merkittävää tehostumista ja säästöä ja myös itse toimintojen ja palvelujen paranemista aikaan sillä, että kehitetään johtamismenetelmiä. Se tuntuma, mikä minulla on kunnallishallinnosta tällä hetkellä, on, että liian harvassa paikassa työntekijä, joka tekee työnsä hyvin ja on siihen innostunut ja paneutunut, saa kannustavaa palautetta.

Tämä osittain liittyy kyllä suomalaiseen työkulttuuriin yleensä. Olen nähnyt tutkimuksia, joissa on kysytty esimerkiksi saksalaisilta, amerikkalaisilta, englantilaisilta, ruotsalaisilta ja suomalaisilta ihmisiltä, miten he kokevat saavansa kiitosta hyvin suoritetusta työstä työpaikallaan. Suomalaisten keskuudessa niiden osuus, jotka kokevat, että he saavat hyvin suoritetusta työstä kiitosta, on huomattavasti alhaisempi kuin useimmissa muissa tutkituissa maissa. Suomessa tämä positiivisen palautteen puute hyvästä työstä ei ole mitenkään erityisesti julkishallinnon ja julkisten palvelujen ongelma, mutta ilmeisesti sielläkin tämä ongelma on varsin suuri.

Eräs tutkimus ainakin omasta mielestäni antaa hyvin paljon ajattelemisen aihetta nimenomaan kunnallishallinnon organisatorisesta tilasta. Eräitä vuosia sitten tutustuin norjalaiseen tutkimukseen, joka käsitteli naisinsinöörien etenemismahdollisuuksia uralla. Nämä tutkijat tulivat siihen tulokseen, että organisaation rakenne vaikuttaa aivan oleellisesti siihen, onko naisella etenemismahdollisuuksia vai ei.

He jakoivat tutkimansa organisaatiot kahteen perustyyppiin, toista he nimittivät staattiseksi ja toista dynaamiseksi. Tämä staattinen organisaatio tarkoittaa suurin piirtein sellaista, jonka mallin mukaan suomalainen julkishallinto on totuttu järjestämään. Eli esimerkiksi laajentaakseen tehtäväkenttäänsä ihmisen on anottava uutta nimitystä, ja tehtäväkentät on aika tarkkaan rajattu, niin että ei katsota myönteisesti, jos hyppii annetun pilttuun yli jne.

Sen sijaan dynaamiset organisaatiot oli järjestetty ennen kaikkea meneillään olevien projektien mukaan ja niissä suhtauduttiin myönteisesti siihen, että ihminen, kun hän oppii yhdet tehtävät, pyrkii laajentamaan tehtäväkenttäänsä laajemmalla alueella, eikä se edellytä uuden nimityksen anomista jne.

Dynaamisissa organisaatioissa naiset etenivät. Sen sijaan staattisissa, siis mm. julkishallinnossa, eivät. Syyksi he selittivät, että dynaamisessa organisaatiossa naisten pätevyys pääsi paremmin näkyviin. Tästä minulle itselleni tuli sellainen ajatus tai itse asiassa väittäisin, että se, onko jossain organisaatiossa naisilla käytännön mahdollisuuksia edetä, on tietynlainen indikaattori organisaation yleisestä tilasta ja siitä, edetäänkö organisaatiossa ylipäätänsä lainkaan pätevyyden perusteella, etenevätkö miehetkään pätevyyden perusteella vai onko peruste joku muu. Organisaatiotutkijathan ovat todenneet, että vanhanaikaisessa organisaatiossa johtajan asemaan parhaiten pääsevät sellaiset ihmiset, jotka eniten muistuttavat vanhoja johtajia, ovat sosiaaliselta taustaltaan, rodultaan, kieleltään, uskonnoltaan, sukupuoleltaan jne. mahdollisimman paljon vanhojen johtajien kaltaisia.

Minun kokemukseni mukaan tilanne on varsin paljon tämän tyyppinen suomalaisessa julkishallinnossa, ja nimenomaan kunnissa olen kiinnittänyt huomiota siihen, että Suomessahan on erittäin vähän naisia, jotka ovat kunnallishallinnossa kivunneet korkeimpiin asemiin kunnallishallinnon sisäkautta. Niistä muuttamista naispuolisista kaupunginjohtajista ja apulaiskaupunginjohtajista, joita meillä on, suurin osa on tullut näihin asemiin valtakunnan politiikan kautta eikä kunnallisorganisaation sisäkautta. Tätä pidän erittäin vakavana merkkinä siitä, että suomalaiset kunnat ovat organisatorisesti rappeutuneita. Niissä olisi todella paljon kehittämistä.

Kunnallishallinnon kehittämisessä suhtaudun varsin optimistisesti niihin mahdollisuuksiin, mitä tulee tarjoamaan kuntien valtionosuusuudistus, mikäli se nyt jossain vaiheessa maailmanhistoriaa tulee eduskuntaan saakka. Pidän erittäin tähdellisenä sitä, että uudistuksen kautta tulee kunnille mahdollisuus ja myös velvollisuus syvällisemmin kuin tällä hetkellä ajatella itse se, miten hommat tehdään, miten ne tehtäisiin järkevästi.

Esitän yhden esimerkin eräästä kunnan palveluksessa olevasta hallinnollista työtä tekevästä ihmisestä. Eräs tuttavani, joka on noin 4 000 asukkaan kunnassa vanhainkodin johtajana, sanoi, että itse asiassa hänen mielestään niin pienessä kunnassa tällainen virka kuin vanhainkodin johtaja on turha. Semmoisessa kunnassa tarvittaisiin vanhushuollon johtajaa, jonka pitäisi koordinoida sekä vanhainkotia että vanhusten avohuoltoa. Työntekijöitä, jotka ovat vanhainkodissa, pitäisi voida tarpeen mukaan siirtää avohoitoon ja takaisin riippuen siitä, missä milloinkin tarve on.

Minä todella toivon, että kuntien valtionosuussysteemin muutos yleistää tämän tyyppistä kriittisyyttä omaa työtä kohtaan ja yleistää joustavuutta kaikkien töiden järjestelyssä. Uskon, että tällä tavoin voidaan saada huomattavia säästöjä ilman, että palvelut huononevat. Saattaa olla jopa niin, että saadaan säästöjä ja palvelut samalla paranevat. Mutta se, että tämä on pitkän tähtäimen suunta, ei tietenkään tee tyhjäksi sitä, että tällä hetkellä vallitsevan taloudellisen tilanteen johdosta on pakko tehdä myös jotain nopeita toimenpiteitä.

Itse kuulun niihin, jotka hartaasti toivovat, että tuposopimus solmitaan ja pakkoloma-asia poistuu päiväjärjestyksestä sen kautta.

Ed. Tuomioja: Arvoisa puhemies! Ed. Hassi käytti erinomaisen puheenvuoron, joka osoittaa, että häntä syystäkin pidettiin pätevänä hakijana Hämeenlinnan kaupunginjohtajan virkaan. Nyt kuitenkin kysyn, että jos hän uudemman kerran olisi tämän eduskuntakokemuksensa jälkeen ehdolla johonkin kaupunginjohtajan virkaan, olisiko se osoitus kunnallisesta rappiosta.

Ed. Hassi: Arvoisa puhemies! Ed. Tuomiojan kysymykseen on hyvin vaikea äkkipäätä vastata, mutta ihan yleisesti pidän ikävänä sitä, että ihmisiä, jotka ovat toimineet kunnallistasolla ja jotka esittävät siellä totutusta poikkeavia ajatuksia, tietyllä tavalla voidaan tunnustaa päteviksi niissä asioissa vasta, mikäli he valtiollisen politiikan piirissä saavuttavat tunnustusta. Tällaisesta tietynlaisesta toisinajattelusta ja kyseenalaistamisesta, mitä itsekin olen Tampereen kaupungissa harjoittanut, saa lähinnä kielteistä palautetta, silloin kun toimii vain paikallistasolla. Sitä pidän kyllä rappion merkkinä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään hallintovaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta.

15) Hallituksen esitys n:o 135 laiksi kunnan ja kuntainliiton viranhaltijoiden virantoimituksen ja työntekijöiden työnteon palkattomasta keskeyttämisestä määräajaksi

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin hallintovaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta.

Keskustelu:

Ed. Urpilainen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että hallituksen esitys jätetään pöydälle eduskunnan ensi tiistaiseen täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Koska asiaa ei ole yksimielisesti voitu lähettää valiokuntaan, on se jäävä pöydälle. Pyydän seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Ed. Lahikainen: Arvoisa puhemies! Pyydän saada kannattaa ed. Urpilaisen tekemää ehdotusta sekä pöydällepanosta että ajankohdasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Urpilainen ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Urpilaisen ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

16) Hallituksen esitys n:o 166 laiksi huoneenvuokralain muuttamisesta ja laiksi indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin ympäristövaliokuntaan.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Ukkola: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys, joka koskee vuokrasääntelyn hallittua purkamista, on periaatteessa aivan oikea. Vuosikymmeniä kestäneen vinoutuneen kehityksen vuoksi meillä ei ole asuntomarkkinoilla omistusasumiselle juuri enää vaihtoehtoja. Vuokra-asuntojen osuus on pudonnut asuntokannasta yli 40 prosentista noin 25 prosenttiin, kuten ministeri Rusanen täällä viime viikolla jo kertoi.

Omistusasuminen, jota kiistatta viime vuosikymmeninä on valtion taholta suosittu, on nykyisin lähes mahdotonta nuorille nykyisillä markkinakoroilla ja nykyisillä hinnoilla. Heille ei ole myöskään kunnallisia eikä kovanrahan vuokra-asuntoja. Asumisoikeusasunto, joka mielestäni on yksi parhaimpia asuntopoliittisia uudistuksia moniin vuosiin, olisi nuorille erinomainen vaihtoehto. Jostain syystä tähän vaihtoehtoon on kuitenkin panostettu hyvin nihkeästi.

Hallituksen nyt käsillä olevan lakiesityksen vaikutukset ovat kahdenlaisia. Se tuo lisää vapaarahoitteisia vuokra-asuntoja markkinoille, mutta korottaa myös vuokria, kun sääntelystä luovutaan. Tätä asiaa ei voida kiistää. Kokonaisuudelle on kuitenkin parempi, että tarjolle saadaan asuntoja. Kohoavia vuokria voidaan käsittääkseni ainakin jonkin verran kompensoida nimenomaan nuorille asumistukijärjestelmällä. Elleivät nykyiset säädökset anna siihen mahdollisuuksia, niitä on muutettava.

Toisaalta puheet siitä, että ns. kovanrahan vuokrien vapauttaminen merkitsisi jatkuvia irtisanomisia, kun valtioneuvoston korotusohjeet eivät enää koskisi vapaita vuokrasuhteita, eivät pidä paikkaansa. Lakia indeksiehdon käytön rajoittamisesta näet muutetaan niin, että jo vuokrasopimusta tehtäessä voidaan sopia vuokran tarkistamisesta vuokrasuhteen aikana indeksin mukaisesti.

Tuon kansanedustajien tietoon ns. Sundqvistin asuntorahoitustyöryhmän linjanvedot, joissa tämäkin asia on ollut esillä. Niissä näet todetaan, että omistusasumisen osuuden kasvu on seurausta mm. vuokramarkkinoiden liian tiukasta sääntelystä. Toinen työryhmän periaatteellinen kannanotto on, että vuokrien sääntely on vaikuttanut vuokra-asuntojen tarjonnan vähäisyyteen.

Viime viikolla, kun tästä asiasta täällä keskusteltiin, esitettiin monia keinoja, joilla asuntopulaa, joka tietenkin on tosiasia, voitaisiin helpottaa. Yksi sellainen oli, että rakennusliikkeiden omistamat tyhjät asunnot jollakin keinoilla saataisiin vuokra-asunnoiksi tai ostettaisiin yhteiskunnalle, joka sitten vuokraisi niitä edelleen.

Kiistatta asuntomarkkinat ovat tällä hetkellä aivan nurinkurisessa tilassa. Rakentaminen olisi nyt halvempaa kuin koskaan, mutta silti ei rakenneta, koska ensin on saatava myydyksi kalliit asunnot pois. Kun rahat ovat kiinni myymättömissä asunnoissa, uusia töitä ei aloiteta edes halvalla. Juuri tähän ristiriitaiseen tilanteeseen hallituksen esitys nähdäkseni toisi parannuksen. Rakennusliikkeet saattavat tämän jälkeen vuokrata myymättömät asuntonsa. Minusta on parempi saada nämä asunnot edes tällä keinoin liikkeelle, kuin että ne makaavat tyhjillään gryndereitten kassakaapeissa.

Vaikka tämänhetkisen asuntopulan syyt ovat syvällä sääntelyn vuosikymmeniä jatkuneessa himossa sekä gryndereiden ja kunnallisten puoluepamppujen yhteistyösopimuksissa, koskaan aikaisemmin ei nuoren ihmisen ole ollut yhtä vaikea saada asuntoa. Vuokra-asuntoja ei ole, ja omistusasuntoon ei ole varaa. Voisi kysyä, miksi tähän maahan ei ole saatu vuosikymmeniä sitten asuntoalalle ns. hypoteekkipankkisysteemiä eli pitkäaikaisia lainoja pienellä korolla? Miksi halpakorkojärjestelmää voidaan soveltaa valtion metsien ostamiseen mutta ei oman asunnon hankkimiseen? Tähän toivoisin saavani kyllä vastauksen.

Menneinä vuosina ja vuosikymmeninä asia ei ehkä ollut niin kipeä kuin se tällä hetkellä on. Suuret ikäluokat eli me pääsimme asuntoon käsiksi yhteiskunnan tuen turvin. Inflaatio söi lainapääomaa, ja valtio maksoi osan koroista puolestamme. Me olemme kitkutelleet yksiön ja kaksion kautta kohtuulliseen omaan asuntoon, mutta samaa vaihtorulettia ei ole enää tarjolla tämän päivän nuorille, tämän päivän kolme-

kymppisille. Syystä he ovat meille suurille ikäluokille katkeria. Kun olemme saaneet omat asiamme kuntoon, me vähät välitämme siitä, miten perässä tuleva sukupolvi pärjää.

Kaiken maailman vippaskonsteja on kyllä yritetty. Yksi sellainen on entisen valtiovarainministerin Erkki Liikasen nuorille tarjoilema asuntovähennysjärjestelmä joka on niin monimutkainen ja hankala, ettei siitä normaalijärjellä kukaan saa selvää. Kaiken lisäksi sen tulevaisuus riippuu aina kulloisenkin hallituksen hyvästä tahdosta.

Verouudistuksen periaate eli se, että kaikista vähennyksistä on päästävä eroon, on tietenkin periaatteessa aivan hyväksyttävä. Sittenkin on pakko miettiä, mennäänkö yksinkertaistamisessa liian pitkälle. Vähennysjärjestelmillä, kun ne kohdistetaan oikein, pystytään kohdistamaan helpotukset juuri niille, jotka ovat kipeimmin niiden tarpeessa. Siksi mielestäni verovähennysjärjestelmä pitäisikin ottaa uudelleen harkittavaksi ja käyttöön tehostettuna juuri nuorille, ensiasuntoa hankkiville. Heidän kohdallaan voitaisiin aivan hyvin sallia nykyistä paljon suuremmat verovähennykset. Heiltä voitaisiin poistaa omavastuuosuudet. Tällä tavalla suuri ikäluokka takaisi myös perässä tulevalle sukupolvelle mahdollisuuden omaan asuntoon, kun kerran vuokra-asuntoja ei kuitenkaan koskaan ole riittävästi.

Toisen ongelmaryhmän tällä hetkellä muodostavat ns. kahden asunnon loukkuun tippuneet. Heille ei keneltäkään näytä ymmärrystä löytyvän. Jotenkin tuntuu epäoikeudenmukaiselta se, että ilman omaa syytään hätään joutuneet menettävät nyt hirmuisten velkojen ja korkojen takia sekä entisen, että nykyisen asuntonsa. Tällainen omaisuuden uusjako ei voi olla oikeudenmukaista. Asuntoministeri voisi ryhtyä miettimään keinoja, joilla näitä ihmisiä voitaisiin auttaa. Pedon luonteen omaavia on tälläkin hetkellä asuntomarkkinoilla liikkeellä, niitä jotka häikäilemättä käyttävät hyväksi toisen hätää ja ahdinkoa.

Jotain hyvääkin asuntomarkkinoiden pattitilanteesta tietenkin on: ala tervehtyy. Kilpailun on pakko tulla kartellien ja takavuosien sulle mulle -periaatteiden tilalle.

Omatoimista rakentamista on syytä edistää paljon enemmän kuin tällä hetkellä tehdään. Kun asunnontarvitsija rakentaa itse, hän varmasti on kustannustietoinen. Tällä tavalla pääsemme eroon myös keskittyneestä ja kerrostalovaltaisesta rakentamisesta, jollaista ei tavata missään muualla kuin Ruotsissa ja entisissä itäblokin maissa.

Itse asiassa koko gryndaus pitäisi kieltää. Se on estänyt vapaan kilpailun ja tuonut rakentamiseen epäterveitä piirteitä sitoessaan kunnallisen poliittisen päätöksenteon rakennuttajien etuihin. Omatoimisuutta voidaan tukea tonttipolitiikalla tarjoamalla riittävästi kohtuuhintaisia omakotitontteja. Kilpailu pitäisi ulottaa paitsi urakoihin myös tonttien luovutukseen. Uusia lakeja tehokkaampaan tonttipolitiikkaan tuskin tarvitaan, jos kunnat käyttäisivät tehokkaasti edes nykyisiä mahdollisuuksiaan.

Suomalaisen asuntopolitiikan vitsaus on, että säädeltynä se reagoi vain äärimmäisessä hädässä. Kun asioita on hoidettu vuosikymmenet asia ja ongelma kerrallaan, kokonaisotetta on hankala saada, eikä sitä ole vieläkään saavutettu. Tulevaisuudessa on yhteiskunnan holhousta vähennettävä. On päästävä eroon ahtaista tulorajoista, ahtaista säädöksistä ja turhasta byrokratiasta. Suomalaista rakentajaa ei ole enää pakko holhota asunto- ja rakennushallituksen pikkutarkoilla määräyksillä varsinkaan nyt, kun syyskuun alussa voimaan tullut tuotevastuulaki velvoittaa maahantuojat vastuuseen. Lisäksi Euroopan yhteisö pyrkii poistamaan turhia kaupan esteitä siten, että tuotteen hyväksyntä yhdessä maassa riittää myös muualla.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys vuokrien sääntelyn purkamisesta on vain yksi, sinänsä mitätön keino suurimpaan hätään. Esitystä ei ole mitään syytä vastustaa. Pikemminkin hallitukselta on edellytettävä uusia keinoja, joilla asuntopolitiikkaan ja asuntorakentamiseen syntyneitä kahleita voidaan purkaa.

Ed. K a u t t o : Arvoisa puhemies! Eduskunta aloitti viime torstaina keskustelun huoneenvuokralain muutoksesta ja vuokrasääntelyn purkamisesta. En aio puuttua puheenvuorossani enää asian periaatteelliseen asuntopoliittiseen puoleen, vaan keskityn lakiesityksen ongelmakohtiin ja niiden vaikutuksiin käytännön tilanteissa.

Lakiesitys perustuu oikeusministeriön ilmaisun mukaan ns. viittaustekniikan käyttöön, mikä on aiheuttanut kiistelyä jo asuntoasioihin vihkiytyneiden virkamiesten keskuudessa. Osa näistä ongelmista olisi ilmeisesti voitu poistaa, jos lakiesityksestä olisi pyydetty oikeusministeriön lausunto. Niinpä oikeusministeriö onkin joutunut toteamaan, että lakiehdotus ei vastaa hyvän lainsäädäntötavan vaatimuksia.

Erityisen huolestuttavaa on se, että jos lakiehdotus aiheuttaa jo asiantuntijoiden keskuudessa tulkintavaikeuksia, niin kuinka voidaan olettaa, että maallikot, niin vuokralaiset kuin vuokranantajat, voisivat tiedostaa, mihin sitoutuvat.

Ehdotuksen keskeinen ongelma koskee vuokralaisen irtisanomissuojan poistamista, samalla kun vuokranantaja saa uuden vuokranantajasuojan eli mahdollisuuden käyttää irtisanomista tai sen uhkaa vuokrankorotuskeinona. Oikeusministeriön lausunnossa ympäristövaliokunnalle katsotaankin, että asuinhuoneiston vuokranantajalla ei tulisi olla yhtä laajaa oikeutta irtisanomisen käyttöön vuokrankorotuksen aikaansaamiseksi kuin liikehuoneiston vuokranantajalla.

Jos vuokransääntelystä luovutaan, olisi vuokralaisen asema vielä jotenkin turvattava. Lakiin olisikin kirjattava, että vuokranantajan tekemä irtisanominen tulisi voida julistaa perusteettomaksi jo sillä perusteella, että sen perusteena on pyrkimys saada vuokraa korotettua enemmän kuin mihin vuokranantajalla sopimukseen sisältyvän vuokran korottamista koskevan ehdon mukaan on oikeus tai enemmän kuin on kohtuullista ottaen huomioon kiinteistökustannuksissa, paikkakunnan yleisessä vuokratasossa, huoneiston vuokra-arvossa ja muissa vuokran määrän kannalta merkityksellisissä olosuhteissa tapahtuneet muutokset.

Mielestäni näiden tekijöiden huomioon ottaminen ei sinänsä vesittäisi lakiehdotusta, vaan olisi päinvastoin saattamassa niin vuokralaista kuin vuokranantajaa samalle lähtöviivalle. Se olisi myös tukemassa yleistä asennoitumista ja siten lisäisi vuokra-asumista kohtaan niin mielenkiintoa, kysyntää kuin turvallisuuden tunnetta. Se myös ehkäisisi irtisanomisen väärinkäyttöä vuokralaisen painostamiseksi kohtuuttomiin vuokrankorotuksiin.

Irtisanomisuhan käyttö on todella raskas ase tilanteissa, joissa kysyntä ylittää tarjonnan, ja näitä alueita on todella monia, erityisesti pääkaupunkiseutu. Käytännössä se on vuokralaiselle ajolähtötilanne eli maksat tai muutat. On myös muistettava, että vaikka epätasapaino ei olisi kovin paha, ihmisen oma elämäntilanne voi tehdä sen hankalaksi. Asunnon valintaanhan vaikuttavat myös mm. työmatkat, lasten hoitoja koulujärjestelyt jne. Varmasti suuri osa vuokranantajista lähtee inhimilliseltä pohjalta ja sitoo vuokran kehityksen esimerkiksi indeksiin. Mutta valitettavasti on olemassa myös huonoja vuokranantajia siinä missä huonoja vuokralaisiakin.

Vuokralaisen tilannetta pahentaa myös se, että vastuu lähteä purkamaan kohtuuttomia korotuksia ym. rikkeitä vuokrasuhteessa on yksin vuokralaisella. Väitän, että suuri osa meistäkin olisi haluttomia lähtemään oikeusistuimeen riitelemään asiasta, kun ns. kohtuuttoman vuokrankorotuksen ja irtisanomisen osoittaminen on hyvin vaikeaa. Jos vielä kansanedustajilla riittäisikin intoa ja taitoa, niin väitän, että tavallisen vuokralaisen kyvyt, halut, tiedot, taidot sekä talousasiat eivät tee tätä prosessia käytännössä mahdolliseksi.

Vuokralaisen kannalta myös vuokrasopimuksen määräaikaisuus on sekä hyvä että paha. Määräaikaisuus antaa varmuutta: mitä pidempi vuokrasopimus, siinä suhteessa tältä kannalta parempi. Mutta entäpä sitten, jos elämäntilanteessa sattuukin jotain, esimerkiksi tulee avioero, kuolemantapaus, työpaikkakunnan muutos tai niin edelleen, meille ihmisille kun sattuu kaikenlaista ennalta aavistamatonta matkan varrella? Vuokrasopimus tämmöisessä tilanteessa vain olisi ja pysyisi muuttumattomana. Vaikka et siis itse pystyisi pitämään tai tarvitsisi asuntoa, joudut siitä maksamaan, ellei vuokranantaja saa asuntoa uudelleen vuokralle. Vuokranantajan ei tarvitsisi edes vuokrata sitä halvemmalla, jolloin vuokralainen maksaisi vain erotuksen.

Lakiehdotus mahdollistaa tämän tilanteen. Asiasta on korkeimman oikeuden päätös, jossa on sovellettu juuri samoja liikehuoneistojen irtisanomisperusteita kuin nyt esitetään koskemaan asuntojenkin vuokrasopimuksia. Tämä tapaus oli sellainen, että vuokralainen, muuan yhtiö, oli tehnyt vuokranantajan, erään eläkekassan, kanssa vuokrasopimuksen, jonka vähimmäiskestoksi oli määrätty viisi vuotta. Kun tästä ajasta oli kulunut vajaa puolet, yhtiö kuitenkin purki sopimuksen, koska sillä ei enää ollut käyttöä huoneistolle siellä harjoitetun toiminnan lakattua. Vuokranantaja vaati vahingonkorvauksena sopimuksen mukaisia vuokria runsaan puolentoista vuoden pituiselta ajalta eli sopimuksen purkamisesta lähtien siihen ajankohtaan saakka, jolloin huoneisto oli saatu uudelleen vuokrattua. Korkein oikeus hyväksyi korvausvaatimuksen. Perusteluissa todettiin yhtiön perusteetta purkaneen vuokrasopimuksen ennenaikaisesti. Sopimusrikkomuksensa vuoksi yhtiö oli velvollinen korvaamaan vuokranantajalle sovittujen vuokrien menettämisestä aiheutuneen vahingon sikäli kuin vahinko ei johtunut vuokranantajan omasta menettelystä tai laiminlyönnistä. Vuokranantajan toimenpiteiden uuden vuokralaisen hank-

kimiseksi katsottiin olleen asianmukaiset ja riittävät.

Erityisesti korkein oikeus totesi, että vuokranantaja ei ollut velvollinen vuokraamaan huoneistoa yhtiön maksamaa alhaisemmasta vuokrasta vähentääkseen sovittujen vuokrien menetyksestä aiheutuvaa vahinkoa.

Mielestäni ei voi olla oikein, että sama vahingonkorvauslain säädös koskisi jatkossa myös tavallisia vuokralaisia.

Neljäntenä ongelmakohtana haluan kiinnittää huomiota siihen, että esitys laajentaa määräaikaisten sopimusten käyttämisen myös arava-vuokra-asuntoihin, vaikka ympäristöministeriön perustelujen mukaan muutos ei sinänsä koskisi arava-asuntoja. Arava-asuntojen saattaminen järjestelmän piiriin on ristiriitainen jo siksi, että niiden vuokrat määräytyvät säännöllisillä vuokrantarkistuksilla. Määräaikaisuus arava-vuokra-asuntojen osalta johtaa turhaan uhkaan tilanteissa, joissa asukas on huolehtinut omalta osaltaan velvoitteista. Niiden osalta, jotka eivät niistä huolehdi, on jo nykyisen järjestelmän puitteissa riittävät irtisanomismahdollisuudet.

Arvoisa puhemies! Niin lakiesityksen valmisteluvaiheen, aiempien perusteluiden kuin myös asiantuntijoiden arvion mukaan muutos aiheuttaa vuokratason nousua. Mielestäni se on selvässä ristiriidassa nykyisen taloudellisen tilanteen kanssa. Se nostaa elinkustannuksia tilanteessa, jolloin palkkoja ja eläkkeitä lasketaan.

Koen myös puutteena sen, että vuoden 1992 talousarviossa ei ole asuntotukimäärärahoissa varauduttu muutokseen. Vuoden 1992 maksatustarve olisi arvioiden mukaan vähintään 1 700 miljoonaa markkaa, eli varaus on vähintään 300 miljoonaa markkaa liian pieni. Jos korotusta ei tehdä, joudutaan tukea leikkaamaan. Taloudellisen kokonaistilanteen heikkeneminen ja työttömien ruokakuntien määrän kasvu aiheuttaa sen, että asumistuen piiriin pääsee yhä useampi ruokakunta, sillä työttömyyskorvauksessa ja kassaavustuksessa ei erikseen oteta huomioon asumismenoja. Jo nyt kunnat ovat ihmeissään, mihin joudutaan tuplaantuvien hakemusmäärien kanssa.

Arvoisa puhemies! Puheenvuoroni saattaa kuulostaa hiusten halkomiselta. Näen kuitenkin, että lakiehdotuksessa on monia uhkatekijöitä, joiden en soisi toteutuvan. Meillä epäonnistunutta asuntopolitiikkaa on totuttu jälkikäteen selittelemään syillä jos toisillakin, mutta se on tunnetusti onneton tie. Toivon siltä tieltä vihdoin päästävän, kun asuntopolitiikka on vihdoin katsottu oman ministerinsalkunkin arvoiseksi. Kansalaisilla on jo ennestään niin paljon vaikeuksia, ettei niitä pitäisi tieten tahtoen lisätä.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kautto oli varmasti aivan oikeassa arvostellessaan lakiesityksen teknistä suoritusta eli sen selkeyttä ja tarkkuutta. Tosiasiahan on, että suuri osa tästä talosta ulos menneistä laeista on niin sekavia ja epäselviä ja epätarkkoja ja monimutkaisia, että jo sen takia pidetään tuhatlukuista juristikuntaa pystyssä tässä maassa, kun he ottavat selvää, mitä tämä talo on oikein päättänyt.

Toinen asia on, että jos ed. Kauton vaatimat muutosesitykset olivat oikeusministeriön valiokunnalle esittämästä lausunnosta, ei sekään kovin selkeää ollut. Piti miettiä, mitä siinä oikein tarkoitettiin ja mihin pyritään.

Ed. V i l j a m a a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta ed. Kautto todella toi hyvin merkittäviä näkökulmia esiin puheenvuorossaan, sellaisia jotka ovat todella uhkia turvalliselle vuokralla asumiselle, johon kuitenkin tämän lain on tarkoitus kiinnittää huomiota.

En henkilökohtaisesti myöskään näe tässä taloudellisessa tilanteessa vuokrasäännöstelyn purkua keinoksi, jota tulisi laajentaa, silloin kun kysyntä ja tarjonta ovat näin pahassa ristiriidassa kuin ovat tietyissä opiskelijakaupungeissa. Jos tyhjiä asuntoja on, ne voidaan vuokrata, ellei tavoitteena todella ole nostaa vuokrasäännöstelyn purkautuessa vuokria ihan huimiin määriin.

Kyseenalaista on myös asumistuen saaminen hyvin korkeisiin vuokriin. Se on itse asiassa tulonsiirtoa, yhteiskunnan rahan siirtämistä vuokranantajille säännöstelyn purkautuessa. Tähän asiaan tulisi kiinnittää huomiota ja toimia ed. Kauton ehdotusten mukaisesti lain suhteen.

Ed. V a n h a n e n : Arvoisa puhemies! Kaikilla yhteiskunnan ohjauskeinoilla — niitähän lait ovat — täytyy olla jokin tavoite, ja näitä ohjauskeinoja täytyy uskaltaa myös arvioida jälkikäteen saatujen kokemusten perusteella.

Vuokrasääntelyn kaudella on yksityisiä vuokra-asuntoja kadonnut markkinoilta eräiden arvioiden mukaan noin 200 000. Jäljellä on vielä kuitenkin noin 220 000 yksityistä vuokra-asuntoa, ja on etsittävä keinot, joilla turvaamme edes näiden asuntojen säilymisen vuokrakäytössä.

Ohjaustoiminnalla on oltava tavoite, kuten sanoin. Vuokrasääntely ei ole tässä tapauksessa

tuottanut sitä tavoitetta, jonka ainakin minä vuokra-asuntotoiminnan ohjaukselle asettaisin. Vuokra-asuntojen lukumäärä on tällä kaudella romahtanut. Se ei ole voinut olla tavoite. On uskallettava tehdä uusia johtopäätöksiä, etsiä keinoja ja vastauksia, joilla tilanteeseen saadaan käänne.

Meillä on kehitys vähitellen johtamassa siihen, että valtion pitää rahoittaa vuokra-asuntotuotantoa. Siihen eivät kuitenkaan valtion resurssit riitä, ja asiasta kärsivät ennen muuta asunnontarvitsijat. Jokainen voi laskea, paljonko 200 000 menetetystä vuokra-asunnosta on tullut itse asiassa, jos ei asunnottomia, niin joka tapauksessa alkuperäisen asuntonsa menettäneitä. Lukumäärä on ehkä 300 000—400 000 Suomen kansalaista. Johtopäätöksenä tästä kehityksestä pitää olla sen, että me tarvitsemme myös yksityisiä pääomia vuokra-asuntomäärän lisäämiselle. Syyt yksityisen vuokra-asuntokannan romahdukseen ovat seuraavat, ainakin itse jaottelisin karkeasti syyt kolmeen osaan:

Ehkä merkityksellisin syy on ollut se, että monet omakotitalojen vintit ovat jääneet pois vuokrakäytöstä. Se on liittynyt siihen, että vuokranantajan oma elämänlaatu, elämäntaso on sillä tavalla kehittynyt, että ihmiset eivät enää viitsi omia ylimääräisiä huoneitaan talostaan vuokrata. Tämä on varmasti ollut yksi suuri selittävä tekijä noin 200 000 vuokra-asunnon markkinoilta häviämiseen.

Toinen tekijä on varmastikin raha, se mitkä tuottomahdollisuudet sijoitukselle yhteiskunnassa ovat. Yksityiseen vuokra-asuntoon sijoittaminen ei ole ollut erityisen tuottava tapa.

Kolmas seikka liittynee vuokranantajien psykologiaan, ja siihen taas vaikuttavat hyvin monet tekijät. Ei voitane väittää, ettei myös irtisanomissuoja olisi vaikuttanut tähän. Moni vuokranantajakin on aivan tavallinen ihminen, jonka käyttäytymiseen on vaikuttanut se epävarmuus, joka vuokrasuhteeseen myös vuokranantajan näkökulmasta on saattanut liittyä.

Vuokrasääntelyn purku saattaa johtaa vuokrien kallistumiseen. Tätä ei kuitenkaan pidä liioitella. On arvioitavissa, että ratkaisujen myötä vuokra-asuntojen määrä tullee kasvamaan ja jonkinlaiseen kysynnän ja tarjonnan väliseen suhteeseen päästään nykyistä paremmin.

Kun puhutaan vuokratasosta, on nähtävä kuitenkin näissäkin asioissa pintaa syvemmälle. Vaikka meillä on nyt säännellyt vuokrat, tosiasia on se, että meillä kynitään pimeitä vuokria ja meillä on myös kehittynyt ns. työsuhdevuokra-asuntojen verkko, jolla on kierretty käytännössä sääntelyä. Näillä kahdella tavalla on menty ohi säänneltyjen vuokrien.

Aravavuokra-asuntojen puolellahan vuokra määräytyy ns. todellisten kustannusten mukaan. Näitä todellisia kustannuksia ovat hoitomenot, lainojen korot ja lainojen lyhennykset. Nämä samat todelliset kustannukset ovat myös yksityisellä vuokrapuolella. Mutta kun tällä hetkellä korkeimmat hyväksytyt aravavuokrat ovat noin 49 markkaa neliömetriltä, jotka siis muodostuvat todellisista, kaikkien tarkistettavissa olevista menoista, suuri osa yksityisistä vuokra-asunnoista on vuokratasoltaan 30—40 markan neliötasolla, paljon on myös alle 30 markan neliöhintoja. On aivan varmaa, että nämä vuokrat eivät vastaa todellisia kustannuksia. Jokainen voi itse laskea, jos hoitomenojen osuus on 15—16 markkaa neliömetriltä, kuinka paljon tarvitaan lainojen lyhennyksiin ja korkoihin tämän päälle. Sanotaan 15 markkaa ei tällä hetkellä riitä. Vuokranantajien näkökulmasta moni muu talletusmuoto, vaikkapa lähdeverotilille, tuottaa paremman tuoton kuin 30 markan neliövuokra.

Tähän ei toki vastaus saa olla se, että vuokrien annetaan kohota pilviin. Lakiehdotuksen perustelut lähtevät siitä, että kohtuuttomuuksia ei tulla vuokratasossa sallimaan. Lienee luonnollista, että myös asumistuki tulee kattamaan osan ehkä kohtuullisesta vuokran kasvusta, sillä onko sekään oikein, että itse asiassa asumistukea maksavat tällä hetkellä monet niistä yksityisten vuokra-asuntojen omistajista, joilla vuokrataso on alhainen, omasta mielestään paljon alhaisempi kuin tuotto sille pääomalle muualta tuottoa? Siksi on parempi tervehdyttää tilannetta ja sallia pitemmällä aikavälillä myös jonkin tasoinen vuokrien nousu etenkin niiden asuntojen kohdalla, joissa selvästikin mennään roimasti alle aravavuokratasojen.

Me tarvitsemme ratkaisun, joka säilyttää mahdollisimman suuren osan nykyisestä yksityisestä vuokra-asuntokannasta. Siihen tämä ratkaisu antaa eväitä. Me tarvitsemme ratkaisun, joka tuo nykyisin myymättä olevista tyhjistä asunnoista edes osan määräaikaisten vuokrasopimusten kautta vuokramarkkinoille. Me tarvitsemme ratkaisun, joka tuo uutta yksityistä pääomaa vuokra-asuntotuotantoon. Tähän tavoitteeseenhan tähtää myös hallituksen budjettiesitys siltä osin, että siinä pyritään lisäämään vapaarahoitteista vuokra-asuntotuotantoa valtion korkotuen turvin, ja on hyvin luontevaa, että myös hallinnollisilla ohjauskeinoilla tätä tavoi-

tetta pyritään turvaamaan. Uskon, että on kaikkien asunnontarvitsijoiden etu se, että me pystyisimme saamaan vuokra-asuntojen lisäämiseen sekä valtion aravalainaa että yksityistä pääomaa.

Kuten aiemmin sanoin, mitkään valtion resurssit eivät tule riittämään, siis että Suomessa vuokra-asuntojen rakentaminen jäisi yksinomaan valtion vastuulle. Olen nähnyt erään tilaston, jonka mukaan Suomen asuntokannasta vain noin 9 prosenttia on enää yksityisiä vuokra-asuntoja, kun hyvin monissa Länsi-Euroopan maissa osuus on 40—50 prosentin tasolla. Meillä on tässä suhteessa hyvin vino jakauma asuntojen hallintamuodoissa.

Esitys koskee uusia vuokrasuhteita. Tältä osin esitys on mielestäni viisas ja harkitseva. Se on hyvä nykyisessä suhdannetilanteessa. Ei ole erityistä pelkoa tai vaaraa siinä, että vanhoja vuokra-asuntoja omistajat panisivat myyntiin ostaakseen ehkä tilalle uuden, johon saisivat sitten uuden vuokrasuhteen, koska kauppa ei nyt käy.

Irtisanomissuojan osalta lopuksi totean, että kyse on toki vakavasta asiasta mutta järjestelmässä pitää pystyä luottamaan molempiin osapuoliin. Olen aivan varma, että yleensä vuokranantajien oma tavoite on se, että saataisiin sellainen vakaa vuokrasuhde, joka on molempien etu. En usko, että kenenkään yksityisen vuokranantajan tavoitteena on vaihtaa jatkuvasti vuokralla olijaa. Siitä aiheutuu pelkkiä kustannuksia: asunto on tyhjillään, ja vuokratuloja jää saamatta. Minusta on itsestäänselvää, että vuokranantajien tavoite on päästä vakaisiin vuokrasuhteisiin.

Nyt kun määräaikaisten vuokrasopimusten tekomahdollisuutta laajennetaan, samalla laajennetaan niitä sopimusmahdollisuuksia, joita on vuokranantajien ja vuokralle tulijoiden välillä. Uskon, että mitä joustavampi sopimusjärjestelmä suhteeseen on saatavissa, sitä suurempi luottamus myös molemmin puolin asiassa vallitsee.

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihan niin kuin ed. Vanhanen totesi, nykyisessä tilanteessa eivät yksityiset vuokranantajat ole todellakaan vastaavassa asemassa kuin monissa muissa sijoitusmuodoissa. On esimerkiksi laskettu, että vuokrien täytyisi olla yli 70 markkaa neliöltä, jotta ne olisivat kilpailukykyinen sijoitusmuoto osakkeiden tai obligaatioiden kanssa. Tämä johtaisi esimerkiksi sadan neliön asunnoissa 7 000 markan kuukausivuokraan.

Minulla on se käsitys, että vuokrasääntelyn purku ei auta saamaan asuntoja todella laajemmin vuokrakäyttöön, koska epäilen, että kovinkaan monella ei olisi mahdollisuuksia 70 markan ja sen ylittäviin vuokriin neliöltä. Näenkin, että jotta tyhjillään olevia sekä vanhoja että uusia asuntoja saisi laajemmin käyttöön, olisi pitänyt ottaa laajemmat keinot käyttöön.

Mitä tulee vuokranantajiin, niin kuin totesin puheenvuorossani, uskon myös, että suuri osa vuokranantajista todella haluaa kestävään ja luotettavaan vuokrasuhteeseen vuokralaisensa kanssa. Mutta kaikki tilanteet eivät näin ole, vaan todella ihan samalla tavalla, kuin vuokranantajissa on kaikenlaisia vipeltäjiä, niitä on myös vuokralaisissa. Jos aiemmin oli se virhe, että vuokranantajien tilanne oli tehty lainsäädännöllä mahdottomaksi, mikä esti vuokrausta, nyt ei pitäisi syyllistyä toiseen, päinvastaiseen virheeseen tekemällä vuokralaisen asema mahdottomaksi uudella lainsäädännöllä.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vanhanen puhui nostalgisesti omakotitalojen vinteistä ja siitä, että vuokranantajilla on elämänlaatuun liittyviä syitä ollut, miksi ne ovat jääneet vuokraamatta. Uskon, että elämänlaatuun ja asumisenlaatuun liittyviä vaatimuksia on myös vuokralaisilla ja ne ovat aikaisempaa korkeammat, joten uskon, että vintit ovat täysin pysyvästi menetetty vara asuttaa ihmisiä.

Toinen kysymys, johon ed. Kautto jo ainakin on viitannut ja ilmeisesti ed. Vanhanenkin: On hyvin epäsopiva ajankohta esitykselle sen takia, että tupossa on tarkoitus alentaa palkkoja. Osa vuokralaisista maksaa vuokransa kokonaan itse, ja esitys tulee vuokria nostamaan ja näin heidän kustannuksiansa lisäämään. Kuvaavaa on, että tällaista kustannusvaikutusta ei ole yleisissä arvioissa vielä ollenkaan haluttu ottaa mukaan, vaikka muita hallituksen esityksiä onkin pyöritelty.

Sitten sanon sen, että asumistukipuolella tulee kustannusten lisää julkiselle sektorilla ja näin ongelma tulee siirtymään uusille alueille, koska olemme nähneet, että hallituksella on suuri halu supistaa julkisen sektorin kustannuksia kaikin voimin.

Ed. V a n h a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kautto oli oikeassa siinä, että todelliset kustannukset uudesta vapaarahoitteisesta vuokra-asunnosta päätyvät vuok-

raan ehkä 70 markkaa neliömetriltä, mutta ei ratkaisu sen sisältämään ongelmaan ole se, että meillä on käytössä sääntelyjärjestelmä, joka ikään kuin kieltää tosiasian. Kustannukset ovat olemassa, ja se pitää uskaltaa ottaa myös päätöksenteossa pohjaksi.

Ed. Vehkaojan arvio ajankohdan oikeellisuudesta saattaa olla tietysti aiheellinen, mutta kysyn vain, mitä tapahtuu seuraavan nousukauden alkaessa, ellemme nyt tee tämän suuntaista ratkaisua. Minä pelkään, että merkittävä osa jäljellä olevista 220 000 yksityisestä vuokra-asunnosta menee myyntiin, koska siellä on tiedossa se, että todelliset kustannukset, hoitomenot, pääomamenot, lainanlyhennysmenot, päätyvät noin 70 markan neliövuokriin, ja jos asunnosta saa nyt vain 25—30 markkaa, totta kai sille omaisuusmassalle haetaan uutta sijoitustapaa ja asunto pannaan myyntiin. Nyt on pantava piste yksityisten vuokra-asuntojen vähenemiselle.

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En todellakaan väittänyt, että vuokrasääntelyn purkaminen estäisi markkinoilletuloa, vaan sanoin, että mielestäni vuokrasääntelyn purku ei yksin pysty ratkaisemaan sitä, että asuntoja saataisiin vuokramarkkinoille, koska vuokrat muodostuisivat niin kohtuuttomiksi, että se olisi jo erittäin rajaava tekijä. Haluaisin, että lakiesityksessä olisi otettu huomioon myös verotukseen liittyvät keinot siltä pohjalta, jos todella halutaan näitä asuntoja vuokralle.

Mitä tulee nousukauteen, niin näen sen myös sillä tavalla, että jos meillä nousukauden alkaessa ei todella ole toimivia asuntotuotantomarkkinoita, niin seuraus on se, että nyt yksityisten omistuksessa olevat vuokra-asunnot lähtevät välittömästi myyntiin ja ovat sillä tavalla sitten myös ehkä jonkin näköisenä pullonkaulana myös uuden asuntotuotannon osalta. Näenkin välttämättömäksi, että nyt ei yksin asuntopoliittisissa keinoissa keskityttäisi vain tähän, vaan erittäin tärkeää on se, että meillä on aravatasoisia vuokra- ja asumisoikeusasuntoja koko ajan tulossa lisää markkinoille, jotka olisivat käytössä myös silloin, kun se toivottu noususuhdanne joskus alkaa.

Ed. P o l v i : Arvoisa puhemies! Hiljattain valmistuneesta tutkimuksesta "Ahtaasti asuvat", jonka rahoittajana ovat olleet mm. Tilastokeskus ja asuntohallitus, ilmenee, että pohjoismaisin normein mitattuna maassamme lähes joka neljäs talous asui ahtaasti vuonna 1990. Se kuvaa noin 1,5 miljoonan ihmisen asumistilannetta. Lähes saman verran asuu puutteellisesti varustetuissa asunnoissa. Sen lisäksi meillä on huomattava määrä kokonaan vailla asuntoa olevia.

Asuntojen parantamisen edellytyksiä kunnissa selvittänyt ympäristöministeriön työryhmä toteaa keväällä jättämässään raportissa perusparannustarpeen olevan 1990-luvulla 68 000 asuntoa vuodessa. Kustannukset olisivat noin 7,6 miljardia markkaa vuosittain. Tällä hetkellä asuntoja kuitenkin perusparannetaan vain murto-osa tuosta määrästä. Asuntokanta kokonaisuudessaan on siten tällä hetkellä rappeutumassa. Kaiken kaikkiaan nykyinen tilanne on seurausta epäonnistuneesta asuntopolitiikasta tai pikemminkin asuntopolitiikan puuttumisesta kokonaan.

Asuntojen lisärakentaminen samoin kuin perusparantaminenkin olisi sivumennen sanoen hyvä työllistäjä, joka lisäksi maksaisi itse itsensä, niin kuin täällä on aikaisemmin kerrottu ympäristöministeriön laskelmien osoittavankin. Se tosin ei ilmeisesti tällä hetkellä sovi hallituksen poliittiseen linjanvetoon talouspolitiikan osalta.

Asuntopolitiikan kipein ongelma tällä hetkellä tietenkin on vuokra-asuntojen puute. Hallituksen esityksessä huoneenvuokralain ja indeksiehdon käytön rajoittamista koskevan lain muuttamiseksi on pidetty itsestäänselvänä, että vuokrasääntelyn purku lisää vuokra-asuntojen tarjontaa ja sitä kautta saadaan markkinat tasapainoon. Tuolle olettamukselle ei kuitenkaan löydy mitään kestävää perustelua.

Nykyisen korkotason vallitessa vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen määrässä ei tapahdu merkittävää lisäystä. Siten tavoite ilmeisesti pääosin jää saavuttamatta. Vuokrasääntelystä luopuminen sen sijaan johtaa väistämättä vuokratason tuntuvaan kohoamiseen. Sillä puolestaan on monia kielteisiä seurausvaikutuksia.

Ensiksikin se johtaa ahtaasti asumisen lisääntymiseen. Osoittihan aikaisemmin mainitsemani tutkimuskin jo, että ahtaasti asuminen on sidoksissa ensisijaisesti hinta- ja kustannustasoon eikä niinkään tulotasoon. Vuokratason nousu lisäisi entisestään ahtaasti asumista, sen sijaan että sitä pitäisi kyetä purkamaan.

Toiseksi vuokrasääntelystä luopuminen johtaisi myös asumistukimenojen lisäykseen ja siten valtion menojen kasvuun. Kaiken kaikkiaan vuokrasääntelyn purku tilanteessa, jossa markkinat eivät ole tasapainossa, oli asuntopoliittisesti selvä virheratkaisu.

Asukasliiton kansanedustajille toimittamissa

selvityksissä on myös eri Euroopan maiden kokemuksiin perustuen osoitettu, että sääntelyn purku on nostanut vuokratasoa. Toisaalta ainoassakaan Euroopan maassa säännöstelyn purku ei ole kyennyt estämään yksityisten vuokra-asuntojen absoluuttisen ja suhteellisen osuuden selvää vähentymistä. Miksi emme usko muiden Euroopan maiden kokemuksia, jotka selvästi osoittavat, että hallituksen nyt esittämän tyyppisillä ratkaisuilla vuokra-asuntopulaa ei kyetä helpottamaan?

Hallituksen esityksen toteutuminen merkitsisi heikennystä myös irtisanomissuojaan. Se johtaisi myös huomattavaan asukaskiertoon. Hallituksen esityksen perusteluissa on todettu, että arviolta noin kolmanneksessa nykyisestä vapaarahoitteisesta vuokra-asuntokannasta vuokrasuhteet jatkunevat nykyisten kaltaisina ja saattavat pysyä sääntelyn piirissä pitkään. Kääntäen kai tuo merkitsee, että kahdessa kolmasosassa vapaarahoitteisia vuokra-asuntoja eli noin 146 000 asunnossa vuokrasopimus vaihtuu ja ilmeisesti asukkaatkin ja hinta nousee. Syntyy melkoiset asukasmarkkinat.

Toisaalta perusteluissa on todettu, että sääntelystä luopuminen saattaa ainakin aluksi lyhentää vuokrasuhteiden kestoa ja lisätä irtisanomisia. Tämä seuraa siitä, että sääntelystä luovuttaessa vuokrasopimuksen irtisanominen kuuluu normaalisti vuokran tarkistamiseen. Näin siis hallituksen esityksen perusteluissa. Tämän kaiken hallitus toteaa. Sen sijaan se ei edes arvioi, millaista epävarmuutta ja aiheellista hätää menettely aiheuttaa vuokralaisten keskuudessa.

Esityksen perusteluissa korostetaan sopimusvapauden merkitystä vuokrasuhteessa. Niiden mukaan vuokranantajan ei ole enää mahdollista yksipuolisesti korottaa vuokraa ilman, että siitä on sovittu. Todellisuudessa kuitenkin sopimusvapaus on kaukana niin kauan, kun vuokra-asuntoja on riittämättömästi. Vuokrasopimuksen määräajan päättyessä vuokralaisella ei ole paljonkaan vaihtoehtoja vuokranantajan ilmoittaessa uuden vuokran, millä on valmis jatkamaan vuokrasopimusta.

Hallituksen esityksen perusteluissa on todettu, että sääntelystä luopumisen jälkeenkin vuokralaisella on edelleen mahdollisuus vaatia vuokraa alennettavaksi tuomioistuimessa, jos vuokra olennaisesti ylittää vuokra-arvoltaan samanveroisesta huoneistosta paikkakunnalla maksetun kohtuullisen käyvän vuokran ilman huoneenvuokrasuhteessa hyväksyttäväksi katsottavaa syytä.

Näinhän asia tietenkin on. Kohtuuttoman sopimuksen kohtuullistamista voi hakea oikeudesta. Mikään erityinen vuokralaisen suojakeinohan se ei kuitenkaan sinänsä ole. Toisaalta tässä oikeutta joutuu hakemaan heikompi sopimusosapuoli, jollainen vuokralainen käytännöllisesti katsoen aina on. Lainsäädäntö ja oikeussuoja pitäisi yleensä rakentaa niinpäin, että se suojaa heikompaa osapuolta. Tässä järjestelmä on tarkoitettu päinvastoin. Tämä hallituksen esitys vuokrasääntelyn purkamisesta ei täytä sitä vaatimusta miltään osin, vaan se on laadittu nimenomaan vahvemman etujen näkökulmasta.

Käsittelyssä oleva hallituksen esitys ei tuo parannusta vuokra-asuntotilanteeseen. Asuntotilanteen parantamiseksi ja vuokrien kohtuullisena pitämiseksi tarvitaan toisen tyyppisiä toimenpiteitä. Käytännössä vuokra-asuntotuotantoa on lisättävä. Siihen on osoitettava lisää valtion rahoitusta. On kehitettävä pitkäaikainen rahoitusjärjestelmä asuntolainoitusta varten ja suunnattava siihen myös työeläkevaroja, jolloin myös ne saadaan tuottavasti ja turvaavasti sijoitettua. On alennettava tällä hetkellä verrattain korkeaa korkotasoa, millä voidaan vaikuttaa vuokra-asuntojen määrään ja myös vuokratasoon.

Ed. T u o m i o j a : Arvoisa puhemies! Vuosikymmeniä on Suomessa puhuttu siitä, että vuokra-asuntotarjontaa pitää lisätä ja vuokra-asumisen hyväksi on tehtävä paljon enemmän. Mutta samassa suhteessa, kun vuokra-asumisen puolesta on pidetty puheita, on vuokra-asuntojen todellinen tarjonta koko ajan laskenut.

Niin kauan kuin rajallisia rahoitusresursseja käytetään pääasiassa omistusasumisen hyväksi, niin kuin meillä tapahtuu lähes 10 miljardin korkojen verovähennysoikeuden ja muun omistusasumisen hyväksi koituvan valtion tuen muodossa, on aivan turha puhua siitä, että vuokra-asuminen haluttaisiin saattaa edes tasaveroiseen asemaan asumismuotona.

Tässä saattaa vihdoinkin olla muutos tulossa. Yksi muutoksen tekijä on eurooppalaistuminen, kansainvälistyminen, se seikka, että me havahdumme huomaamaan, että Suomi on poikkeuksellisen omistusasuntovaltainen maa ja ne maat Euroopassa, joihin kernaasti nyt teemme vertailuja ja joiden kanssa haluamme lähempään yhdentymiseen, ovat maita joissa vuokra-asuminen on pääasiallinen asumismuoto. Paitsi että tämä vertailu ehkä saattaa meidät uusiin ajatuksiin, niin nimenomaan kansainvälistymiseen liittyvä työvoiman ja ihmisten lisääntyvä liikku-

vuus myös yli kansallisten rajojen tulee edellyttämään lisääntyvää vuokra-asuntotarjontaa.

Jos me haluamme ja niin kuin on välttämätöntä oman menestyksemme ja hyvinvointimme turvaksi saada myös Suomeen paljon enemmän ulkomailta ihmisiä, samoissa tehtävissä ja ominaisuuksissa kuin lisääntyvässä määrin suomalaiset hakeutuvat ulkomaille: opiskelemaan tai työkomennuksille tai eläkepäiviään viettämään, me tarvitsemme samassa ominaisuudessa myös muualta ihmisiä tänne. Ja he odottavat ja edellyttävät, että täällä olisi silloin toimivat vuokra-asuntomarkkinat. Toivottavasti tämä vaikuttaa myös tulevaisuudessa asuntopolitiikkaan. Tosin suomalaisten oma asunnontarve on aivan riittävä syy sinänsä toimivien vuokra-asuntomarkkinoiden luomiseen.

Tämä hallituksen esitys vuokrasäännöstelyn osittaisesta purkamisesta on sinänsä paikallaan ja yksi välttämätön osa toimivien vuokra-asuntomarkkinoiden luomista. Valitettavasti tähän esitykseen sisältyy paljon sellaisia heikkouksia, joita muun muassa ed. Kautto täällä on käynyt yksityiskohtaisesti lävitse ja joidenka korjaamiseen toivottavasti eduskunnassa riittää tahtoa.

Sinänsähän on selvää, että pitkäaikaisesta säännöstelystä luopuminen aiheuttaa myös haittoja. Mutta nämä haitat on kuitenkin osattava asettaa oikeisiin mittasuhteisiin. On muistettava myös, mikä on todellinen tilanne vuokra-asuntomarkkinoilla. Meillä on erityisesti suurissa kaupungeissa tosiasiassa kahdenlaiset vuokra-asuntomarkkinat. On ne, jotka noudattavat nykyistä vuokrasäännöstelyä ja ovat julkisessa hallinnassa ja valvonnassa. Sitten on pimeät markkinat, ja nimenomaan hädänalaisimmassa asemassa olevat ihmiset, erityisesti nuoret ja opiskelijat, joutuvat turvautumaan pimeisiin vuokramarkkinoihin, maksamaan niin korkeita vuokria, että sellaisia edes vuokrien vapautuminen ei toisi nyt säännöstelyn alaisille markkinoille. He maksavat sellaisia vuokria, joihinka ei nykyisellään edes ole mahdollista saada minkäänlaista asumistukea, koska sitä maksetaan vain taso-ohjeiden mukaisiin vuokriin.

Ajankohta tietysti vuokrasäännöstelyn purkamisessa on aina hankala, koska siitä aina seuraa hankaluuksia, ja ajankohtainen tulopoliittinen tilanne on tietystikin hyvin huono hetki tehdä mitään ratkaisuja. Mutta toisin puolin on myöskin niin, että tämänhetkinen lama asuntomarkkinoilla on myös poikkeuksellisen hyvä ja oikea ajankohta tehdä tällaiset välttämättömät muutokset. Mutta oleellista on se, että hallituksella itsellään olisi kuitenkin merkittävästi avaimia vaikuttaa siihen, onko ajankohta oikea vai ei, koska pelkästään tämän esityksen varassa ei vuokra-asuntokysymyksiä ratkaista.

Ensinnäkin samanaikaisesti meillä tulisi olla edessämme selvä esitys asumistuen määrän korottamisesta tästä seuraavaa tarvetta vastaavasti. Tähän ei ole varauduttu ensi vuoden tulo- ja menoarvioesityksessä.

Ennen muuta me tarvitsisimme nyt voimakasta yhteiskunnan satsausta aravavuokra-asuntotuotantoon. Se vaatimaton lisäys, mitä tulosopimuksen yhteydessä on sovittu, ei lähellekään vastaa sitä tarvetta, mikä nyt olisi, ei vastaa niitä valmiuksia, joita kuntatasolla olisi toteuttaa tällaista tuotantoa, eikä myöskään vastaa sitä tarvetta, joka syntyy siitä, että nyt olisi myös poikkeuksellisen edullinen ajankohta kustannustason puolesta toteuttaa uutta asuntotuotantoa. Luottamus hallituksen asuntopolitiikkaan olisi huomattavasti korkeampi, jos nyt meillä olisi edessämme myöskin merkittävä voimavarojen lisäys uusien vuokra-asuntojen tuottamiseen. Odotuksenahan ei tietenkään voi olla se, että aravavuokra-asuntojen tuottaminen sinänsä riittäisi vuokra-asuntokysymysten ratkaisemiseksi ja vuokra-asuntomarkkinoiden toiminnan takaamiseksi. Tarvitaan myöskin vapaarahoitteisia asuntoja, ja siihenhän tämä ehdotus osaltaan tähtää, että edellytykset näille voitaisiin luoda.

Mutta myöskin arava-asuminen kaipaa kehittämistä. Suomen eräs ongelma on se, että meillä toisin kuin esimerkiksi Ruotsissa on aravavuokra-asumiseen, koska se alun perinkin kaavailtiin lähinnä väliaikaisjärjestelmäksi, jäänyt tarpeettomasti sosiaalinen leima. Jos aravavuokra-asuntotuotanto olisi oikealla tasolla ja vuokra-asuntojen tarjonta riittävää, meilläkin voitaisiin päästä — ja tämä tulisi ehdottomasti ottaa tavoitteeksi — siihen, että tulorajoista aravavuokra-asuntojen jaossa voitaisiin kokonaan luopua siten, että ainoana kriteerinä olisi asunnonhakijan asumistarve. Toisin sanoen yhteiskunnan tukeman ja rahoittaman vuokra-asunnon tulisi olla normaali asumisen muoto, joka on kaikkien niiden kansalaisten haettavissa ja valittavissa, jotka sellaista haluavat ja tarvitsevat. Mutta tämä edellyttäisi ihan toisenlaista satsausta tähän, ja jos tämä tilaisuus nyt laiminlyödään tällaisessa suhdannevaiheessa, niin pelkään, että tulemme vielä kuulemaan saman kaltaisia puheenvuoroja vuokra-asumisen kurjuudesta seuraavankin eduskunnan aikana ja ehkä vielä seuraavalla vuosikymmenellä.

Ministeri R u s a n e n: Arvoisa puhemies! Toivon todellakin, että näitä ed. Tuomiojan veikkailemia puheenvuoroja ei tarvitsisi kuulla enää seuraavilla eduskuntakausilla. Haluaisin esittää eräisiin täällä tuotuihin näkökohtiin muutamia kommentteja, ja mahdollisesti keskustelun edistyessä niihin voidaan vielä jatkossa palata.

On totta, että hyvin monet työryhmät ja puheenvuorot tässäkin salissa ovat vaatineet ja puoltaneet vuokrasääntelyn purkua. Ei ainoastaan pankinjohtaja Sundqvistin asuntorahoitusryhmä 91 viime keväältä ole tätä vaatinut täälläkin jo toistetuista syistä vaan myös monet muut. Muun muassa työryhmä, jossa mukana olivat Sundqvistin lisäksi Arvo Aalto, Pekka Korpinen, Jaakko Rauramo, Samuli Skurnik, Eero Tuomainen ja Vesa Vainio, on viime tammikuun lopussa julkistanut Suomen talouspoliittisen ohjelman pohjaksi muistion, jossa mm. vaaditaan, että vuokrasäännöstelystä on hallitusti kokonaan luovuttava ja samalla asumisen tuki on suunnattava nykyistä enemmän nuorille perheille ja vuokralla asuville.

Kysymys on monilta yksityiskohdiltaan tietenkin vaikea. Näistä yksityiskohdista eräs, joka liittyy asuntopolitiikkaan, on monissa puheenvuoroissa täällä toistunut ns. pitkärahan ongelma. Muun muassa ainakin ed. Ukkola ja ed. Polvi peräänkuuluttivat näitä järjestelyjä.

On muistettava se, että alle markkinakoron järjestettyä korkoa on mahdollista Suomessa saada ja toteuttaa vain subventoimalla verovaroin. Mutta on myönnettävä, että monenlaisia vaateita ja toiveita pitkäaikaisen rahoituksen järjestämisestä on esitetty. Niitä on tänäkin päivänä ja tälläkin hetkellä ilmassa, ja kun pohditaan esimerkiksi joukkovelkakirjamarkkinoitten luomista pitkällä tähtäimellä, silloin niin yleisesti kuin ehkä erikseenkin joudutaan asuntorahoituksen osalta ottamaan kantaa moniin ennakkoluonteisiin kysymyksiin. Niitä ovat ainakin sellaiset seikat kuin joukkovelkakirjamarkkinoitten toteuttaminen pakkotoimin tai markkinaehtoisesti, indeksiehtojen käyttöönotto sekä mahdollisten obligaatioiden verokohtelu. Voidaan sanoa, että ongelmavyyhti kiertyy kuin lumipallo yhä suuremmaksi ja suuremmaksi.

Voi kuitenkin todeta, että ympäristöministeriöstä tullaan huomenna esittämään oma malli, jonka perusteella pitkäaikaiset joukkovelkakirjamarkkinat pyritään luomaan markkinaehtoisesti ja tarpeen mukaan eri osapuolten kanssa neuvottelemalla ja sopimalla. Tämä kantamme, joka siis huomenna julkistetaan, merkitsee mm. sitä, että työeläkelaitoksille ei aseteta pakollisia sijoitusvelvoitteita asunto-obligaatioiden ostamiseen, niin kuin olen täällä viime viikon ja tämän illan keskusteluista ollut ymmärtävinäni. Mutta sen sijaan on suositeltavaa ja toivottavaa, että jos työntekijöiden osallistuminen työeläkevarojen keräämiseen toteutuu, tätä osuutta voitaisiin ehkä käyttää asuntorahoitukseen.

Mallimme, jota en halua ryhtyä vielä laajemmin esittelemään sen takia, että se julkistetaan huomenna suunnilleen kello 10, on laadittu vapaiden kilpailuolosuhteiden pohjalta. Siinä kuitenkin pyritään kaikin keinoin parantamaan pitkäaikaisten joukkovelkakirjalainojen edullisuutta rahoitus- ja asuntorahoitusmarkkinoilla. Perästä kuullaan tämän asian kohdalla. (Ed. P. Leppänen: Kertokaa vähän lisää!) — Huomisen jälkeen.

Mitä tulee yksittäisten edustajien muihin kommentteihin, yhdyn ed. Kauton puheenvuorossaan esille ottamaan näkökohtaan, että tämä viittaustekniikka on hirveä. Mutta se on vain tapa, jolla meillä on lakeja vuodesta ja vuosikymmenestä toiseen tehty, eikä se varmastikaan vastaa hyvää lainsäädäntötapaa. Mutta lohduttaudun sillä, mihin ed. Ukkolakin viittasi, että ei se ole ainoa laki. Tässä on asuntotuotantolainsäädännössä mm. 15 §, jossa on a-, b-, c-, d-, e-, f- ja taitaa olla g-kohtakin. Se on todella ihmisten turvallisuutta ja oikeussuojaakin sortava, sillä veikkaan, että lainsäädäntöneuvokseltakin menee monta päivää hänen yrittäessään sijoittaa niitä muutoksia, joita eduskunta ehkä haluaisi tehdä.

Mitä tulee siihen ed. Kauton esittämään kommenttiin, jossa hän totesi, että vuokranantajan suorittama irtisanominen tulisi voida julistaa tehottomaksi jo sillä perusteella, että sen tarkoituksena on pyrkimys saada vuokraa korotettua enemmän kuin mihin vuokranantajalla sopimukseen sisältyvän ehdon mukaan on oikeus, väitän, että hyväksyttävänä irtisanomisperusteena tuskin käytännössä tullaan pitämään sitä, että vuokranantaja ei itse noudata vuokran tarkistamista koskevaa sopimusehtoa, jos ehto on kohtuullinen. Mitä tulee osaan "enemmän kuin on kohtuullista ottaen huomioon kiinteistökustannuksissa, huoneiston vuokra-arvossa jne. muissa vuokran määrän kannalta merkityksellisissä olosuhteissa tapahtuneet muutokset", haluan korostaa sitä, että hallituksen tarkoituksena on purkaa sääntelyä eikä missään tapauksessa kir-

jata sääntelyn filosofiaa lakiin ja pykälään vain eri muodossa, mitä mielestäni korotusyleisohjeina ed. Kauton puheenvuorossa julki tuotu vaade merkitsisi. Nyt halutaan päästä yleisohjeistuksesta eroon. Näin ei ole enää mitään syytä siihen palata uusiin pykäliin kirjoittamalla.

Irtisanomissuoja on erittäin vaikea kysymys, sen myönnän. Sillä kohdalla tällainen herkkyys ilmenee. Haluan vielä kuitenkin korostaa, kuten jo asian esittelyssä totesin, että irtisanomissuoja muodostuu kolmesta osasta: irtisanomisajoista, mahdollisuudesta muuttopäivän siirtoon ja mahdollisuudesta vaatia vuokrasuhteen jatkamista vuokranantajan tahdosta riippumatta. Viimeksi mainittuun kohtaan tulee muutos. Missään tapauksessa ei voi tässä mallissa olla kysymys siitä, että vuokralainen joutuisi mielivaltaisen tai muutoin kohtuuttoman irtisanomisen kohteeksi. Samalla kertaa kun tämä muutos on tehty vuokralaisen asemaan, myös vuokranantajan kohdalla on sääntelystä pois lähdettäessä toteutuva se seikka, ettei hän voi yksipuolisesti enää vuokrankorotuksia esittää, niin kuin tänään on mahdollista.

Mitä tulee tämän toteuttamisen ajankohtaan, yhdyn niihin, jotka täällä ovat osoittaneet tai väittäneet, että nyt on paras mahdollinen ajankohta. Vastakysymyksenä tietysti voi esittää: Mikä olisi sopivampi ajankohta, jos ei tällaisena lamakautena, jolloin ei ole mahdollista esittää korkeita vuokrapyyntöjä? Ennen kaikkea on kysymys siitä, mikä on tärkeintä tämän sääntelyn purkamisen osalta. Jos siinä saadaan esimerkiksi vain 20 000 uutta sopimusta liikkeelle vaikka 10 000:n vuosivauhtia kahtena ensimmäisenä vuotena, niin se on kuitenkin melkein yhtä paljon kuin vuosi aravavuokratuotantoa. Kun on useaan otteeseen osoitettu ja todistettu se, että uustuotannolla emme pysty tätä sumaa purkamaan, koska uusia tuotaessa nykyolosuhteissa aina häviää markkinoilta jo olemassa olevia, niin me olemme jatkuvassa oravanpyörässä.

Niihin kysymyksiin, mitkä liittyivät ahtaasti asumiseen ja perusparantamisen keskeisiin kohtiin luonnollisesti joudutaan palaamaan. Mutta samalla kun me olemme moittineet asuntopolitiikkaamme ja sitä, että mitään ei ole tapahtunut ja kaikki on ihan poskellaan tänä päivänä, haluan korostaa, että jos vertaamme 90-luvun ahtaastiasumispykäliä 70-luvun vastaaviin ja mittaisimme tänä päivänä tilannetta 70-luvun kriteereillä, niin ahtaasti asuminen olisi tästä maasta jo poistunut.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Kyllä on selvä asia, että epävarmuus vuokralaisen suhteen on se, mikä estää vapaina olevien huoneistojen saamisen vuokralle. Sen tietää kansanedustaja täällä Helsingissä, kun hankkii itselleen asuntoa. Kukaan ei ole joutunut aseman nurkilla olemaan yötään, ja kaikilla, jotka kansanedustajille vuokraavat asuntonsa kohtuulliseen hintaankin, perusteena on se, että he tietävät, että asuntoa kohdellaan hyvin, kohtuulliset vuokrat maksetaan ja vuokralaisesta pääsee eroon silloin, kun haluaa. Asuntoja on vaikka kuinka paljon, mutta epävarmuus tämänkin lain jälkeen siitä, minkälaisia vuokralaisia saa, maksavatko ne, pääseekö niistä eroon, vaikuttaa siihen, että vuokra-asuntomarkkinat ehkä pysyvät nihkeinä.

Kuitenkaan en usko vuokrien nousuun sikäli, että tämä lama jatkuu vuosikausia, tämän hallituksen ajan loppuun, ja sinä aikana joka tapauksessa vuokra-asuntotarjontaa tulee olemaan riittävästi ja se pitää vuokrat kurissa.

Mutta kun ed. Tuomioja mainitsi, että pitää varautua asumistuen nostamiseen, siinä on yksi vaara: Asumistukea tietyllä tavalla käytetään niin, että muodostetaan putki yhteiskunnan kassasta kapitalistin taskuun. Toisin sanoen asumistukea maksetaan täysimääräisenä ja pidetään vuokra ylimmällä mahdollisella tasolla, millä voi vielä saada asumistuen, ja nimenomaan yhteiskunta maksaa vuokrasta suurimman osan. Varsinainen vuokran osuus on tietynlaista pimeätä kauppaa. Tällainen mahdollisuus tulee tulevaisuudessa olemaan, jos tulee kova puute vuokra-asunnoista. Yhteiskunta maksaa valtaosan.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Pesälä.

Ed. K a u t t o : Arvoisa puhemies! Sanoisin, että ehkä yhteistä nimittäjää etsien tätä kysymystä voidaan lähestyä kysyen, mikä on meillä yleensä vuokralla-asumisen arvostus. Uskoisin, että kaikilla meillä on tässä se hyvä tarkoitus, että haluaisimme nostaa tätä arvostusta, ja uskon, että se olisi etu niin niille ihmisille, jotka tarvitsevat asuntoa, kuin myös niille, jotka näitä asuntoja antavat vuokralle.

Mutta tämän lakiesityksen kohdalla on nimenomaan se vaikeus, että jos aikaisemmin vuokranantajan asema ei ollut tarpeeksi turvattu, niin tuleva muutos tekee sen, että nyt ei taas

vuokralaisen asema puolestaan ole turvattu. Tässä tilanteessa kaikki valttikortit olisi tavallaan vuokranantajilla eli sama hullu tilanne, mikä meillä on, olisikin vain päinvastaiseksi keikahtaen.

En voi ymmärtää, miten ministeri katsoo, että olisi kohtuutonta määritellä tosiaan hieman paremmin vuokralaisen asemaa, ihan sillä perusteella, että minä uskon, että ministeri Rusanen on nähnyt tämän oikeusministeriön lausunnon, jossa on määritelty näitä ehtoja. Eli että irtisanomisen perusteena ei ole pyrkimys saada vuokraa korotettua enemmän kuin mihin vuokranantajalla sopimukseen sisältyvän vuokran korottamista koskevan ehdon mukaan on oikeus, mikä olisi tavallaan viittaus esimerkiksi indeksiin.

Sitten pitäisi ottaa huomioon muita kustannuksia jollain tavalla määriteltynä, että ne olisivat kohtuullisessa suhteessa siihen, mikä on yhteiskunnallinen kehitys.

Ed. N i k u l a : Arvoisa puhemies! Ministeri Rusasen puheenvuorosta kävi ilmi, että hallitus pyrkii luomaan pitkäaikaisten joukkovelkakirjojen markkinoita mahdollisesti ohjaamalla työntekijälle tulevat eläkemaksut niihin. Se on tietysti parempi kuin ei mitään.

Mutta muistuttaisin, että työeläkemaksuista huomattavan suuri määrä, noin 80 miljardia, tällä hetkellä on takaisinlainattuna yrityksille. Vihreät eivät ole olleet vaatimassa, että eläkelaitokset pakotettaisiin sijoittamaan näitä rahoja pitkäaikaisiin asunto-obligaatioihin. Me vain lähdemme siitä, että voidaan saavuttaa kaksi tavoitetta: Takaisinlainaus saataisiin turvatuksi, joka on riskisijoitus mitä suurimmassa määrin, muistamme Turo-yhtiön eläkeongelmat. Samanaikaisesti luodaan pitkäaikaisilla asunto- ja joukkovelkakirjoilla mahdollisuus sijoittaa nämä rahat turvaavasti, tuottavasti ja yhteiskunnan kannalta hyödyllisesti. Tähän ei minun mielestäni tarvita mitään pakkoa. Riittää kun nämä kaksi asiaa toteutuvat yhtä aikaa, niin siinä pääomat löytävät toisensa.

Näihin joukkovelkakirjoihin voidaan ilman muuta liittää indeksiehto, koska ne ovat pitkäaikaisia, ja miksei myös verohelpotuksia, jolloin niiden jälkimarkkinatkin saadaan aikaan, mikä on aivan olennainen asia, että tämä järjestelmä voi toimia.

Ministeri Rusanen on myös kiinnittänyt huomiota siihen, että mahdollisen sääntelyn purunkin jälkeen vuokria voidaan kohtuullistaa. Tämä on aivan totta ja itse asiassa siitä näkyy, miten näennäinen tämä uudistus voi olla. Kun tuomioistuin harkitsee kohtuullistamista, sillä ei ole enää valtioneuvoston tasoyleisohjetta sovellettavanaan. Seuraava virallinen kohtuullisen vuokran määrittely löytyy asumistuen kohtuullisista enimmäisvuokrista, jotka ovat 10—15 prosenttia ...

T o i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia kulunut. Haluaako puhuja jatkaa korokkeelta?

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään ympäristövaliokuntaan.

17) Hallituksen esitys n:o 149 siviilipalveluslaiksi ja laiksi palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annetun lain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin puolustusvaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto työasiainvaliokunnalta.

Keskustelu:

Ed. A. O j a l a : Arvoisa puhemies! Meillä on tänään käsittelyssä hallituksen esitys 149 siviilipalveluslaiksi. Se on saanut hieman oudon alkukäsittelyn. Tuntuu nimittäin merkilliseltä saada valiokuntaan ennakkoon laki, joka ei vastannut sellaista esitystä, mikä sen oikeastaan olisi pitänyt olla. Ehkä on syytä tarkentaa toimenpiteitä, joilla lakeja valmistellaan ja esitellään, jotta ei aiheutettaisi tämän tyyppistä hämminkiä, jota tässä on tapahtunut. Samoin hieman ihmettelen, että asia ylipäätään ollaan nyt lähettämässä puolustusvaliokuntaan, koska esittelevänä ministerinä on työministeri Kanerva ja valiokuntajaon mukaisesti asia kuuluu työasiainvaliokuntaan.

Joka tapauksessa uusi siviilipalveluslaki on periaatteellisesti merkityksellinen lakihanke ja puolustusvaliokunnan jäsenenä olen siitä hyvin kiinnostunut. Mielipiteen, omantunnon ja vakaumuksen vapaus on Suomen perustuslain ja yleismaailmallisesti ihmisoikeussopimusten turvaama perus- ja ihmisoikeus. Mielipiteen ja omantunnon vapaus on myös länsimaisen yh-

teiskunnan hyvin keskeisiä perusarvoja sekä demokratian ihanteiden että myös kristillisen maailmankatsomuksen kannalta. Mielipiteen ja omantunnon vapaus on kuitenkin vain tyhjä kirjain, jos ihmisellä ei ole todellista mahdollisuutta toimia oman vakaumuksensa mukaisesti.

Hallitusmuodon 8 § sisältää uskonnon ja omantunnon vapauden periaatteen. Aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta annetun lain säätämisellä on toteutettu säännöksen tarkoittama uskonnon ja omantunnon vapauden ja maanpuolustusvelvollisuuden yhteensovittaminen tavalla, joka sallii näistä perusoikeuksista johtuen maanpuolustusvelvollisuuden suorittamisen muutoin kuin aseellisena.

Hallitusmuodon 9 §:n mukaan kansalaisen oikeudet tai velvollisuudet ovat riippumattomat hänen kuulumisestaan tai kuulumattomuudestaan johonkin uskontokuntaan. Esimerkiksi uskonnollisista syistä siviilipalvelukseen hakeutunutta ei voida asettaa parempaan tai huonompaan asemaan kuin eettisistä syistä hakeutunutta.

Suomessa tehtiin siviilipalvelusta koskeva muutos väliaikaislailla vuosiksi 1987—1991. Siviilipalveluksen pituudeksi säädettiin silloin 16 kuukautta eli kaksi kertaa pitempi aika kuin lyhyin varusmiespalvelus. (Ed. Aittoniemi: Sekin on liian vähän!) Täytyy todeta, että pidennys ei näytä, ed. Aittoniemi, sanottavammin vaikuttaneen siviilipalvelusmiesten lukumäärään. Sen sijaan kertausharjoituksia korvaavaan palvelukseen hakeutuvien määrä on lisääntynyt niin, että se on vuosittain ollut 800, kun se ennen väliaikaislakia oli vain parisataa. Ehkä näkyvin tulos on ollut eettis-yhteiskunnallisen totaalikieltäytyjäliikkeen ja mielipidevankien ryhmän muodostuminen Suomeen. Kansainvälinen ihmisoikeusjärjestö Amnesty International on adoptoinut jo 23 suomalaista totaalikieltäytyjää mielipidevangiksi.

Kokeiluluonteisen väliaikaislain epäonnistumisesta huolimatta hallitus esittää siviilipalveluksen pidentämistä nykyisestä pysyväislain säätämästä 360 päivästä eli 12 kuukaudesta 395 päivään eli 13 kuukauteen. (Ed. Aittoniemi: Onhan sekin jotain!) Pidennystä näkyy perusteltavan sillä, että palveluksen rasittavuuden pitää olla yhtä suuri kuin varusmiespalveluksessa. Kuitenkin jo vuoden 1969 siviilipalveluslain eduskuntakäsittelyn aikana katsottiin, että yli 12 kuukauden siviilipalvelusaika olisi ristiriidassa yhdenvertaisuusperiaatteen kanssa. Pelkään, että ylipitkä siviilipalvelusaika saattaa johtaa siihen, että Suomen siviilipalvelusjärjestelmää tullaan jatkossakin puimaan kansainvälisissä ihmisoikeuselimissä. Tarkoituksemme ei liene säätää uutta lakia, joka saattaisi antaa kansainväliselle ihmisoikeuselimelle edes pientäkään mahdollisuutta huomauttamiseen.

Erilaisia perusteita on nyt esitetty sille, minkä vuoksi siviilipalveluksen tulisi olla asepalvelusta pidempi. Ensimmäinen syy on yleensä ollut arvelu yhtä pitkän palvelusajan johtamisesta siihen, että nuoret miehet valitsisivat siviilipalvelun liian helposti. Minä en usko tähän. Suomalaisessa yhteiskunnassa asevelvollisuuden suorittaminen on niin pyhä asia, että vain harvat uskaltavat painetta vastustaa. Pitää olla todellinen omantunnon syy, vakaumus siitä, ettei halua käyttää asetta, ennen kuin tähän vastustukseen uskaltaa ryhtyä. Toiseksi on sanottu, että asepalvelu on raskaampi ja sosiaalisesti pidempi kuin siviilipalvelus. Yhdenvertaisuuden vuoksi pitää pidentää siviilipalvelusta. Kukaan ei ole kyennyt osoittamaan, kuinka paljon asepalvelus on siviilipalvelusta raskaampi. Siviilipalvelukseen kuuluu koulutusjakso, joka rajoittaa siviilipalvelusmiehen vapautta lähes yhtä lailla kuin alokasaikakin. Yötyö sairaalassa on varmasti paljon raskaampi kuin toimistopalvelus pataljoonan esikunnassa.

Onko edes yritetty kehittää mittareita asioiden mittaamiseen? Ehkä ainoa yhteismitallinen asia on sen ajan pituus, jonka nuori mies joutuu olemaan sitoutuneena yhteiskunnan palvelemiseen tavalla tai toisella. Tuona aikana vapaus on rajoitettu. Työpaikkaa ei voi vastaanottaa. Koulutukseen ei voi osallistua. Lasta ei voi jäädä hoitamaan. Tuon ajan tulisi siis hallituksen mukaan olla siviilipalvelusmiehelle pidempi kuin normaalissa asepalveluksessa. Minusta siviilipalveluksen tulee olla todellinen omantunnon syihin perustuva tasa-arvoinen vaihtoehto eikä se näin ollen voi olla pitempi kuin varusmiespalvelus. Ollakseen vaihtoehto siviilipalveluksen tulee myös sisällöltään olla aseistakieltäytyjien vakaumusta kunnioittava ja siten rauhanomaista kehitystä edistävä.

Hallitus esittää siviilipalveluksen sallimista myös yksityisoikeudellisissa yhteisöissä ja järjestöissä mutta vaatii, että mahdolliset järjestöt on lueteltava asetuksessa. Tuo järjestely olisi erittäin jäykkä, koska asetusta jouduttaisiin aina muuttamaan uuden järjestön tultua hyväksytyksi palveluspaikaksi. Tämä puolustusministeriön vaatima järjestely on hyvä esimerkki siitä, miten puolustushallinto jatkuvasti haluaa vaikuttaa

siviilipalveluksen sisältöön ja estää sen kehittymistä.

Lain yleisperusteluissa todetaan, että maanpuolustamisen voidaan ymmärtää tarkoittavan siviilipalveluksessa esimerkiksi pyrkimystä rauhan edistämiseen, kansainvälistä vastuuntuntoa, ympäristönsuojelua ja käytännön kansalaisvalmiuksien kehittämistä.

Hallituksen esityksestä on jätetty pois mahdollisuus suorittaa siviilipalvelus kehitysmaapalveluna. Tämä saattaa olla tietysti perusteltua siitä näkökulmasta, että kehitysmaissa tapahtuva avustustoiminta on ammatti-ihmisten työtä, ei aatteen palon ryydittämää puuhastelua. Kuitenkin olisi paikallaan ottaa lakiin mahdollisuus määrätä siviilipalvelusmies myös kehitysmaapalveluun, jos miehen koulutus, kyvyt, taidot, halukkuus ja Suomen kehitysyhteistyöpolitiikka antavat siihen aihetta. Yleensäkin palveluspaikkojen valinnassa tulee erityistä huomiota kiinnittää siihen, että niissä tapahtuva työ kunnioittaa siviilipalvelusmiehen vakaumusta. Siksi miehiä ei saa määrätä sellaisiin tehtäviin, joilla on kytkentä kokonaismaanpuolustukseen, ainakaan ilman asianomaisen suostumusta.

Arvoisa puhemies! Sosialidemokraatit ovat lämpimästi siviilipalveluslain uudistamisen kannalla. Käsiteltävänä oleva hallituksen esitys antaa tälle uudistukselle pohjan. Pyrimme kuitenkin saamaan eduskuntakäsittelyn aikana lakiin sellaisia muutoksia, jotka tekevät palveluksesta sisällöllisesti mielekkäämmän ja asianomaisen vakaumusta kunnioittavamman ja jotka tähtäävät siihen, että siviilipalveluksen enimmäiskesto säädetään yhtä pitkäksi kuin aseellisen palveluksen enimmäiskesto.

Sosialidemokraatit jättivät puolustusvaliokunnan ensi vuoden tulo- ja menoarviosta antamaan lausuntoon eriävän mielipiteen, jossa vaadittiin parlamentaarisen komitean asettamista selvittämään sotilaspoliittisen tilanteen muutosten vaikutuksia Suomen ja maamme puolustusstrategioiden kannalta. Tässä yhteydessä tuo esitys on syytä toistaa.

Omasta mielestäni komiteassa tulisi myös pohtia, missä määrin tarvitsemme nykyisen pituista varusmiespalvelusta ja voisiko varusmiespalveluksen sisältöä muuttaa nykyaikaisen tekniikan ja mielekkyyden vaatimusten mukaisesti. Saattaa nimittäin olla niin, että paitsi hallituksen esittämä siviilipalvelusaika myös nykyinen varusmiespalvelusaika on liian pitkä. Nyt kun hallitus perää vaihtoehtoisia säästötoimenpiteitä, niin minusta tässä olisi yksi säästötoimenpiteen paikka. Varmasti kehittämisen ja tiivistämisen varaa varusmiespalveluksessa ja tähän liittyvässä koulutuksessa olisi. Varusmiespalvelusaikaa ja siviilipalvelusaikaa voitaisiin lyhentää kolmella kuukaudella ja laskea, kuinka paljon todellista säästöä tulevaisuudessa saisimme aikaan.

Arvoisa puhemies! Pidän myönteisenä sitä, että siviilipalvelus lakiesityksen mukaan aikaisempaa selvemmin irrotetaan sotilaallisesta maanpuolustuksesta. Esitys on parannus verrattuna voimassa olevaan väliaikaislakiin. Mutta jos se hyväksytään hallituksen esittämässä muodossa, niin siviilipalvelukseen liittyvät ongelmat tulevat jatkumaan. Näin ollen minusta on parempi, että siihen saadaan sisällytettyä nämä puheenvuorossani esille tuomani muutokset.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Nykyinen puolustusministerimme on suorastaan varjo ed. A. Ojalan rinnalla. Hänestä tulisi mainio puolustusministeri. Siinä oli puheessa terävyyttä ja sähäkkyyttä. Mutta mitä tulee nuorison vastuuntuntoisuuteen tai sanotaan siihen, että he pitävät asevelvollisuutta pyhänä ja tästä syystä siviilipalvelusmiesten määrä ei lisääntyisi, ei se siitä johdu vaan siitä, että suomalaiset nuoret ovat niin vastuuntuntoisia ja realisteja, että he haluavat suorittaa normaalin asepalveluksen. Minä uskon, että näiden lakien perusteella siviilipalvelusmiesten määrät eivät lisäänny. Eri asia on sitten se, että pieni lisäys voi tulla, jos heitä viedään Afrikan maihin lomalle vielä kehitysyhteistyömäärärahojen perusteella. Silloin määrä saattaa lisääntyä. Muuten vaaraa ei ole, ja siinä mielessä en esitystä vastusta, koska näitä kavereita on niin vähän, jotka haluavat laiminlyödä maanpuolustuksen.

Mutta mitä tulee raskauteen, niin raskasta tämä palvelus varmasti on. Minä olen kuullut, että eräällä alueella yöt ryypätään ja päivät nukutaan. Eli tietyissä paikoissa on esiintynyt tämmöistä toimintaa, josta löytyy faktaa oikein paperillakin. Se on todella raskasta. Kyllä minä sen raskauden ymmärrän, muttei tällä perusteella voida lähteä kohtuuttomasti siviilipalvelusaikaa alentamaan. Minä sanon, että 16 olisi ollut aivan hyvä, 24 olisi ollut paras, enkä lähde vastustamaan tätä 13:akaan. Huonoon suuntaan menoa tämä on.

Ed. L i n d q v i s t (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. A. Ojala esitti arvioita siitä, miten uusi siviilipalveluslaki mahdollisesti kes-

tää kansainvälisen vertailun. Ei se kyllä kestäkään. Se on todella lepsu verrattuna Euroopan muiden maiden tilanteeseen. Lisäksi minä en voi kuin ihmetellä, että puolustusvaliokunnan jäsen esittää, että häneltä itseltään siirretään asia käsittelystä pois toiseen valiokuntaan. Tämä on ihmeellistä vastuun pakoilua, rintamakarkuruutta suorastaan.

Ed. H a s s i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Aittoniemelle olisin todennut, että tämä asepalveluksen pyhänä pitäminen ja sen siviilipalvelua rajoittava vaikutus johtuu lähinnä siitä, että suuri osa suomalaisista työnantajista pitää asepalvelusta niin pyhänä. Jokainen siviilipalvelusta harkitseva tietää, että hän oleellisesti rajoittaa työnsaantimahdollisuuksiaan suomalaisessa yhteiskunnassa, jos hän valitsee siviilipalveluksen. Tämä on käsittääkseni kaikkein voimakkain siviilipalvelusvaihtoehdon valintaa tällä hetkellä rajoittava tekijä, joka ei sinänsä ole ollenkaan hyvä piirre suomalaisessa yhteiskunnassa ja kulttuurissa. Tähän nähden siviilipalveluksen pituus ja sen ikään kuin sanktioiva vaikutus on aivan toissijainen.

Ed. A. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemelle kovasti kiitoksia kehuista. Ilmeisesti ed. Aittoniemi on osallistunut kertausharjoituksiin, koska olen kuullut myös puheita, että siellä tapahtuu tätä ryyppäämistä ja rellestämistä jne. Sen takia mielestäni niitä hommia kyllä voitaisiin vähentää, ja tehdään kunnollista perusteellista työtä.

Ed. Lindqvistille totean, että minä en puolestani voi kyllä ymmärtää tällaista puheenvuoroa, mitä hän puolustusvaliokunnan jäsenenä ja eduskunnan jäsenenä käytti. Mielestäni lakia ja sääntöjä pitää noudattaa ja niiden mukaan toimia. Valiokuntajaon mukaisesti asia kuuluu työasiainvaliokuntaan, koska se on työministeri Kanervan esittelemä, ja näin ollen minusta pitää toki jakoa noudattaa. En halua syyllistyä muunlaiseen toimintaan.

Ed. P y k ä l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Kuten ed. Lindqvist totesi, todennäköisesti olen sitten se toinen rintamakarkuri, mutta tulen esittämään hyvin saman suuntaisia ajatuksia, mitä ed. A. Ojala tässä jo aikaisemmin esitti. Niinpä haluan muutamia näkökohtia tuoda uudelleen kertauksena esiin.

Esittelyssä oleva lakiesityshän on periaatteessa hyvä, koska siinä ensimmäisen kerran erotetaan siviilipalvelus omaksi erilliseksi laikseen eikä asiaa enää käsitellä aseellista tai aseetonta palvelusta koskevien määräysten yhteydessä.

Tavoite kehittää siviilipalvelusta itsenäisenä palvelusmuotona on samoin kannatettava periaate. Kuten lain yleisperusteluissakin todetaan, hallitusmuodossa olevaa säännöstä maanpuolustusvelvollisuudesta tulee tulkita laajasti ja sen osana siviilipalveluksen tulee olla yhteiskunnallisesti hyödyllistä. Itsenäisenä palvelumuotona tavoitteet toteutuvat varmasti paremmin kuin pyrkimällä soveltamaan siviilipalvelusmiehiin varusmiehiä koskevia säännöksiä. Siviilipalvelun hallinnoinnin siirtäminen kokonaan työministeriöön on myös parannus aiempaan käytäntöön.

Lakiesityksessä on kuitenkin puutteita ja epäkohtia, jotka on saatava korjatuksi eduskuntakäsittelyn aikana. Lakiesitys lähtee siitä, että ensisijaisena maanpuolustusvelvollisuuden suorittamistapana pidetään edelleen asepalvelusta. Asevelvollisuuslakia seuraava periaate on kuitenkin jo vanhentunut. Mielestäni hallitusmuodon maanpuolustusvelvollisuuden sekä siihen myös sisältyvän uskonnon- ja omantunnon vapauden voi yhteensovittaa toisinkin. Kun esimerkiksi ihmisten välinen huolenpito ja yhteisvastuun toteuttaminen, rauhantyö, ympäristönsuojelu ja kehitysyhteistyötehtävissä toimiminen tunnustetaan yhä tärkeämmäksi osaksi kokonaisvaltaista maanpuolustusta, niin siviilipalvelun näissä tehtävissä pitäisi olla rinnakkaisvaihtoehto asepalvelukselle lakiesityksen lähtökohtana olevan toissijaisuuden sijaan. Tätä tukee myös kehitys muualla maailmassa. Yleismaailmallisen pyrkimyksen rauhaan, asevarustelun vähentämiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön tulisi vähitellen näkyä Suomenkin lainsäädännössä.

Arvoisa puhemies! Toisena epäkohtana haluan painottaa siviilipalvelusajan pituutta. Vaikka palvelusaikaa onkin lyhennetty väliaikaiseen lakiin verrattuna, muutos ei ole riittävä. Todellisena omantunnon vaihtoehtona tasa-arvoisesti siviilipalveluksen tulee olla korkeintaan yhtä pitkä kuin pisin asepalvelusaika. Tämä on myös kaikkien ihmisoikeussopimusten yhdenvertaisuusperiaate. Asepalvelusta pidemmät palvelusajat ovat rangaistuksen luonteisia. Perustelu siviilipalveluksen asepalvelusta pidemmästä kestosta siksi, että se olisi vähemmän rasittavaa kuin asepalvelus on kestämätön. Rasittavuutta ei voi mitata kategorisesti suhteessa koko palvelumuotoon. Aina on väistämättä sekä helppoja,

että raskaita palveluspaikkoja. Sitä paitsi asepalveluspaikatkaan eivät ole rasittavuudeltaan keskenään samanalaisia ja koulutukseen sisältyy tunnetusti pitkiäkin joutoaikoja.

On hyvä asia, että siviilipalvelukseen haluavan vakaumuksen tutkimisesta on luovuttu ja on siirrytty ilmoitusmenettelyyn. Sitä vastoin on kyseenalaista, että asepalveluksesta vapauttaminen on mahdollista vain rauhan aikana. Vaikka kansalaisen asema sodan aikana määräytyy muutoinkin poikkeusoloja koskevien säännösten mukaan, siviilipalveluksen asema tulisi määritellä nimenomaan tässä laissa myös sotatilan varalta. Siviilipalvelukseen hakeutumisessa on kysymys yksilön omakohtaisesta etiikasta, hänen suhteestaan sotaan ja aseenkäyttöön toista ihmistä vastaan. Tätä vakaumusta pitäisi kunnioittaa juuri siinä tilanteessa, jonka varalle asevelvollisuus on olemassa. Mielestäni siviilipalvelusmiehet tulisi vapauttaa kaikissa olosuhteissa aseellisesta palveluksesta kokonaan.

Siviilipalveluksen tavoitteena on yleinen kansalaiskasvatus ja sisältönä yhteiskunnalle hyödyllinen työ. Tältä pohjalta on hyvä, että palveluksen voi lakiesityksen mukaan suorittaa myös yksityisoikeudellisissa yhteisöissä. Käytännön toteutuksen vain tekee turhan jäykäksi se, että näistä yhteisöistä esitetään säädettäväksi aina erikseen asetuksella. En myöskään käsitä sitä, miksei siviilipalvelusta voisi suorittaa kehitysyhteistyötehtävissä ulkomailla silloin, kun siviilipalvelusmiehellä on tarvittava ammatillinen valmius ja sopiva tehtävä tarjolla.

Täydennyspalvelusvelvollisuuden perustelut tuntuvat todella holhoushenkisiltä, ja taustalla on selvästi kertausharjoitusjärjestelmän epäkohtiin liittyvä rangaistusajattelu. Suora lainaus 37 §:n perusteluista: "Siviilipalvelukseen hakeutumisella on ilmeisesti toisinaan pyritty saamaan tosiasiallista lykkäystä kertausharjoituksista, koska todennäköisyys saada määräys kertausharjoituksia korvaavaan palvelukseen on ollut melko pieni. Reservin kertausharjoituksiin määrätty on saattanut hakeutua siviilipalvelukseen vasta saatuaan sotilaspiirin esikunnalta lykkäyshakemukseensa kielteisen päätöksen. Tällöin on vaikuttanut siltä, että siviilipalvelukseen hakeuduttaisiin muilla kuin laissa edellytetyillä vakaumuksellisilla syillä. Tämän rajoittamiseksi lakiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan palvelusta järjestettäisiin puolentoista vuoden määräajassa kaikille, jotka ovat tehneet hakemuksen siviilipalvelukseen kertausharjoituksissa tai saatuaan niihin määräyksen."

Mielestäni jokaisella pitää olla vapaus ja oikeus itse määritellä oma vakaumuksensa ja myös tilanne ja ajankohta, milloin tuo oman näkemyksensä julki. Jos kertausharjoituksiin liittyy perusteluissa arveltuja ongelmia, ne pitäisi ratkaista puolustusvoimien sisällä eikä siviilipalvelusjärjestelmän kautta. En kannata lakiesitykseen otettua täydennyspalvelusvelvollisuutta.

Arvoisa puhemies! Moniarvoisessa yhteiskunnassa on tärkeää kunnioittaa yksilöiden mielipiteitä ja vakaumusta. Erityisen tärkeää on pohtia kansalaisten perustuslaillisten oikeuksien toteutumista kunakin ajankohtana, sen hetken todellisuuden heijastamana. Maanpuolustusvelvollisuuden sisältö ja sen suhde uskonnon- ja omantunnonvapauteen on tällainen kysymys. Toivon, että eduskunta paneutuu huolellisesti ja avoimin mielin annettuun lakiesitykseen niin, että mm. esittämäni periaatteet voisivat toteutua lopullisessa lakitekstissä.

Arvoisa puhemies! Puhemiesneuvoston esityksestä poiketen ehdotan, että tämä lakiesitys lähetetään työasiainvaliokuntaan ja että siitä pyydetään puolustusvaliokunnan ja perustuslakivaliokunnan lausunto.

Ed. P. Leppänen: Arvoisa puhemies! Meillähän on usein perustuslakia tulkittu aina tilanteen mukaan ja tässäkin kysymyksessä nähtävästi tullaan päätös löytämään, millä tavoin 1991 tulkitaan perustuslakia. Tämä on valitettavaa, mutta se on yhdeksän vuoden aikana tullut todettua useita kertoja eduskunnassa.

Nyt on kyseessä ns. sivarilaki. Siinähän on tapahtunut virheitä, kun virheellinen lakiesitys tuli käsittelyyn. Se ei vieläkään ole puolustusvaliokunnassa, vaan se on täällä salissa, tällä hetkellä lähetekeskustelussa. Puolustusvaliokunta on ottanut käsittelyyn siis virheellisen esityksen. Lakiesitystä on jarrutettu hyvin runsaasti, mutta nyt sille on jostain syystä tullut kiire.

Mielestäni tämä asia kuuluu työasiainvaliokuntaan, koska sen on esitellyt työvoimaministeri, ja viime joulukuun 1 päivänä 1990 siviilipalveluslakiin liittyvät kysymykset on siirretty työministeriölle. On aika outoa, jos puolustusvaliokunta käsittelee.

Minä kannatan ed. Pykäläisen tekemää ehdotusta, että asia lähetetään työasiainvaliokuntaan, jonka tulee pyytää esitetyt lausunnot.

Ed. Rossi: Herra puhemies! Siviilipalveluslaki on nyt ikään kuin saanut, kuten on todettu, varaslähdön. Olkoot niin tai näin, joka tapauk-

sessa on hyvä, että asia tulee käsitellyksi kunnolla.

Nämä kaksi lakia, asevelvollisuuslaki sekä siviilipalveluslaki, liittyvät hyvin läheisesti toisiinsa. Siinäkin on eräs hyvä peruste sille, miksi kyseinen asia on syytä käsitellä puolustusvaliokunnassa, kuten täällä esitetään.

Kun tarkastellaan meidän hallitusmuotoamme, niin voidaan todeta, että 75 §:n mukaan "jokainen Suomen kansalainen on velvollinen olemaan osallisena isänmaan puolustuksessa tai sitä avustamaan, niinkuin siitä laissa säädetään". Näin ollen katson hallitusmuodon kyseiseen pykälään vedoten, että tämän lain käsittely puolustusvaliokunnassa on paikallaan. Kysymyksessä on samalla myös kyseisen hallitusmuodon kohdan arviointi.

Täällä todettiin aiemmin, että siviilipalveluksen aika on pidentymässä ja että ollaan siirtymässä ikään kuin huonompaan tilanteeseen. Esitys lähtee kuitenkin siitä, että tämänhetkisestä tilanteesta siviilipalvelusaika vähenee noin kolme kuukautta 395 päivään.

Jos tarkastellaan, millainen on tilanne Euroopassa siviilipalvelusaikojen suhteen, ja katsellaan, mikä on myös eri palvelumuotojen palveluaika mm. ja siihen liittyvät lomat, voidaan havaita selvästi, että oikeastaan suomalaiseen lainsäädäntöön nähden ja tulevaan lainsäädäntöön vallitsee melkoinen epäsuhta. Kun Suomessa siviilipalvelusaika ehdotetaan laskettavaksi 16 kuukaudesta 13 kuukauteen, Norjassa se on tällä hetkellä niin ikään 16 kuukautta, Ranskassa 24 kuukautta, Saksassa 15 ja mm. näissä rauhantahtoisissa valtioissa kuten Tshekkoslovakiassa 27 kuukautta, Puolassa korvaavaa palvelua 36 kuukautta — jostakin syystä älymystö pääsee 24 kuukaudella — Unkarissa 28 kuukautta ja totaalikieltäytyjät saavat vielä 3 vuoden vankeusrangaistuksen, Bulgariassa se on 5 vuotta jne.

Kun tarkastellaan eri palvelusmuotojen palvelusaikaa, loma- ja vapaa-aikaa nimenomaan Suomessa, voidaan todeta, että siviilipalveluksessa päästään nykyään huomattavasti vähemmällä kuin asepalveluksessa. Kun 330 vuorokautta asepalveleva tekee ikään kuin nettopalvelusaikaa armeijalle 239 vuorokautta, se on siviilipalvelusmiesten osalta ainoastaan 235 vuorokautta. Tämä perustuu siihen, että siviilipalveluksessa viikonloput ovat vapaat kuten myös iltalomat ja muut vapaat ovat huomattavasti suurempia kuin asepalveluksessa olevilla. Vapaa-ajan osuus nouseekin yli puoleen, 51 prosenttiin, koko siviilipalveluksen kokonaisajasta.

Kun näin ollen todetaan, että tulisi päästä samaan palvelusaikaan siviilipalvelusmiesten suhteen kuin asepalveluksessa olevilla, katson, että tällöin itse asiassa loukataan kansalaisten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa, mihin täällä on päinvastoin puheissa aiemmin vedottu. On otettava huomioon, että asepalvelus on hyvin paljon sitovaa, ja varusmiehet aina alusta loppuun joutuvat olemaan 24 tuntia ikään kuin kiinni töissä.

Täällä viitattiin myös YK:n ihmisoikeuskomitean päätökseen ja valitukseen, jossa valitettiin Suomen siviilipalvelusajasta. On todettava kuitenkin, kuten hallituksen esityksessä kerrotaan, että "Yhdistyneiden Kansakuntien ihmisoikeuskomitea päätti 25 päivänä heinäkuuta 1990, ettei Suomen väliaikaislaki kaikki olosuhteet huomioon ottaen loukannut komitealle valittaneen siviilipalvelusmiehen tapauksessa kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan sopimuksen 26 artiklan syrjintäkieltoa". On sitten toinen asia, kuinka paljon eri asioista halutaan valittaa ja kuinka paljon niistä halutaan luoda keskustelua, mutta kun annetaan sellainen kuva, että Suomea olisi tässä asiassa korkeammalta nuhdeltu, se ei pidä paikkaansa.

Se, että siviilipalvelusasiat siirtyvät työministeriöön, on tietysti kysymys, jota voi arvioida monellakin lailla, hyvää vai huonoa. Henkilökohtaisesti olen sitä mieltä, että edelleenkin, ottaen huomioon mm. valtion säästämistoimenpiteet, nykyinen järjestelmä olisi parempi. Kun täällä todetaan, että muutos ei aiheuta henkilöstötarvetta, ei se aiheuta sitten säästöjäkään, joita me aktiivisesti haemme. Kun myöskään sotilaspiireissä ei tämän toimenpiteen johdosta vähennetä henkilöstöä, työministeriössä työt vain lisääntyvät, tässä suhteessa katson, että yleisen byrokratian vähentämistarpeen kannalta esitys menee vähän hakoteille tai ainakin eri suuntaan.

Täydennyspalveluksen on todettu lisäävän valtion menoja vuonna 1993 noin 2 miljoonaa markkaa. Eli tässä suhteessa, jos asiaa tarkastellaan, löytyy toisenkin tyyppisiä näkökulmia kaiken kaikkiaan.

Tämän lain käsittelyn yhteydessä varmasti keskustellaan myös paljon siitä, missä siviilipalvelus tulisi toteuttaa. Uskon, että suomalaisten vakaan, erittäin suuren enemmistön mielipide on se, että niin asepalvelus kuin myös siviilipalvelus tulee suorittaa omassa kotimaassa mahdollisesti muutamia pieniä, erittäin tilapäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta. Ehkä voisi kuvitella, että jos

ulkomaan palvelukseen pääsisi, voisi samalla päästä vaikkapa ulkomaan päivärahoihin käsiksi. Tämä ehkä pienenä kevennyksenä, mutta joka tapauksessa tämän tyyppinen käsittelyjärjestys saattaisi muuttaa tilannetta aika lailla merkittävästi.

Herra puhemies! Mielestäni puolustusvaliokunta on lain käsittelylle oikea paikka.

Ed. Rauramo: Herra puhemies! Ehdotan, että asia jätetään pöydälle ensi tiistain istuntoon.

Toinen varapuhemies: Koska asiaa ei ole yksimielisesti voitu lähettää valiokuntaan, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Rauramo ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Rauramon ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

18) Hallituksen esitys n:o 154 laiksi valtion paikallishallinnon kehittämisen perusteista

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin hallintovaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto lakivaliokunnalta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään hallintovaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto lakivaliokunnalta.

19) Hallituksen esitys n:o 155 laiksi poliisin hallinnosta

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin hallintovaliokuntaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

20) Hallituksen esitys n:o 153 laiksi pakkokeinolain 1 ja 2 luvun muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin lakivaliokuntaan.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Hallitus ehdottaa tässä lakiesityksessään, että pidättämisen ja vangitsemisen eräänä kynnyksenä oleva kysymys rikoksesta säädetyn rangaistuksen enimmäisajan suhteen muuttuu. Kun tähän saakka kynnys on ollut enemmän kuin yksi vuotta vankeutta, mikäli hallituksen esitys hyväksytään, tulevaisuudessa riittää, että rikoksesta on säädetty vähintään vuosi vankeutta.

Tämän hallituksen esityksen taustat ovat aika tavalla taaempana. Aikanaan eduskunta, joka lopetti työnsä vuonna 1987, käsitteli tätä pakkokeinolain 1 §:ää esitutkintalain yhteydessä. Silloin lakivaliokunta, tietääkseni äänestyksen jälkeen, päätyi siihen, että tuo lainkohta muodostui sellaiseksi kuin se on nykyisin, toisin sanoen pidättämiseen ja vangitsemiseen vaaditaan rikos, josta voi seurata yli yksi vuosi vankeutta. Tämä oli äänestystulos, ja asiaa käsiteltiin silloin varsin tiukasti eduskunnassa.

Se, että nyt on lähdetty pakkokeinolakia muuttamaan, johtuu siitä, että kun rikoslain uudistuksen ensimmäistä vaihetta käsiteltiin, pitkän kädenväännön jälkeen esimerkiksi varkauden enimmäisrangaistukseksi tuli puolitoista vuotta vankeutta. Kun varkaudessa rikoksentekijällä on tarkoitus anastaa esine itselleen lopullisesti, luvattomassa käyttöönotossa, esimerkiksi autovarkaudessa, auton käyttöönottamisessa, on tarkoitus vain käyttää sitä ja jättää se sen jälkeen pois huostastaan sillä seurauksella, että yleensä se palautuu omistajansa hallintaan.

Perustana oli näin ollen se, että kun varkausrikoksista tuli puolitoista vuotta maksimiksi, niin luvattomasta käyttöönotosta vain yksi vuosi, koska nämä teot olivat rikosoikeudellisesti eri tavalla arvioitavissa. Tällöin syntyi myös tilanne, että autovarkaisiin, luvattomiin käyttöönottoi-

hin paremmin sanoen, ei voida soveltaa pidättämis- eikä vangitsemiskäytäntöä. Tästä taas on johtunut poliisille se suuri ongelma, että samat autovarkaat — puhutaan nyt varkaista, vaikka he ovat luvattomia käyttöönottajia — saattoivat samankin yön aikana anastaa useita autoja, eikä heidän rikosketjuaan voitu millään keinoilla keskeyttää eli katkaista.

Tämähän on ollut viimeisen vuoden aikana suuri ongelma poliisille, tiedossa täällä eduskunnassakin, siitä on lehdistö kirjoittanut. Tältä perustalta lakiesityskin nyt on tänne tullut, joka merkitsee sitä, että myös luvattoman käyttöönoton yhteydessä pidättämistä ja vangitsemista tarvittaessa voidaan käyttää.

Tämä lain valmistelu lähti aikanaan oikeusministeriössä, näin voidaan sanoa, liikkeelle siitä, että eduskunnassa tehtiin kolme lakialoitetta: ed. Niinistön, ed. Vähänäkin ja allekirjoittaneen toimesta.

Ed. Niinistö katsoi asian hoidettavan sillä, että kyseisen luvattoman käyttöönottamisen rangaistusmaksimia nostettaisiin puoleentoista vuoteen eli samaan kuin on nykyisin varkausrikoksessa, jolloin tämäkin ongelma pidättämisen ja vangitsemisen osalta olisi tullut hoidettua.

Ed. Vähänäkki taas lähti siitä tietynlaisesta rypäleteoriasta, että sijoitetaan pakkokeinolakiin luvatonta käyttöönottoa koskien pidättämisen ja vangitsemisen suhteen poikkeussäännös, joka poikkeuksellisesti mahdollistaa nämä pakkokeinot siitä huolimatta, että ylin rangaistus on yksi vuosi.

Allekirjoittanut lähti siitä, vastoin kuin ed. Niinistön esitys, ettei rangaistusmaksimia voida nostaa sillä perusteella, että henkilö voitaisiin pidättää. Toisaalta katsoin, että ed. Vähänäkin tekemä esitys on ehkä hankala, tällaiset poikkeuksen poikkeukset ovat aina pidemmän päälle hankalia. Näin ollen päädyin omassa esityksessäni siihen, että pakkokeinolakia muutetaan sillä tavalla, että tulevaisuudessa, mikäli tämä hyväksytään, pidättäminen ja vangitseminen on teoriassa mahdollista kaikissa sellaisissa rikoksissa, joista on säädetty suurimpana rangaistuksena vähintään yksi vuosi vankeutta.

Näitä on jo tällä hetkellä hyvinkin runsaasti, ja kun rikoslakia tulevaisuudessa uudistetaan, tulee olemaan runsaasti sellaisia kriminalisointeja, joissa harkinnan mukaan tämä tulee olemaan välttämätöntä eräissä tapauksissa. Pidättämistä ja vangitsemista ei tietysti käytä sen paremmin poliisi kuin oikeuskaan harkitsemattomasti. Esimerkiksi poliisi tänä päivänä on hyvin vahvasti yhteiskunnan kontrollissa, ja tätä vaaraa ei käytännössä ole.

Oikeusministeriö on ottanut nämä lakialoitteet käsiteltäväkseen silloin, kun tämä ongelma tuli muutenkin julkisuuteen. Täytyy todeta tyydytyksellä oman itsensä puolesta, että tämä hallituksen esitys vastaa täsmälleen sitä aloitetta, jonka allekirjoittanut aikanaan teki, lukuun ottamatta sitä, että siihen on lisätty tietynlainen kohtuullistamislauseke, joka merkitsee samalla myös sitä, että eduskunnassa ilmeisesti aikanaan allekirjoittaneen niin kuin muidenkin, ed. Niinistön ja ed. Vähänäkin, aloitteet voidaan hylätä.

Joka tapauksessa tämä on mielestäni oikea ratkaisu ja myös rikosoikeudellisesti oikeasuuntainen juuri siitä syystä kuin perusteluissa on mainittu. Rangaistusten nostaminen pidättämisen mahdollistamiseksi ei ole oikein. Toisaalta liiallisten poikkeussäännösten sisällyttäminen lakiin tekee asian mahdollisimman hankalaksi.

Varmasti ainakin eduskunnan lakivaliokunnassa tullaan tästä asiasta kyyhkyjen ja haukkojen välillä jälleen voimakkaasti keskustelemaan, koska katsotaan, että poliisi saisi tästä liian ankarat valtuudet. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa. Kysymys on siitä, että tämä useita vuosia jo poliisitoimintaa ja myös oikeustoimintaa haitannut tietynlainen pykälävirhe edellisen ja sitä edellisen eduskunnan ajalta nyt korjataan niin kuin oikeusministeriön lainsäädäntöosasto tässä esittää.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään lakivaliokuntaan.

21) Ed. Aittoniemen ym. lakialoite n:o 76 laiksi vuodelta 1992 toimitettavassa valtionverotuksessa sovellettavista veroasteikoista ja veroprosenteista

Valiokuntaan lähettäminen

T o i n e n v a r a p u h e m i e s: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu jatkuu:

Ed. A i t t o n i e m i: Herra puhemies! Tässä alkaa tulla kiire. Nyt otin seuraavankin lapun mukaani, koska ilmeisesti seuraavakin puheenvuoro tulee vielä allekirjoittaneelle, näistä päästään suhteellisen nopeasti.

Joka tapauksessa nyt esittelyssä oleva ehdotus laiksi vuodelta 1992 toimitettavassa valtionverotuksessa sovellettavista veroasteikoista ja veroprosenteista toteuttaa tietyllä tavalla monenkin täällä esittämän ajatuksen ja toiveen siitä, että suurituloisempien verorasitusta lisätään. Tietysti pitäisi alentaa pienituloisten verorasitusta veroasteikon muodossa. Ryhmäaloitteessa, joka kulkee nimissäni, on lähdetty kuitenkin siitä, että millään sektorilla ei tällä hetkellä ole varaa verotuksen helpottamiseen, mutta sen sijaan kylläkin veroasteikon yläpäässä tulee palata ainakin siihen, ehkä hiukan tiukempaankin käytäntöön, joka oli ennen kokoomuksen ajamia veronalennusoperaatioita.

Toisin sanoen tämä tarkoittaa sitä, että veroasteikko on muuten ennallaan, mutta kun mennään veroluokkaan 205 000—285 000, nyt voimassa olevan 39 prosentin sijasta siirrytään takaisin prosenttilukuun 43 ja myös tässä verotettavan tulon alaraja hieman laskee, 205 000 markkaan. Sen jälkeen olemme ottaneet vielä yhden veroluokan käyttöön, joka merkitsee tuloja, jotka ovat yli 285 000 markkaa vuodessa, ja siinä marginaaliprosentiksi tulisi 49.

Tämä merkitsee suurituloisille aika merkittävää verojen lisäystä ja tuo tullessaan yhteiskunnan pussiin puolisentoista miljardia markkaa: 1,6 miljardia markkaa. Samanaikaisesti olemme tehneet esityksen, että "valtionveroa ei kuitenkaan peritä, mikäli 2 §:ssä olevan tuloveroasteikon mukaan kannettavaksi tulevan veron määrä jää alle 1 000 markan sen jälkeen, kun verovelvollinen on tehnyt hänelle tulo- ja varallisuusverolain mukaan kuuluvat vähennykset veronalaisesta tulostaan".

Kuten äsken mainitsin, emme ole esittäneet varsinaisesti veroprosenttien alentamista pienituloisten osalta, mutta 1 000 markan perimättä jättäminen merkitsee kaikkein vähäisimmissä tuloluokissa oleville henkilöille merkittävää huojennusta. Se tietenkin merkitsee myös valtion pussissa 200 miljoonan markan tulojen vähenemistä, mutta kuten aikaisemmin mainitsin, ylempien marginaaliprosenttien korotuksella saadaan lisää 1,6 miljardia markkaa, joten tämä alennus ja vähennys on ainakin tässä tapauksessa katettu.

Ed. M ä k i p ä ä : Herra puhemies! Ihan sen tähden, että ed. Aittoniemi voi hiukan henkäistä, kunnes hän menee korokkeelle seuraavan asian merkeissä, totean, että ei ole mitään lisättävää, mutta kun on puhuttu, että pitäisi pienituloisia vähäväkisiä ihmisiä puolustaa, tämä on yksi sellainen lakialoite, johon toivon koko eduskunnan yhtyvän. Niin kuin ed. Aittoniemi sanoi, puolitoista miljardia markkaa tulisi valtion kassaan ja niitä huonoja esityksiä ei tarvitsisi toteuttaa, joita hallitus on näiden päivien aikana eduskunnalle tuonut. Toivon jokaista hyvään yhteiseen talkootyöhön.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

22) Ed. Aittoniemen ym. lakialoite n:o 77 laiksi tulo- ja varallisuusverolain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Sarjassamme Robin Hoodin hyviä tekoja tulee seuraava vaihe, jota äsken veroasteikkojen korottamisella rahoitettiin. Se ei ehkä aivan riitä tämän lakialoitteen toteuttamiseen, joka on ehdotus laiksi tulo- ja varallisuusverolain muuttamisesta. Siinä tarvitaan vielä 500 miljoonaa markkaa jostakin, mutta kun somalit viedään takaisin Finnairin lentokoneella Somaliaan, niin kuin olen aikoinaan ehdottanut, siitä säästyy vuodessa 500 miljoonaa markkaa.

Herra puhemies! Aloitteessa ehdotetaan ensinnäkin, kun avoparit ovat tänä päivänä huomattavasti paremmassa asemassa kuin aviopuolisot nimenomaan asuntolainoista johtuvien korkovähennyksen suhteen, että aviopuolisoista kumpikin saisi korkovähennyksenä hyväkseen aloitteen hyväksymisen jälkeen 22 000 markkaa vuodessa. Toisin sanoen aviopuolisot tulisivat samaan asemaan kuin nykyisin avopuolisot. Nykyinen käytäntö on täysin vailla minkäänlaisia perusteita. Lapsikorotuksen suuruus olisi ensimmäisestä lapsesta 5 000 markkaa ja toisesta sekä sitä useammasta lapsesta 10 000 markkaa.

Myös lakialoitteessa ehdotetaan hallituksen linjasta poiketen luonnollisen henkilön verovelvollisena suorittaman korkovähennyksen omavastuun säilyttämistä ennallaan. Toisena merkittävänä erotuksena hallituksen linjaan esitetään,

että korkovähennyksen enimmäismäärä nostettaisiin aikaisemmalle tasolle eli 85 prosenttiin korkomenoista.

Edelleen, herra puhemies, lapsenhoitovähennystä ehdotamme nostettavaksi valtionverotuksessa 15 000 markkaan. Näin pystyttäisiin hieman tasaamaan elintasoeroa lapsiperheiden ja lapsettomien välillä.

Herra puhemies! Tässä ovat esityksen pääasialliset piirteet. Tärkein on tietenkin avopuolisoilla olevan edun siirtäminen perheellisille korkovähennyksen yhteydessä ja muutkin äsken mainitsemani seikat.

Minulta kyseltiin ainakin vihreiden taholta — en tiedä, oliko se vihreiden vai muiden taholta — oppositioryhmien neuvotteluissa, että minun pitäisi esitellä siellä nämä aloitteet. Nämähän ovat eduskunnan kansliassa katsottavissa. Minä katson, että sieltä ne löytää se, joka katsoo tekevänsä yhteiskunnallisesti hyvää lainsäädäntötyötä. Toivomme, että myös muut oppositiopuolueet asettuvat ja erityisesti hallitusryhmistä asetutaan näiden näkemysten taakse.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

23) Ed. Rädyn ym. lakialoite n:o 78 laeiksi uskonnonvapauslain 12 §:n muuttamisesta sekä yhteisöjen, yhtymien ja yhteisetuuksien verovelvollisuudesta ortodoksisille seurakunnille annetun lain kumoamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. R ä t y : Arvoisa puhemies! Ajatus uskonnonvapauslain 12 §:n muuttamisesta on tullut monilta yrittäjiltä. Yritysjohtajat ovat käärmeissään maksaessaan kaksinkertaista kirkollisveroa. Ensimmäinen vero menee hänen omistamaltaan yritykseltä ja toinen kirkollisvero henkilökohtaisesti omistajalta itseltään. Useista kansalaisten yhteydenotoista johtuen sain aikaiseksi yhdessä lainsäädäntösihteeri Braxin kanssa tutkia kyseistä lakia ja tehdä kyseessä olevan muutosesityksen. Tämä lakimuutos olisi uuden keskustelun avaamista aiheesta valtion suhde kirkkoon ja siitä, onko järkevää kirkollisveroa kerätä näin taitavasti. Kaikki tiedämme, että meidän kirkkomme ovat erittäin vakavaraisia.

Vastaavanlainen veronkeräys valtionverotuksessa ja kunnallisverotuksessa kuuluisi nykyisin olla ympäristöverotuksessa. Kunnallisverotuksessa näillä markoilla tehtäisiin huomattavia parannuksia ympäristön hyväksi.

Lakialoitteen pääasiallinen sisältö ja perustelut.

Lakialoitteessa ehdotetaan poistettavaksi erilaisten yhteisöjen nykyinen velvollisuus maksaa kirkollisveroa joko luterilaiselle tai ortodoksiselle kirkolle. Jos kuitenkin yhteisö haluaa maksaa kirkollisveroa, noudatettaisiin siltä osin nykyistä verotuskäytäntöä, jossa kirkollisveron perinnän hoitaa valtio. Se, kummalle viralliselle kirkolle vero tuloutetaan, jätettäisiin nykyisestä poiketen täysin yhteisön itsensä päätettäväksi.

Yhteisöjen velvollisuus maksaa kirkollisveroa on monella tavalla kyseenalainen. Selkeimpinä esimerkkeinä tämän velvollisuuden perusteettomuudesta voidaan mainita tilanteet, joissa verovelvollisena on johonkin toiseen uskonnolliseen yhteisöön kuuluvien tai ateistien omistama tai muuten hallitsema yhteisö.

Yhteisöjen kirkollisveroa voidaan arvostella myös siksi, etteivät kirkot juurikaan tarjoa yhteisöille palveluksia. Seurakunnan jäseniä ovat kirkkolain mukaan yksittäiset ihmiset, jotka joko vanhempiensa tahdosta tai omasta tahdostaan ovat liittyneet ja on liitetty seurakuntaan. Kirkollisveron poistaminen yhteisöiltä olisi erityisen perusteltavaa nyt, kun taloudellisen tilanteen vuoksi pyritään löytämään eri keinoja leikata yritysten kustannuksia. Tuorein tilasto kirkollisveroista on vuodelta 1989, ja sen mukaan yhteisöt maksoivat kirkollisveroa tuolloin 340 miljoonaa markkaa, josta osakeyhtiöiden osuus oli 240 miljoonaa markkaa. Kirkollisveron kokonaiskertymä oli 3,120 miljardia markkaa.

Edellä olevan perusteella ehdotamme, että eduskunta hyväksyisi seuraavat lakiehdotukset, jotka on edustajille jaettu.

Kyseisen lakialoitteen allekirjoittaneet kansanedustajat ovat allekirjoittanut Räty, Olli Rehn, Tina Mäkelä, Marita Jurva, Johannes Koskinen, Sulo Aittoniemi, Maija-Liisa Lindqvist, Minna Karhunen, Jukka Gustafsson, Leena Luhtanen, Jouni Backman, Marjut Kaarilahti, Paavo Nikula, Markku Laukkanen, Raimo Vistbacka, Reijo Laitinen, Sirkka-Liisa Anttila ja Erkki Pulliainen, ja myös tämän

muutosesityksen takana on vihreiden eduskuntaryhmä kokonaisuudessaan.

Ed. Viljanen: Herra puhemies! Ed. Rädyn lakialoite on samantapaisena ollut useaan kertaan muistini mukaan eduskunnassa, ja jostakin syystä se on aina jäänyt ratkaisua vaille. Kuitenkin ne perustelut, joita ed. Räty esitti, ovat kovasti haettuja, ja mistäpä ne yrittäjät mahtavat löytyä, jotka lakiehdotuksen takana ovat olleet? Nimittäin yrittäjät yleensä ovat erittäin myönteisesti suhtautuneet kirkon ja seurakuntien toimintaan. On myös sanottava, että esimerkiksi juuri Itä-Euroopan maissa yritykset ja yksityishenkilöt ovat hakeneet kirkon puolelta palveluja, että pääsevät niistä tilanteista eteenpäin, joita heille on yhteiskuntajärjestelmästä ja olosuhteista johtuen tullut. Myös kirkko on tunnetusti eettisenä kasvattajana tehnyt erittäin merkittävää työtä. Lisäksi on muistettava, että hautausmaiden hoito ja ylläpito on yhteiskunnalle kuuluvaa ja sen kirkko suorittaa. Näin ollen myös ateistit haudataan kirkon hoitamaan hautausmaahan.

Perusteet, joita esitetään, eivät valitettavasti ole kovin yhdenmukaiset eivätkä perustellut.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

24) Ed. Moilasen ym. lakialoite n:o 79 laiksi rikoslain 3 luvun 1 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! Ed. Moilasen lakialoite ansaitsee varmasti muutaman sanan saatteekseen. Tämä lakialoitehan on hyvin ajankohtainen. Siinä tehdään ehdotus siitä, että "teko, joka muuten on rangaistava, jääköön rankaisematta, jos sen tekee neljäätoista vuotta nuorempi lapsi". Toisin sanoen kyse on rangaistavuuden rajan laskemisesta yhdellä vuodella, 14 vuoteen.

Aloitteessa on lähes sata nimeä, ei aivan riittävästi. Itse en ole sitä allekirjoittanut ja juuri siitä syystä, että katsoin 14 vuoden rajan liian korkeaksi. Tänä päivänä esiintyy toistuvasti raakoja henkirikoksia, joissa ovat tekijöinä 13—15-vuotiaat. Meidän on lähdettävä siitä, että raja pitää laskea siihen, mikä tällä hetkellä näyttää ohittavan ongelman, ja sitten muilla lain säännöksillä on pehmennettävä vaikutusta näin nuorten rikoksentekijöiden kohdalla. Katson, että hyvä ehdotus muuten mutta ikäraja 14 on vuotta liian korkea.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon

25) Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 7 (K 7)

26) Hallintovaliokunnan mietintö n:o 6 (HE 138)

27) Hallintovaliokunnan mietintö n:o 7 (HE 131)

28) Liikennevaliokunnan mietintö n:o 3 (HE 77)

29) Liikennevaliokunnan mietintö n:o 4 (HE 51)

30) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 5 (HE 36)

31) Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 4 (HE 122)

32) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 36 (HE 128)

33) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 37 (HE 129)

34) Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 7 (HE 100)

35) Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 5 (HE 111)

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on ensi torstaina kello 13. Kyselytunti on ensi torstaina kello 17.

Täysistunto lopetetaan kello 21.00.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola